

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS UN PSIHOĢIJAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**DABA KĀ IEROSMES AVOTS UN MATERIĀLS
KOMPOZĪCIJAS APGUVĒ MĀJTURĪBĀ UN
TEHNOĢIJĀS ZIEMEĻVALSTU ĢIMNĀZIJĀ 5. – 7.
KLASĒ**

DIPLOMDARBS

Autors: **Laura Dzene**

Stud. apl. SkMā 040019

Darba vadītājs: Mg. Diāna Timofējeva

RĪGA 2008

ANOTĀCIJA

Diplomdarba „Daba kā ierosmes avots un materiāls kompozīcijas apgūvē mājturībā un tehnoloģijās Ziemeļvalstu ģimnāzijas 5. – 7. klasē” mērķis ir izziņāt kā darbs ar dabas materiāliem palīdz pilnveidot kompozīcijas apgūves procesu mājturības un tehnoloģiju stundās.

Darbā tiek aplūkoti pedagoģiski psiholoģiskie nosacījumi mācību plāna izveidē, ko sastāda Normatīvo dokumentu apskats, Ziemeļvalstu ģimnāzijas mājturības un tehnoloģiju mācību programmas analīze un vērtēšanas kritēriji. Nodaļas ietvaros plaši tiek aplūkotas 5. – 7. klašu skolēnu vecumposmu īpatnības un mājturības un tehnoloģiju stundās izmantojamā metodika, kā arī tiek atlasīts mācību saturs 5., 6., un 7. klasei.

Mācību tēmas „Daba kā ierosmes avots un materiāls kompozīcijas apgūvē” saturu veidojošās apakšnodaļas – kompozīcija, krāsu mācība, dabas materiālu kompozīcija. Tiek aplūkoti dabas materiālu kompozīcijas veidošanas kultūrvēsturiskie aspekti.

Atbilstoši izpētītajai pedagoģiskajai, psiholoģiskajai un speciālajai literatūrai, darba autore izveidojusi mācību tematiskos plānus un tajos ietvertos uzdevumus, kas paredz sasaisti ar Ziemeļvalstu ģimnāzijas specifiku. Pēc pedagoģiskās izmēģinājumdarbības un uzdevumu realizācijas, tiek apskatīta mācību tematisko plānu realizācijas gaita un pētnieciskās darbības datu apkopojums, analīze un iegūtie secinājumi.

Darba izstrādes laikā gūtās atziņas formulētas nobeigumā.

Darbs sastāv no ievada, 3 nodaļām un apakšnodaļām, nobeiguma un pielikumiem.

Atslēgas vārdi: daba, dabas materiāli, kompozīcija, Ziemeļvalstu ģimnāzija.

ANNOTATION

The aim of the diploma paper „Nature as a Source of Inspiration and Material for Acquirement a Composition at the Lessons of Home Economics and Technologies at Nordic Gymnasium Forms 5 – 7” is to find out how work with materials of nature helps to improve the process of the acquirement a composition during the lessons of Home Economics and Technologies.

In the paper the pedagogical and psychological conditions of formation curriculum are considered. It is composed of the report of Normative documentation, the analyses of the curricula of Home Economics and Technologies at Nordic Gymnasium and the parameters of evaluating. The individuality of pupils’ age limit in forms 5 – 7 and available methodology at the lessons of Home Economics and Technologies are extensively considered. Education substance for forms 5, 6 and 7 has been selected.

Subdivisions of the content „Nature as a Source of Inspiration and Material for Acquirement a Composition” are composition, calorific teaching, composition of nature materials. The aspects of relating to the history of civilization of making nature compositions are considered.

The author of the paper has made the training plans and the tasks that are linked with the specific features of Nordic Gymnasium accordingly the searched pedagogical, psychological and special literature. The process of the realization of the training plan and the summary of data, analyses and acquired conclusions has been considered by pedagogical experimental work and realization of tasks.

The achieved cognitions are formulated in the conclusion.

The paper consists of introduction, 3 chapters and subdivisions, conclusion and supplements.

The key words: nature, nature materials, composition, Nordic Gymnasium.

SATURS

Ievads.....	1
1. Pedagoģiski psiholoģiskie nosacījumi mācību plāna izveidē.....	4
1.1. Normatīvo dokumentu apskats.....	4
1.2. Ziemeļvalstu ģimnāzijas mājturības un tehnoloģiju programmas izvērtējums.....	6
1.3. 5. – 7. klašu skolēnu vecumposmu īpatnību apskats pētāmās problēmas aspektā.....	8
1.4. Mājturības un tehnoloģiju stundās izmantojamā metodika.....	13
1.5. Vērtēšanas kritēriji.....	22
2. Mācību tēmas „Daba kā ierosmes avots un materiāls kompozīcijas apguvē” saturs.....	31
2.1. Krāsu mācība.....	31
2.2. Kompozīcija	36
2.3. Dabas materiālu kompozīcija.....	41
2.4. Dabas materiālu izmantošanas kultūrvēsturiskie aspekti.....	49
3. Mācību tematisko plānu izveide un realizācija mājturības un tehnoloģiju stundās 5. – 7. klasē Ziemeļvalstu ģimnāzijā.....	53
3.1. Mācību tematiskais plāns 5. klasei.....	53
3.2. Mācību tematiskais plāns 6. klasei.....	57
3.3. Mācību tematiskais plāns 7. klasei.....	62
3.4. Mācību tematisko plānu realizācijas gaita.....	67
3.5. Pētniecisko datu apkopojums, analīze un secinājumi.....	71
Nobeigums.....	75
Izmantotā literatūra un avoti.....	77
Pielikumi.....	80
1.pielikums. Kompozīcijas veidošanas lapa 5. klasei.....	80
2.pielikums. Kompozīcijas veidošanas un darba lapas 6. klasei.....	81
3.pielikums. Kompozīcijas veidošanas lapas 7. klasei.....	85
4. pielikums. Mācību process 5. klasē.....	88
5. pielikums. Mācību process 6. klasē.....	89
6. pielikums. Mācību process 7. klasē.....	90
7. pielikums. Skolnieču veidotie darbi, 5. klase.....	91
8. pielikums. Skolnieču veidotie darbi, 6. klase.....	94
9. pielikums. Skolnieču veidotie darbi, 7. klase.....	97
10. pielikums. Skolnieču pašvērtējumi.....	100

IEVADS

Skarba, dažkārt maīga, bet allaž varena – daba ir mūsu iedvesmas avots un daļa no mūsu dvēseles. Tā piedāvā un sniedz mums plašu ideju un materiālu klāstu.

Cilvēks vienmēr bijis pilnīgā mijiedarbībā ar dabu un tās krāšņumu, tādēļ ļoti svarīgi ir mūsdienu tehniski un intelektuāli attīstītajā pasaulē, nezaudēt un saglabāt šo līdzsvaru starp dabu, tās būtību un cilvēku.

Aiz vien vairāk mūsdienu cilvēkam pievērsties šim attīstītajam laikmetam un tā sasniegumiem, tas zaudē šo pirmatnējo saikni ar dabu, tās ietekmi un harmonizējošo būtību. Tādēļ, darba autore uzskata, ka ļoti svarīgi ir, mūsdienu skolās ieviest un atjaunot ideju par dabas unikālo būtību, tās materiālajām un universālajām izmantošanas iespējām un īpašībām. Pēc darba autores domām, dabas materiāliem piemīt nomierinošas un harmonizējošas īpašības, kas ļauj mums atbrīvoties no ikdienas radītā stresa un uztraukumiem. Darba autores pedagoģiskā pieredze un secinājumi, kas iegūti veicot pedagoģisko praksi Ziemeļvalstu ģimnāzijā, parādīja, ka lielākoties skolnieču attieksme pret mājturības un tehnoloģiju stundām ir vienaldzīga un šis mācību priekšmets negūst atsaucību, kā arī nepieciešams izmantot jaunas mācību metodes un mācību organizācijas formas. Dabas materiālu un dabas materiālu kompozīcijas izmantošana mājturības un tehnoloģiju stundās, pēc darba autores domām, spētu ienest jaunas vēsmas vispārpieņemtajā uzskatā par mājturības mācību stundu vienveidīgumu, ļautu atrisīt skolnieču radošo domāšanu, attīstītu sīko pirkstu muskulatūru, kā arī saglabāt un atjaunot saikni – cilvēks – daba.

Strādājot ar dabas materiāliem, skolnieces:

- mācās tos savākt;
- iepazīst dažādus augus un dabu sev apkārt;
- uzzina, kur šos augus var iegūt un kāda ir to nozīme cilvēku dzīvē.

Pēc darba autores personīgās pieredzes un saskarsmes ar dabas materiālu kompozīciju un dabas materiālu izmantošanu mācību stundās, apstiprinājās pārliecība par šīs mācības nozīmīgumu un daudzpusīgajām izmantošanas iespējām.

Dabas materiālu kompozīcija sevī ietver daudzas pozitīvas izmantošanas iespējas un īpašības, kas piesaistīja pašas darba autores interesi un pamudināja izvēlēties šo tēmu pilnīgākai izstrādei, lai to varētu realizēt skolā, mājturības un tehnoloģiju stundās, tādējādi piesaistot arī skolēnu interesi un uzmanību, palielinot motivāciju un prieku apmeklēt mājturības un tehnoloģiju stundas skolā un apgūt jaunas un iepriekš neapgūtas zināšanas un prasmes. Līdz ar to, par mājturības un tehnoloģiju stundu mērķi kļūst prieka un gandarījuma gūšana mācību procesā, kas piešķir nomierinošu un harmonizējošu nozīmi. Dabas materiālu izmantošana kompozīcijas apgūvē ļauj skolēniem paust savu radošo domu un ideju,

nebaidoties no kļūdām un negatīva vērtējuma.

Izmantojot dabas materiālus kompozīcijas apgūvē, skolniecēm tiek dota iespēja:

- veidot izpratni un attieksmi par dabas materiāliem kā vērtību;
- izprast dabas materiālu nozīmi un izmantošanas iespējas;
- radīt jaunas estētiskās vērtības no dabas materiāliem.

Darba autore uzskata, ka dabas materiālu kompozīcija ir tagadnes ieguldījums nākotnē. Ir svarīgi, lai skolēni prastu sevi apzināties kā dabas sastāvdaļu un spētu pozitīvi ietekmēt vidi ap sevi, tādejādi būtiski ietekmējot savas iekšējās un ārējās pasaules veidošanās procesus.

Dabas materiālu kompozīcija un dabas materiālu izmantošana mācību procesā, veicina uztveres spēju un radošās darbības attīstību, gaumes veidošanu, kā arī tās ietekmē skolēni sāk labāk izprast dabu un mācās saudzēt to. Tā, pēc darba autores domām, palīdz iegūt priekšstatu par dabā notiekošo procesu likumsakarību un mijiedarbību, par dabas vienotību kā arī paplašina savu redzesloku un daudzpusīgi attīsta spējas, iemaņas un prasmes.

Būtisku nozīmi, izstrādātajā mācību tematiskajā plānā iegūst paredzēto uzdevumu sasaiste ar Ziemeļvalstu ģimnāzijas specifiku. Pēc darba autores domām, skolas specifika - tās sadarbība ar Skandināvijas valstīm, izmantojums mācību procesā, piešķir uzdevumiem zināmu nozīmi un ļauj skolēniem papildus apzināt citu valstu kultūras.

Izstrādājot konkrēto mācību tēmu, darba autore vēlējas izpētīt vai un kā dabas materiālu izmantošana kompozīcijas apgūvē, Ziemeļvalstu ģimnāzijā, spēj ietekmēt skolnieču attieksmi pret mājturības un tehnoloģiju mācību stundām un apkārtējo vidi.

Mērķis: Izzināt, kā darbs ar dabas materiāliem palīdz pilnveidot kompozīcijas apguves procesu mājturības un tehnoloģiju stundās.

Pētījuma objekts: Mācību process

Pētījuma priekšmets: Kompozīcijas apguves process, izmantojot dabas materiālus mājturības un tehnoloģiju stundās 5. – 7. klasēs.

Darba hipotēze: Darbs ar dabas materiāliem ļauj skolotājam pilnveidot un dažādot mācību procesu.

Uzdevumi:

1. Izpētīt pedagoģisko, psiholoģisko, kultūrvēsturisko un speciālo literatūru par kompozīciju un dabas materiālu kompozīciju.
2. Izpētīt pusaudžu vecumposma īpatnības.
3. Izpētīt normatīvos dokumentus (Valsts izglītības standartu mājturībā un tehnoloģijās pamatskolām 5. – 9. klasēm).
4. Izstrādāt mācību stundu tematiskos plānus un mācību uzdevumus.
5. Realizēt izstrādātos tematiskos plānus.
6. Izvērtēt un izanalizēt iegūtos rezultātus.

Pētījuma un pedagoģiskās metodes:

1. literatūras analīze;
2. pedagoģiskā novērošana;
3. pārrunas;
4. skolnieču praktiskās darbības rezultātu analīze;
5. personīgās pieredzes apkopojums.

Pētījuma bāze: Rīgas Ziemeļvalstu ģimnāzijas 5. – 7. klase.

1. PEDAGOGISKI PSIHOLOĢISKIE NOSACĪJUMI MĀCĪBU PLĀNA IZVEIDĒ

1.1. Normatīvo dokumentu apskats

Latvijas Republikas Vispārējais izglītības likums nosaka – pamatizglītības ieguve ir obligāta. (50). Vispārējās izglītības ieguvi, tās saturu un organizāciju atbilstoši izglītības veidam, pakāpei un mērķgrupai nosaka šādi dokumenti:

- 1) valsts vispārējās izglītības standarts;
- 2) vispārējās izglītības mācību priekšmetu standarti;
- 3) vispārējās izglītības programmas;
- 4) vispārējās izglītības mācību priekšmetu programmas. (50)

Darba autores izstrādātā mācību tēma „Daba kā ierosmes avots un materiāls kompozīcijas apgūvē mājturībā un tehnoloģijās Ziemeļvalstu ģimnāzijas 5. – 7. klasē” veidota, balstoties uz Mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta standarta 1. – 9. klasei, noteikumiem un atbilstoši Mācību priekšmetu programmai pamatskolā mājturībā un tehnoloģijās 5. – 9. klasei ar izvēli tekstila tehnoloģijās.

Mācību priekšmeta "Mājturība un tehnoloģijas" mērķis ir pilnveidot izglītojamā izpratni par cilvēka dzīvesvides drošības un kvalitātes nosacījumiem un iespējām tās uzlabošanai, veicināt izglītojamā praktiskās rīcības un sociālās sadarbības prasmju attīstību, lai ikviens spētu patstāvīgi plānot un organizēt personīgo mājturību, pildīt drošības nosacījumus, adekvāti rīkoties ekstremālās situācijās un ar izpratni un radoši iesaistītos tehnoloģisko procesu īstenošanā. (48)

Kā norādīts Valsts vispārējās izglītības standartā - izglītojamam vismaz 75 % no mācību procesam atvēlētā laika, jāvelta prasmju apguvei un praktiskas darbības pieredzes veidošanai. (48). Darba autores izstrādātā teorētiskā mācību tēma un uzdevumu kopa pielāgota un veidota tā, lai skolnieces to apgūtu praktiskā un radoši aktīvā darbībā. Atvēlot 80 % no kopējā mācību laika praktisku uzdevumu veikšanai.

Būtisku nozīmi mācību tematiskā plāna izstrādē, ieņem mācību procesa organizācija. Mācību priekšmeta programma pamatskolā mājturībā un tehnoloģijās paredz mācību procesu organizēt tā, lai skolēniem būtu iespēja patstāvīgi meklēt un atrast risinājumu praktiskām problēmām, formulēt un pamatot izvēlēto tehnisko risinājumu un izvēli, attīstīt atjautību un iztēli, sadarboties un strādāt komandā, veidot radošas darbības pieredzi, saskatīt, izjust un vairost skaisto sev apkārt, novērtēt savu un citu darbu un tā rezultātus. (49)

Mācību procesa organizācijā, darba autore būtisku nozīmi piešķir skolēnu patstāvīgai un praktiskai darbībai, veicinot radošās darbības pieredzi, kā arī darbam grupās, tādejādi veicinot

savstarpējo sadarbību un kopīgu darbošanos. Dabas kā ierosmes un materiāla izmantošana mājturības un tehnoloģiju stundās, būtiski attīsta spēju saskatīt un izjust skaisto ap sevi, kā arī apzināt dabas sniegto materiālu vērtību.

Valsts vispārējās izglītības standarts mājturībā un tehnoloģijās 1. – 9. klasei nosaka mācību priekšmeta obligāto saturu:

1. Tehnoloģiju droša, praktiska un radoša lietošana cilvēka dzīvesvides uzlabošanai:
 - izstrādājuma idejas, ieceres radīšana un noformēšana;
2. Savu iespēju apzināšanās dzīvesvides pilnveidošanai:
 - ieguldījums dzīvesvides uzturēšanā un mainīšanā;
 - pašizpaušmes un jaunrade;
 - cilvēka darba rezultāts kā vērtība;
 - materiālās kultūras mantojuma nozīme daudz kultūru sabiedrībā. (48)

Izstrādātais mācību tematiskais plāns atbilst izvirzītajam Valsts izglītības standarta mājturībā un tehnoloģijās obligātajam saturam, sniedzot iespēju skolniecēm, izmantojot dabas materiālu daudzveidīgās īpašības, attīstīt un pilnveidot prasmes savas dzīvesvides uzlabošanai un pilnveidošanai.

Veidojot konkrēto mācību tēmu un paredzamās uzdevumu kopas, darba autore balstījās uz Mācību priekšmeta programmas mājturībā un tehnoloģijās 5. – 9. klasei, izvirzītajiem mācību satura uzdevumiem 5. – 7. klasē. Radīt skolēniem iespēju:

- veidot izpratni par ērtas, skaistas un drošas telpas iekārtojuma pamatprincipiem, mājas darbu apjomu, novērtēt savas spējas un iespējas piedalīties to veikšanā;
- gūt izpratni par nemateriālās kultūras mantojuma izpaušmēm un nozīmi;
- praktiskā darbā veidot un radoši lietot dažādu materiālu apstrādes un izstrādājumu darināšanas prasmes, vienlaikus gūstot izpratni par tehnoloģiskā procesa norisi;
- apzināties cilvēka darbu kā vērtību lietu tapšanā, dzīvesvides uzturēšanā un sevis apliecināšanā, novērtēt savu un citu skolēnu veikumu. (49)

Dabas kā ierosmes avota un materiāla izmantojums kompozīcijas apgūvē dod iespēju skolniecēm apzināt „dabas kā fenomena” vērtību un nozīmi, kā arī tā plašajām izmantošanas iespējām, skaistas un ērtas vides iekārtojumā.

Uzdevumu saikne ar Ziemeļvalstu ģimnāzijas specifiku un saistība ar Skandināvijas valstīm, ļauj apzināt citu tautu kultūras un izprast to nozīmi. Praktisko darbu veidošana, izmantojot dabas materiālus, ļauj skolniecēm realizēt savas radošās idejas un apzināties sava darba vērtību, kā arī novērtēt to, atbilstoši izvirzītajiem vērtēšanas kritērijiem un ieguldītajai attieksmei. Darbā ar dabas materiāliem, kuri savā būtībā ir atšķirīgi un universāli, skolniecēm tiek sniegta iespēja radoši lietot un izmantot plašu materiālu klāstu, vienlaicīgi gūstot

izpratni par procesa norisi.

Būtisku nozīmi mācību procesā, iegūst mācību sasniegumu vērtēšana. Mācību sasniegumu vērtēšana ir integrēta mācību procesa sastāvdaļa izglītojamā zināšanu, prasmju, attieksmju, kā arī mācību sasniegumu attīstības dinamikas noteikšanai. (48)

Darba autore, izstrādājot mācību tematiskos plānus, vērtēšanai piešķir lielu nozīmi. Tā tiek veidota, balstoties uz Valsts vispārējās izglītības standarta norādēm. Kā norādīts Valsts vispārējās izglītības standartā, mācību sasniegumus vērtē:

- pedagogs;
- izglītojamais, patstāvīgi novērtējot savus sasniegumus;
- izglītojamie, savstarpēji novērtējot savus sasniegumus;
- izglītības iestādes administrācija;
- izglītības pārvalde;
- Izglītības satura un eksaminācijas centrs. (48)

Izstrādātās mācību tēmas noslēguma vērtēšanu paredzēts veikt pedagogam un izglītojamajam, patstāvīgi novērtējot savus sasniegumus un attieksmi pret mācību darbu.

Analizējot Normatīvos dokumentus, kas nosaka vispārējās izglītības ieguvi, tās saturu un organizāciju atbilstoši izglītības veidam, darba autore secina, ka tos veidojošie nosacījumi, atbalsta praktiskā darbībā veidot un radoši lietot dažādu materiālu apstrādes un izstrādājumu darināšanas prasmes, vienlaikus gūstot izpratni par tehnoloģiskā procesa norisi. Tādejādi, atbalstot darba procesā izmantot dažāda veida materiālus, tai skaitā dabas materiālus.

Kā norādīts Mācību priekšmeta programmā pamatskolai mājturībā un tehnoloģijās 5. – 9.

klasei - katram skolotājam ir tiesības mainīt piedāvāto programmu vai arī veidot pašam savu programmu, kas atbilst pamatzglītības standartam “Mājturība un tehnoloģijas 1. – 9. klasei”.

(49). Balstoties uz šo apgalvojumu, darba autores izstrādātā mācību tēma, ir līdzvērtīga citām mācību tēmām un iekļaujama mācību procesā.

1.2. Ziemeļvalstu ģimnāzijas mājturības un tehnoloģiju programmas izvērtējums

Darba autores izvēlētā skola - Ziemeļvalstu ģimnāzija, izstrādātās mācību tēmas realizācijai, ir skola ar specifisku ievirzi. Tās darbība un specifikācija cieši saistīta ar sadarbības veidošanu ar citām, to starpā arī ar Skandināvijas valstīm – Zviedriju, Norvēģiju, Somiju. Ziemeļvalstu ģimnāzija ir vienīgā skola Latvijā, kur līdzās citām svešvalodām var apgūt dāņu, norvēģu, somu un zviedru valodu.

Ziemeļvalstu ģimnāzijas darbības mērķis ir veidot izglītības vidi, organizēt un īstenot izglītības procesu, kas nodrošinātu valsts pamatizglītības un vispārējās vidējās izglītības standartā noteikto mērķu sasniegšanai.

Tās uzdevumi ir:

1. īstenot izglītības programmas;
2. izvēlēties izglītošanas darba metodes un formas;
3. sadarboties ar skolēnu vecākiem vai personām, kas realizē vecāku varu un atbildīgajām institūcijām, lai nodrošinātu obligātās pamatizglītības ieguvu visiem ģimnāzijas skolēniem;
4. radīt skolēniem iespēju vispārējās vidējās izglītības posmā padziļināti un radoši apgūt svešvalodas (angļu, dāņu, franču, krievu, norvēģu, somu, vācu, zviedru) un matemātiku;

Ziemeļvalstu ģimnāzijas uzdevumu risināšanu veicina sadarbība ar augstskolām, vēstniecībām, institūcijām, uzņēmumiem, pastāvīga progresīvās pedagogijas pieredzes izpēte un izmantošana, jaunāko zinātnes atziņu pielietošana praksē, kā arī pieredzes apmaiņa un sadarbība ar Latvijas un ārvalstu izglītības iestādēm.

Ģimnāzijas specifika cieši saistīta ar skolas īpašo piedāvājumu – svešvalodu padziļinātu apguvi – angļu, dāņu, franču, krievu, norvēģu, somu, vācu un zviedru valodās. Pilnvērtīgai Skandināvijas valstu valodu un kultūru apguvei, tiek īstenots zviedru, somu, dāņu un norvēģu standarts un mācību programma.

Apgūstot Skandināvijas valstu valodas, skolēniem tiek dota iespēja netieši apzināt un apgūt šo valstu kultūras. Veidojot izpratni par starpkultūru sadarbības nozīmi.

Ziemeļvalstu ģimnāzijas specifika, galvenokārt, izpaužas valodu apguvē, tādēļ, lai šo saikni padziļinātu un izstrādātu pilnīgāk, plānojot un veidojot mācību tematiskos plānus, darba autore to izmantoja uzdevumu kopu sastādīšanā.

Galvenokārt, zviedru, somu, dāņu, norvēģu valodu apguve tiek realizēta 10. – 12. klasēs.

Tādejādi, no 1. līdz 9. klasei, mācību priekšmetos, netiek realizēta un izmantota šīs skolas specifika.

Izstrādājot konkrēto mācību tēmu, darba autore vēlējās uzsvērt un parādīt šīs unikālās skolas specifikas, izmantošanas iespējas, veidojot un organizējot mācību procesu mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmetā. Pierādot, ka Ziemeļvalstu ģimnāzijas atšķirība no citām skolām ne tikai tās nosaukumā, bet arī tās sadarbībā ar Skandināvijas valstīm, izmantojums spēj mācību procesu un uzdevumus padarīt interesantākus, nozīmīgākus un kalpot kā papildus motivāciju veidojošs elements.

Iepazīstot un analizējot Ziemeļvalstu ģimnāzijas mājturības un tehnoloģiju programmas

5. – 7. klasēm, iepriekš veiktās pedagoģiskās prakses laikā, darba autore nonāca pie sekojošiem secinājumiem:

- kompozīcijas apguvei mācību programmā atvēlētais mācību stundu skaits ir minimāls, neskatoties uz to, ka kompozīcijas veidošana sastāda būtisku pamatu apgūstamo tēmu ietvaros;
- mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta programmā un tematiskajā plānā, nav paredzēta dabas materiālu izmantošana mācību tēmu apgūvē un dabas materiālu kompozīcijas apgūšana;
- izvēlētais mācību saturs un paredzēto uzdevumu kopas, neparedz pastarpinātu saikni ar Skandināvijas kultūru apgūšanu. Mācību procesā netiek izmantota un realizēta skolas specifika.

Darba autores izstrādātais tematiskais plānojums, kas paredz dabas materiālu izmantošanu kompozīcijas apgūvē un pastarpinātas saiknes ar Skandināvijas kultūru veidošanu, guvis Ziemeļvalstu ģimnāzijas mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta skolotājas apstiprinājumu un atbalstu. Akceptējot mācību priekšmeta programmu papildināt ar darba autores izstrādāto tematisko plānu, kas paredz kompozīcijas apgūvi, izmantojot dabas materiālus.

Būtisku Ziemeļvalstu ģimnāzijas mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta skolotājas atzinību guva paredzamo uzdevumu sasaiste ar Skandināvijas valstu kultūrām, skolas specifikas ietvaros.

Darba autores izstrādātā mācību tēma veidota atbilstoši Ziemeļvalstu ģimnāzijas specifikai un organiski iekļaujas kopējā mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta programmā, sniedzot inovatīvu un jaunu konkrētās mācību tēmas risinājumu.

1.3. 5. – 7. klašu skolēnu vecumposmu īpatnību apskats pētāmās problēmas aspektā

Skolēnu vecumposma īpatnībām ir liela nozīme mācību procesa norisē un sekmīgā realizācijā. To atšķirīgās iezīmes attiecīgajā vecumposmā bieži vien spēj ietekmēt mācību metožu un uzdevumu izvēli.

Pēc darba autores domām, mūsdienās vecumposmu klasifikācija mainās un neatbilst iepriekš izvirzītajiem kritērijiem. Sava ietekme ir arī paātrinātajai jaunās paaudzes attīstībai mūsdienās – akcelerācijai. Tomēr katram posmam ir arī savas būtiskas, raksturīgas iezīmes. (21, 50. lpp.)

Autore uzskata, ka skolotājam ir jāprot mācību procesu organizēt atbilstoši situācijai un ņemot vērā katra vecumposma īpatnības. Tādēļ darba autore izstrādājot konkrēto mācību tēmu, balstījās uz Diānas Timofējevas izteikto apgalvojumu, ka „dabas materiāls ir universāli pielietojams visās vecuma robežās.” (25, 1. lpp.)

Katram vecumposmam ir savas īpatnības, katram cilvēkam ir savas individuālās īpatnības, to nosaka iedzimtība, sociālie apstākļi un iepriekšējā audzināšana (pieredze). (37, 26 – 29. lpp.)

Skolēnu vecumposma īpatnības spilgti var vērot mācību procesa laikā, saskarsmē ar vienaudžiem un attiecībās ar skolotājiem un attieksmē pret tiem.

Saskaņā ar cilvēka attīstības īpatnībām pedagoģijā ir pieņemta šāda vecumposmu periodizācija:

- no dzimšanas līdz 3 gadiem – mazbērns vecums;
- no 3 līdz 7 gadiem – pirmsskolas vecums;
- no 7 līdz 11 gadiem – jaunākais skolas vecums;
- no 11 līdz 15 gadiem – vidējais skolas vecums (pusaudžu vecums);
- no 15 līdz 18 gadiem - vecākais skolas vecums vai agra jaunība.

Katram vecumam atbilst noteikts fiziskās un psihiskās attīstības līmenis. Vecuma periodam raksturīgās anatomiski fizioloģiskās un psiholoģiskās īpatnības tad arī ir vecumposma īpatnības.

Tā kā cilvēka attīstība notiek viņa aktīvas mijiedarbības procesā ar apkārtējo vidi, cilvēkam vecumposmu robežas nav stingri noteiktas. Savā attīstībā cilvēks var apsteigt savu vecuma grupu vai arī atpalikt no tās. (37, 26 – 29. lpp.)

Pusaudžu periodu vispirms iezīmē apziņas maiņa par sevi, kas sakrīt ar fizioloģiskajām izmaiņām pusaudža ķermenī. Tā kā pusaudzim būtiski mainās fizioloģija, fizioloģiskie procesi, viņš sāk koncentrēties uz savu ķermeni, uz ārējo izskatu. (23, 121. lpp.)

Tieši pusaudžu vecumā saasinās problēmas, kas saistītas ar negatīvu priekšstatu par sevi.

Pusaudžu periodā iestājas psiholoģiskā krīze.

Tai raksturīgi divi faktori:

1. jaunveidojumi pusaudžu apziņā;
2. attiecību pārkārtošana starp bērnu un vidi, kas sagādā vislielākās grūtības. (21, 51.lpp.)

Emancipācijas tieksme ir būtiskākā pusaudžu psihiskā īpatnība. Emancipācija nozīmē, ka pusaudzis vēlas būt pieaudzis, vēlas pats izlemt un darīt, vēlas būt līdzvērtīgs pieaugušajam, lai viņu vairs neuztver kā bērnu. Emancipācijas tieksmes nereti var izpausties arī ārējā izskatā, ģērbšanās manierē, frizūrā, kosmētikas pārspīlētā lietošanā. Emancipācijas tieksme ir saistīta arī ar autoritāšu maiņu. Pusaudžu vecumā mainās autoritātes – no pieaugušā kā etalona, kā

autoritātes līdz vienaudžiem kā etalona un autoritātēm. Tā kā vienaudži kļūst par noteicošajām autoritātēm, mainās arī attieksme pret skolu un mācībām. Skola kļūst par iespēju satikties ar draugiem un domubiedriem, mācības – par iespēju pašapliecināties. Tas ir saistīts ar nozīmīgo identificēšanās procesu. Pusaudžu periodā pieaug sava nozīmīguma apziņa.

Pusaudži aktīvi meklē savu „Es” un savu sociālo lomu. Identificēšanās saistīta ar izteikto pusaudžu vajadzību pašapliecināties. (23, 123. lpp.) Izjutot, ka pieaugušie un vienaudži nenovērtē un neatzīst indivīda pašvērtību, nespējot sabalansēt savu „Es” dažādos aspektus ar sev nozīmīgiem mikrovides etaloniem, pusaudzis kļūst nelīdzsvarots. (21, 51. lpp.) Šajā vecumā sakāpinātā pašapziņa var radīt konfliktus ar apkārtējiem, ar skolotājiem un vecākiem. Visas jomas pusaudža dzīvē kļūst par pašapliecināšanos.

Pusaudžu vecumā turpina formēties cilvēka personisko vērtību sistēmas, cilvēks meklē un atrod vai arī neatrod savu identitāti, apzināti vai neapzināti sevi salīdzina ar citiem, ar dažādām sociālajām lomām. (23, 125. lpp.) Notiek uzvedības normu apgūšana, izturēšanās un manieru veidošanās atbilstoši savai dzimumidentifikācijai. (24, 41. lpp.) Šajā laikā domāšana pamazām sasniedz pieaugušajiem raksturīgo līmeni. Domāšana pakāpeniski pakļaujas loģiski saistošiem secināšanas likumiem. (31, 39. lpp.)

Zinot skolēnu vecumposmu īpatnības un vadošās darbības veidus, skolotājam ir iespējas izvēlēties optimālas, katram vecumposmam atbilstošas, mācību un audzināšanas metodes, kas sekmētu skolēnu turpmāko fizisko un garīgo attīstību. (37, 26 – 29. lpp.)

Izveidotā mācību tēma paredzēta 5. – 7. klašu skolniecēm, tādejādi iekļaujoties vidējā skolas vecumposmā, kas tiek uzskatīts par pusaudžu vecumu.

Pusaudžu vecums iedalās:

- jaunākajā posmā (no 11 līdz 13 - 14 gadiem);
- vecākajā posmā (no 13 - 14 līdz – gadiem). (37, 28. lpp.)

Pusaudžu periods veido pāreju no bērnības uz jauniešu periodu. Šajā periodā izveidojas bērna personības pamatiezīmes un kvalitātes, kā arī atklājās visos iepriekšējos periodos izveidojušās ietekmes emocionālajā, kognitīvajā, sociālajā sfērā. (23, 120. lpp.)

Pēc darba autores domām, šī vecumposma raksturīgās iezīmes un skolēnu attīstības pakāpe nosaka mācību metožu izvēli un mācību darba organizācijas formas, kā arī to neievērošana spēj ietekmēt mācību darbu kopumā.

Bērnam, ieejot pusaudžu vecumā, kļūst pieejama sarežģītāka priekšmetu un parādību analītiski sintētiskā uztvere. Palielinās uztveres apjoms, tā kļūst vienmērīga, pakāpeniska un vispusīga. (2, 12. lpp.) Galvenais jaunveidojums izziņas procesu attīstībā ir prasmes un iemaņas veidot pašam savas hipotēzes, jaunu, abstraktu jēdzienu apguve, to lietošana uzdevumu risināšanā, teorētiskās domāšanas izveide.

Atmiņas procesos arvien lielāka nozīme ir loģikai un gribai – tīšās iegaumēšanas un tīšās reproducēšanas pastiprināšanās. Iegaumējot informāciju, meklē loģiskās kopsakarības starp informācijas elementiem. Atmiņa turpina būt par pamatu intelektuālajiem procesiem. (23, 126. lpp.)

Mūsdienu psihologi uzsver, ka pusaudžu vecums ir sensitīvs, labvēlīgs izziņas interešu attīstībai, tomēr pēc darba autores domām, joprojām saglabā uztveres dažādību. (2, 12. lpp.) Jaunāko pusaudžu vecumā, kas aptver 5. un 6. klasi, kā norāda profesors V. Zelmenis „strauji norit pusaudžu garīgā attīstība”. (32, 66. lpp.) Tomēr jaunāko pusaudžu garīgajā attīstībā vēl ir sastopamas dažas iepriekšējo gadu īpatnības – nenoturīga uzmanība, konkrēta domāšana. (32, 66. lpp.) Salīdzinot ar bērnību, izmainās pusaudžu sociālā pozīcija, kas nereti, pēc darba autores domām, ietekmē mācību procesu.

5. klases skolēnu vecumposma īpatnības nedaudz atšķiras no 6. un 7. klašu vecumposmam raksturīgajām iezīmēm, nenošķirot striktu robežu starp sākumskolas un pusaudžu vecumposmiem. Nozīmīga īpatnība ir atdarināšana, aktivitāte. (37, 28. lpp.)

Veicot praktisku darbu, raksturīga nepacietība un koncentrēšanās spēju zudums, tādēļ kā uzskata autore, mācību uzdevumi šī vecumposma skolēniem jāveido, dodot iespēju izpausties radoši, attīstīt koncentrēšanās spējas un uzdevums būtu uzmanību piesaistošs.

5. klašu skolnieki, kā darba autores pedagoģiskā pieredze liecina, joprojām vēlas saglabāt savu individualitāti, to apliecina vēlme nesadarboties un veidot kopīgu darbu, nedalīties ar materiāliem. Nav izveidojies klases kolektīvs.

Tas skaidrojams ar iezīmi, kas joprojām saglabājusies no jaunākā skolas vecuma – bērni par draugiem uzskata tos, kuri palīdz, dalās ar viņiem, atbild uz interesējošiem jautājumiem un kuriem ir līdzīgas intereses. (13, 42. lpp.) Jaunākajā skolas vecumā skolēni augsti vērtē skolotāja autoritāti. Skolotāja teiktais tiek uzņemts bez iebildumiem. Skolēni atdarina skolotāju. Ievērojot to, jaunākā skolas vecuma bērni viegli veido nozīmīgus paradumus. Pašu skolēnu iniciatīva attīstīta vēl nepietiekami; galvenā vadītāja un organizētāja loma ir skolotājam. (37, 127. lpp.)

Šī vecumposma skolēniem raksturīga iezīme ir vēlme pēc novērtējuma un ievērošanas. Kā norāda G. Svence, „īpaši nozīmīgs ir skolotāja dotais vērtējums”, kas pēc darba autores domām būtiski ietekmē skolēnu turpmāko pašvērtējuma un motivācijas attīstību. (23, 110. lpp.) Darba autores pedagoģiskā pieredze rāda, ka šajā vecumposmā, salīdzinot ar 6. un 7. klasi, skolēni ir jūtīgāki pret skolotāja izteiktu kritiku, tomēr skolēni sāk diferencēt skolotāja teikto par sevi, nepieņem to vērtējumu, kurš neatbilst viņa pašvērtējumam. (23, 111. lpp.)

6. klases skolēnu vecums aptver 11 – 12 gadu robežu, tādejādi noteiktāk iekļaujoties jaunākajā pusaudžu posmā, iegūstot šim vecumposmam raksturīgās iezīmes.

Bērniem vecumā no desmit līdz divpadsmit gadiem vajadzība pēc piederības sociālajai grupai un atbilstība šīs grupas prasībām ir ļoti svarīga. Tā nosaka bērnu pašvērtējumu. Šī vajadzība veicina sociālā „es” veidošanos, meklējot patiesu līdzsvaru starp sadarbību un konkurenci ar klasesbiedriem. Pozitīvi emocionālie kontakti un sociālā atzinība, ko nodrošina draudzība, paaugstina skolēnu pašvērtējumu. (13, 42. lpp.)

Kā rāda darba autores pedagoģiskie novērojumi, salīdzinot ar 5. klases skolēnu vecumposma raksturīgajām īpatnībām, 6. klases skolēnos novērojama lielāka patstāvība, individualitāte, tomēr vairāk novērojams kolektīvisms.

5. klases skolēniem tāpat kā sākumskolas bērniem ir dabiska iekšējā motivācija. Viņiem patīk pats mācīšanās process, jo mācīties ir interesanti, svarīgi, nozīmīgi. Zinātkāre ir dabiskais dzinulis. (13, 11. lpp.)

6. klases skolēniem attieksme pret mācībām ir saglabājusies pozitīva, tomēr jārada papildus motivācija, lai ieinteresētu skolniekus. Attieksme pret skolotāju vairs nav tik cieša. Vērojama pusaudžu vecumposmam raksturīgā autoritāšu maiņa, skolotājs vairs nav autoritāte. Šis apstāklis būtiski maina skolēnu attieksmi pret mācību procesu kopumā.

Darba autores pedagoģiskā pieredze ļauj secināt, ka atšķirībā no vecumposma īpatnībām, kas vērojamas 5. klases skolēniem, 6. klases skolēni vairs nav tendēti uzdot jautājumus un vērst skolotāja uzmanību uz sevi. Zūd sākumskolas vecumposmam raksturīgā īpatnība – vēlme pēc ievērošanas un atzinības.

Attieksmē pret mācību procesu, skolēni vairs nav tik rezervēti, pauž savu viedokli. Ir mainījusies attieksme pret skolu. Spilgti novērojama pusaudžu vecumposmam raksturīga īpatnība „pusaudžu ķermenis un intelekts līdzinās pieaugušajiem, bet pusaudži vēl nav nobrieduši sociāli”. (23, 125. lpp.)

Vecākā pusaudžu posma, kas sevī ietver 7. klasi, raksturīgās īpatnības krasi atšķiras no tām, kas novērojamas 5. un 6. klasē. Vecākā pusaudžu posmā turpinās augšana garumā. Sākas arī auguma nobriešana. (32, 67. lpp.) Šie fizioloģiskie procesi, pēc darba autores domām, ietekmē arī garīgo un sociālo attīstību. Šajā vecumā bērni intensīvāk meklē draugus, domubiedrus, pieaug draugu kā uzticības personu loma. Vecāku un skolotāju nozīme samazinās. (23, 128. lpp.) Spilgti novērojama autoritāšu maiņa – skolotājs vairs nav autoritāte, bet tikai mācītspēks, kas sniedz informāciju. Saskarsmē ar skolotāju, skolēni vairs nav rezervēti, brīvi uztver un nekautrējas paust savu attieksmi un viedokli.

Paaugstinās arī pretenziju līmenis pret veicamajiem uzdevumiem, skolotāja norādījumiem un praktisko darbu. Skolēni šajā vecumposmā ir brīvāki, emocionālāk pauž savas izjūtas un emocijas.

Spilgtāk novērojama tieksme ārēji izrādīties, izaicinošas attieksmes paušana, kas

skaidrojams ar emancipācijas tieksmi, kas „nereti var izpausties arī ārējā izskatā, ģērbšanās manierē” (23, 122. lpp.) Fizioloģiski skolēni ir daudz attīstītāki salīdzinot ar 6. klasi, tomēr sociālās attīstības līmenis nav paaugstinājies.

Skolēnu vecumposms, kas sevī ietver 5. – 7. klases, ir periods, kad notiek skolēnu personības veidošanās. Tāpat kā veidojas personība, aug un attīstās arī skolēnu prasmes un iemaņas. Mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmets ir universāls palīgs to attīstīšanā un sniedz skolēniem izpausmes iespējas.

Izmantojot dabas materiālus un tiem piemītošās unikālās īpašības mācību procesā, tiek pilnveidoti un attīstīti visi sensitīvās uztveres procesi.

1.4. Mājturības un tehnoloģiju stundās izmantojamā metodika

Mācību process ir vienota pedagoģiska sistēma, kas nemitīgi attīstās, pilnveidojas un sastāv no vairākiem būtiskiem elementiem. Lai mācību procesa būtība – zināšanu, prasmju un iemaņu apguve un izziņas spēju attīstība noritētu veiksmīgi un sasniegtu pozitīvus rezultātus, pēc darba autores domām, ir atbilstoši jāizvēlas un jāorganizē mācību procesu veidojoši komponenti – mācību darba organizācijas formas un metodes.

Mācību organizācijas formas ir noteiktā kārtībā notiekošas skolotāja un skolēna sadarbības ārējās izpausmes, kas reglamentē skolotāja un skolēna kopīgo darbību.

Mācību organizācijas formas:

- mācību stunda;
- praktikumi;
- semināri;
- mācību ekskursijas;
- konsultācijas;
- mājas darbi.

Mācību organizācijas formas ir sociāli nosacītas. Tās nosaka skolotāja un skolēnu kopīgo darbību, individuālo un kolektīvo mācību attiecības, kā arī skolēnu izziņas darbības aktivitātes un skolotāja vadības pakāpi. Mācību darba formas ir vērstas uz paša skolēna darbību, bet to organizācija ir ārēja iedarbības forma.

Bērna attīstība lielā mērā nosaka to, kādu saturu, kādas mācību metodes un darba formas jāizmanto, lai aktivizētu skolēnu izziņas darbību. Kā norāda A. Markova, tad „visu veidu mācību izziņas motīvu galvenā rezerve ir skolēnu mācību darbības aktivizēšana un stimulēšana”. (14, 92. lpp.) Tā īstenojama dažādās skolēnu mācību darba formās.

Izstrādātās mācību tēmas vispusīgai un uz savstarpējo sadarbību balstītai apguvei, darba

autore kā vienu no pamata mācību organizācijas formām izvēlējas mācību stundu.

Stunda ir mācību darba organizācijas pamatforma skolā, kur skolotājs strādā noteiktā laika vienībā ar patstāvīgu skolēnu grupu, vada viņu izziņas darbību, izmantojot dažādas metodes un mācību līdzekļus mācību programmā paredzēto didaktisko un audzinošo uzdevumu risināšanai. (37, 90. lpp.)

Attīstoties pedagoģijas zinātnei un pilnveidojoties praksei, mācību stundai kā mācību organizācijas formai tiek izvirzīti ar vien jauni uzdevumi un prasības, tomēr, lai veiksmīgi noritētu mācību stunda un tiktu sasniegti izvirzītie uzdevumi, pēc darba autores domām, jāievēro jau iepriekš izstrādātās un praksē pārbaudītās pamatprasības.

Mācību stundai izvirzītās pamatprasības:

- skolotāja uzmanības centrā ir skolēna personība un viņa patstāvīgā izziņas darbība;
- stundā jāievēro didaktikas principi;
- stundas organizācijā tiek ievēroti sociāli psiholoģiski (kvalificēts skolotājs, psiholoģiskais klimats klasē), psiholoģiski didaktiskie (aktīvu mācību metožu izmantošana, augsts mācību motivācijas līmenis) pamatprincipi;
- skolēni apgūst zināšanas nevis gatavā veidā, bet pašu izziņas procesā;
- stundā jānodrošina izglītošanas, audzināšanas un attīstības vienotība;
- stundā nepieciešama mācību darba diferencācija un individualizācija;
- mācību stundā jārealizē starppriekšmetu sakari. (37, 98. lpp.)

Lai mācību stunda kā viena no mācību darba organizācijas formām sasniegtu pozitīvu rezultātu – skolēni apgūtu jaunas zināšanas, paplašinātu savu redzesloku un būtu motivēti izzināt, svarīgi, lai mācību stundai būtu arī audzinoša ievirze.

Tas panākams ar mācību saturu un galvenokārt mācību metožu mērķtiecīgu lietošanu, stundas pārdomātu organizāciju. (37, 91. lpp.)

Būtiska nozīme, pēc darba autores domām, ir skolotājam, ne tikai kā mācību stundas vadītājam, bet arī kā tās organizatoram.

Organizējot mācību kursa apguvi mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmetā, skolotājam jāredz mācību sistēma tajā. Stundā apgūstamajai mācību vielai jābalstās uz iepriekš apgūto, apgūtai zinātniskai informācijai jāiekļaujas jau esošajā zināšanu sistēmā. No tā izriet prasība, lai plānojot konkrēto stundu, skolotājs skaidri apzinātos tās vietu tematā un arī visā mācību kursā. (37, 92. lpp.) Klases stunda ir ne vien mācību organizācijas, bet vienlaikus arī skolotāja darba pamatforma. (32, 156. lpp.)

Autores pedagoģiskie novērojumi ļauj secināt - lai mācību darbs noritētu veiksmīgi, ir jāievēro vairākas būtiskas prasības – jāizprot vispārīgie mācību procesi, jāpārvalda mācību metodes un mācību stundā jānodrošina pozitīvs emocionālais fons. Stundā ir būtiska ir

skolēns – skolotājs un skolēns – skolēns līdztiesīga sadarbība. (24, 165. lpp.)

Metode ir darbības paņēmieni un līdzekļu sistēma kāda mērķa sasniegšanai. Ražošanas, pētniecības, daiļrades metodes izveidojušās ilgā pieredzes uzkrāšanās gaitā. Tās turpina attīstīties un pilnveidoties atbilstoši dzīves prasībām. (32, 111. lpp.)

Vārds metode ir cēlies no grieķu vārds *methodos* un nozīmē – ceļš, pa kuru iet. Pedagoģiskajā literatūrā mācību metode definēta dažādi, tomēr definīcijās izpaužas divi galvenie uzskati par metodes būtību. Viens ir uzskats par metodi kā mācību darbā lietoto paņēmieni kopums, cits – par metodi kā ceļu vai skolotāja un skolēna rīcības raksturojumu izvirzīto mērķu sasniegšanai.

Ievērojot to, ka metode var kalpot gan mācīšanai, gan skolēna patstāvīgai izziņas darbībai, darba autore piekrīt definīcijai: „metode ir mērķtiecīgi izraudzītu un sistemātiski sakārtotu darba paņēmieni kopums, kuru izmanto kādas noteiktas mācību vielas mācīšanai un apguvei”. (19, 39. lpp.)

Izšķir vairākus mācību metožu klasifikācijas veidus:

1. metožu klasifikācija pēc didaktiskajiem uzdevumiem;
2. metožu klasifikācija pēc zināšanu avotiem;
3. metožu klasifikācija pēc skolēnu izziņas darbības organizēšanas paņēmieni sistēmas.

(37, 91. lpp.)

Pēc didaktiskajiem uzdevumiem izšķir: zināšanu sniegšanas metodes, zināšanu nostiprināšanas jeb prasmju un iemaņu izkopšanas metodes, zināšanu pārbaudes metodes.

Pēc zināšanu avotiem jeb skolotāja izvēlēto mācību līdzekļu rakstura izšķir: dzīvā vārda (verbālās metodes), darbs ar grāmatu, uzskates metodes, praktiskās metodes.

Pēc izziņas darbības rakstura izšķir: izskaidrojoši ilustratīvo, reproduktīvo, problēmiskā izklāsta, heuristisko, pētniecisko metodi. (19, 42. lpp.)

Šodienas izglītības mērķi un uzdevumi, liek mūsdienu skolotājam izvēlēties mācību uzdevumiem un saturam atbilstošas, kā arī aktīvu izziņas procesu veicinošas metodes, kas attīsta skolēnu prasmes mācīties, gan radoši izmantot zināšanas kā arī prasmes sevi novērtēt un kontrolēt, veidot pozitīvu un savstarpēju sadarbību ar citiem.

Šos uzdevumus palīdz īstenot interaktīvās metodes. Galvenās iezīmes, kas atšķir interaktīvās metodes no tradicionālajām:

- mācību procesā nodrošina skolotāja un skolēnu pozitīvu sadarbību zināšanu apguvei;
- mācīšanās notiek darbībā;
- skolēniem ir iespēja izmantot savu pieredzi;
- tiek veicināta skolēnu patstāvīga darbība. (19, 45. lpp.)

Pēc darba autores domām, interaktīvās mācību metodes ir ļoti būtiskas veiksmīga mācību

procesa veidošanā un, lai īstenotu izvirzītos mācību mērķus, jo skolēni:

- kļūst aktīvi mācību procesa dalībnieki, pie tam iespējams iesaistīt visus skolēnus neatkarīgi no viņu spējām un sekmju līmeņa;
- mācās paši atrisināt nopietnus uzdevumus vai problēmas;
- mācās veidot attiecības ar klases biedriem;
- izzina savas stiprās un vājās puses, attīsta pašapziņu un objektīvu pašnovērtējumu. (19, 47. lpp.)

Interaktīvās mācību metodes novērš bailes kļūdīties, nepatiku pret kritiku, rosina respektēt citam citu, norunas un noteikumus, mudina uz godīgu un atklātu rīcību. (19, 48. lpp.)

Ļoti svarīga ir pareiza un mācību procesam atbilstoša mācību metožu izvēle. To galvenokārt nosaka mācību mērķis, uzdevumi un saturs, tomēr jāņem vērā arī vairāki citi faktori: mācību motivācijas līmenis, satura un motivācijas līmenis, satura un prasību apjoms, skolēnu sagatavotība – iepriekšējās mācību prasmes, skolēnu vecums, skolēnu aktivitāte, interese, attiecības starp skolotāju un skolēnu, materiāli tehniskās iespējas, mācību telpas, skolēnu skaits klasē. (19, 48. lpp.)

Mācību metožu izvēli nosaka:

- mācību procesa likumsakarības un no tām izrietošie mācību principi;
- vispārīgie un attiecīgajam mācību posmam izvirzītie mācību mērķi un uzdevumi;
- apgūstamā mācību satura specifika;
- skolēnu mācīšanās iespējas;
- ārējo apstākļu īpatnības;
- skolas mācību materiālās bāzes stāvoklis, mācībām atvēlētais laiks. (35, 80. lpp.)

Mūsdienās mācību metožu uzdevumos ietilpst gan skolēnu intelektuālā, tikumiskā, estētiskā, fiziskā, ekoloģiskā, darba audzināšana, gan cilvēka aktīvas humānas attieksmes veidošana pret dabu un cilvēkiem, gan nacionālo un vispārcilvēcisko vērtību vienotības apzināšanās un tai atbilstošas rīcības nodrošināšana. (37, 73. lpp.)

Izvēloties mācību metodes mācību procesam pamatskolā, jāievēro šādas prasības:

- jāsekmē skolēnu sadarbības pieredze;
- jāmača pusaudžiem mācīties, izmantojot un attīstot prāta, jūtu un gribas spējas, kā arī mācīšanās pieredzi;
- jāņem vērā pusaudžu vajadzības pēc metožu daudzveidības un jārada tāda vide, kas prasa pusaudžu izziņas aktivitāti.;
- jāveicina informācijas uztvere un noturība;
- skolotājam jākļūst par padomdevēju un mācību darbības līdzorganizētāju. (42, 6. lpp.)

Izstrādātās mācību tēmas pilnīgai apguvei un izpratnei, darba autore izvēlējās daudzveidīgas mācību metodes, kas ļautu skolēniem dažādos un interesantos veidos apgūt paredzēto tēmu.

Darbs grupās – kā interaktīva metode darbs grupās tiek izmantots visplašāk. Darba autores pedagoģiskie novērojumi un pieredze, ļauj secināt, ka mācību metodes – darbs grupās, veiksmīgas izvēles gadījumā, atbilstoši paredzētajiem mācību uzdevumiem un tēmai, spēj optimāli pilnveidot kopējo mācību procesu un celt skolēnu ieinteresētību un aktivitāti. Grupu darbs ir viena no metodēm, kas palīdz mācību darbu humanizēt, jo grupu darba laikā arī skolēns kļūst par aktīvu šī procesa dalībnieku, viņam tiek dota izvēles un darbības brīvība, kuru reglamentē grupu darba iekšējais mehānisms. Katrs kļūst par zināšanu vai prasmju avotu, kā arī skolēni apmainās vērtībām. (24, 167. lpp.)

Galvenie ieguvumi no grupu darba:

- ļauj darbā iesaistīties visiem;
- ir iespējams sevi apliecināt, izpildot noteiktu lomu grupā;
- attīsta sadarbības prasmes;
- padziļina interesi par mācību priekšmetu;
- uzlabo mācību sasniegumus;
- apdāvinātie skolēni var palīdzēt un mācīt citiem, nedemonstrējot savas zināšanas klases priekšā;
- grupā ar darbu galā labāk tiek arī gausāki skolēni;
- darbs grupās nerada stresu. (19, 67. lpp.)

Mācību metode – darbs grupās, sevī ietver plašas izmantošanas iespējas, apgūstot gan teorētiskas zināšanas, gan veicot praktisku darbu. Lai veiksmīgi noritētu darbs grupās, nepieciešama iepriekšēja skolotāja sagatavošanās. Skolotāja uzdevumi, gatavojoties darbam grupās:

- precīzi jānosaka, kādas zināšanas un prasmes skolēniem ir jāiegūst, jāizvirza kognitīvie un sociālie mērķi;
- jānosaka grupas lielums;
- jāizvēlas veids, kā dalīt grupās;
- jāgatavo materiāli;
- ja klase nav pazīstama, jānoskaidro skolēnu prasme strādāt grupā. (19, 68. lpp.)

Lai grupu darbs noritētu kvalitatīvi un tajā iesaistītos visi skolēni, skolotāja uzdevums ir pareizi sadalīt skolēnus grupās. Katrā grupā jāiedala skolēni:

1. ar dažādu zināšanu līmeni;

2. ar dažādām savstarpējām saskarsmes spējām. (11, 72. lpp.)

Mazākais dalībnieku skaits grupā ir 2, lielākais – 7. Vairumā gadījumu ieteicamākais audzēkņu skaits ir trīs līdz pieci.

Atkarībā no uzdevuma veida, grupas darbojas īsāku vai ilgāku laiku. Īslaicīgās grupas parasti tiek izveidotas īsāka uzdevuma veikšanai. Ilgtermiņa grupas ir lielākas, līdz pat 5 – 7 cilvēkiem un darbošanās tajās notiek daudz patstāvīgāk.

Ilgtermiņa grupas ir jāplāno rūpīgi, iepriekš pārdomājot uzdevumu un izvērtējot skolēnu savstarpējās sadarbības prasmes. Svarīgi, lai grupā valdītu labvēlīga sociālā gaisotne un skolēni būtu savstarpēji pozitīvi noskaņoti. (19, 68. lpp.)

Darba autore uzskata, ka grupu darba metode ir viena no izplatītākajām mācību metodēm, kas tiek plaši lietota dažādu mācību priekšmetu apgūvē.

Tā sevī ietver plašas un daudzpusīgas izmantošanas iespējas mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta ietvaros, tādejādi mācību procesu padarot daudzveidīgāku, interesantāku un skolniecēm vieglāk izprotamu.

Prāta vētra ir ideju radīšanas veids grupā. Šo metodi izvēlas, lai:

- motivētu darbam stundas vai tēmas iesākumā;
- izveidotu kopīgas darbības plānu;
- iegūtu grupas (klases) ieteikumus, kā risināt dažādas problēmas;
- atcerētos iepriekšējo informāciju priekšmetā;
- atcerētos, kas par pašreizējo tematu uzzināts citos mācību priekšmetos.

Prāta vētra kā mācību metode rada mācību darbībai labvēlīgu atmosfēru, bet sniedz arī būtiskus ieguvumus - ikviens viegli iekļaujas darbībā, iespējams integrēt idejas, ir iespēja izpausties visu dalībnieku pieredzei, veicina radošu domāšanu un iztēli, uzlabo attiecības klasē, jo ļauj demokrātiski pieņemt lēmumus.

Prāta vētras gaitā sāktās idejas tālāk noder dialogiem, diskusijām, kā arī individuālajam darbam. (19, 95. lpp.)

Spēle ir ar īpašiem paņēmieniem un noteikumiem saistīta variatīva radoša nodarbe, kurai ir attīstošs, stimulējošs un izklaidējošs raksturs. (20, 162. lpp.)

Spēli var raksturot arī kā:

- brīvprātīgu, neuzspiestu darbību, kas notiek brīvi izvēlētiem, bet obligāti nepieciešamiem noteikumiem;
- darbību kopumu, ko parasti veic ar iepriekšēju nodomu, lai sasniegtu kādu mērķi. (19, 124. lpp.)

Pēc darba autores domām, spēle kā mācību metode ir veiksmīgs skolēnu motivēšanas un ieinteresēšanas veids, ko iespējams izmantot mājturības un tehnoloģiju stundās. Tā sevī ietver

plašas izmantošanas iespējas.

Spēles klasificē pēc cilvēka darbības veida un pēc to norises.

1. Pēc cilvēka darbības veida izšķir - fiziskās spēles, intelektuāli radošās spēles, sociālās spēles, kompleksās spēles.
2. Pēc norises laika izšķir - vasaras spēles, rudens spēles, ziemas spēles, pavasara spēles.
3. Pēc norises vietas izšķir - galda spēles, telpu spēles, spēles dabā.

Spēle kā mācību metode, pēc darba autores uzskatiem, pilda vairākas funkcijas, kas veicina skolēnu vispusīgu attīstību:

1. Kognitīvā funkcija – spēle veicina tās dalībnieku izziņas spēju attīstību, liek apgūt jaunas zināšanas, prasmes un izmantot jau apgūtās.
2. Darbības funkcija – spēle stimulē skolēnu darbības radošo procesu. Tā veicina mācību intereses, motivē iesaistīties, piedalīties. Spēle rada mācību darbībai labvēlīgu atmosfēru un atdzīvina to.
3. Sociālā funkcija – spēle palīdz attīstīt sadarbības prasmes, veidot iecietīgu attieksmi pret citiem tās dalībniekiem.
4. Izklaidējošā funkcija – spēle veicina spriedzes noņemšanu, dod iespēju relaksēties, gūt pozitīvas emocijas, apmierinājumu par veiksmīgu darbību, arī par uzvaru.

Darba autores pedagoģiskā pieredze ļauj secināt - lai izvēlēta mācību metode – spēle veiksmīgi un neuzspiesti iekļautos kopējā mācību procesā, kā arī, lai tā pilnībā realizētu iepriekš izvirzītos mācību mērķus un uzdevumus, iepriekš jāievēro sekojoši pamatnoteikumi:

- spēle atbilst mācību mērķim;
- spēle atbilst bērna intelektuālās attīstības līmenim un interesēm;
- spēlē izziņas darbība tiek īstenota sadarbībā ar citiem tās dalībniekiem;
- spēlei ir nepieciešams atbilstošs materiālais nodrošinājums. (19, 125. lpp.)

Spēle kā mācību metode ir universāls veids kā sarežģītus un skolēniem grūti izprotamus jēdzienus, teorijas un uzdevumus pārveidot vienkāršākus un vieglāk izprotamus. Balstoties uz iepriekšējo pedagoģisko pieredzi, autore secina, ka izmantojot spēli mājturības un tehnoloģiju mācību procesā, tā rosina skolēnu aizrautību, attīsta novērošanas un uztveres spējas, kā arī, ļauj skolēniem izmantot savu individuālo pieredzi un apgūt jaunas zināšanas.

Domu karte ir ap centrālo jēdzienu, tēmu, problēmu, viegli uztveramā veidā pierakstītas asociācijas vai idejas. Tā ir attēlojuma veids, kas palīdz organizēt idejas par tēmu. Tas ir lielisks paņēmieni lietu, procesu, parādību, savstarpējo sakarību izpratnes veidošanai. Domu karte palīdz attīstīt gan loģisko, gan simbolisko domāšanu. (19, 177. lpp.)

Pēc autores domām, mācību metode – domu karte ir efektīgs, attīstošs un aizraujošs paņēmieni kā skolēnus iesaistīt mācību procesa veidošanā.

Domu kartes priekšrocības:

- centrā ir skaidri definēta galvenā ideja, problēma, jēdziens;
- svarīgākās asociācijas pierakstītas tuvāk centram, mazāk svarīgās – tālāk no centra;
- atvērtā struktūra ļauj viegli pievienot jaunu informāciju;
- katra cilvēka veidotā karte ir atšķirīga, atbilstoša viņa asociācijām. (19, 177. lpp.)

Reālās pasaules izziņas process sākas ar dzīvo vērošanu. Mācību procesā tā izpaužas uztverē. Tā kā tikai tiešā īstenības uztvere dod konkrētus un pareizus priekšstatus par apkārtnes objektiem, skolās tiek praktizēta uzskates izmantošana, lai attīstītu bērnu novērošanas spējas. (37, 76. lpp.)

Demonstrēšana ir mācīšanas paņēmiens, kura laikā skolotājs rāda uzskates līdzekļus un skaidro tos. (19, 229. lpp.) Par uzskates līdzekli tiek uzskatīts mācību palīglīdzeklis, ko rāda, demonstrē mācību nodarbībā, lai padarītu saprotamāku, uztveramāku mācību vielu, sniegto informāciju, teorētisko domu. (20, 180. lpp.)

J.A. Komenskis konstatējis un formulējis didaktikas zelta likumu - „*jo daudzveidīgāka ir mācību vielas jutekliskā uztvere, jo noturīgāk viela tiek apgūta*”. (12, 72. lpp)

Didaktikā pierādīts, ka vispusīga priekšmetu un parādību novērošana sekmē skolēnu domāšanu, novērošanas spēju attīstību, aktivitāti zināšanu apgūvē, mobilizē uzmanību izziņas darbības procesā. (37, 76. lpp.)

Arī Jūlijs Aleksandrs Students norāda, ka „pieskaņojoties bērna, pusaudzņa un jaunieša attīstībai, sevišķi jāievēro uzskatāmības metode. Jāmāca tā, lai bērns varētu mācības vielu vieglāki uztvert un labāki saprast. Tamdēļ papriekšu jārāda, pēc tam jāskaidro”. (22, 214. lpp.) Par uzskates līdzekļiem var kalpot reāli priekšmeti, parādības, to modeļi, laboratorijas iekārtas, grafiskie attēli, kartes un arī dzīvais vai rakstītais vārds. Darbojoties ar dabas materiāliem, uzskates līdzekļu klāsts ir ļoti plašs, tai skaitā arī paši dabas materiāli.

Izšķir:

- dabiskos (koks, māja);
- mākslīgos (zīmējumi, fotouzņēmumi);
- simboliskos (shēmas, diagrammas) uzskates līdzekļus.

Pamatprasības uzskates izmantošanā:

- uzskates izmantošanai jābūt mērķtiecīgai, ar noteiktu uzdevumu;
- uzskates līdzekļos jābūt atklātai objekta vai parādības būtībai;
- uzskates līdzekļiem jāatbilst higiēniskajām prasībām;
- skolēniem jārāda tikai tas, kas vajadzīgs mācību vielas uztverei. Nevajadzīgais novirza skolēnu uzmanību no svarīgākā.

Pie uzskates metodēm pieder demonstrējumi, ekskursijas. (37, 76. lpp.)

Sistemātiskais izklāsts (skolotāja stāstījums) ir viena no visnenāk pazīstamākajām dzīvā vārda metodēm. To izmanto visās klasēs. Atkarībā no skolēnu vecuma, skolotāja stāstījums var ilgt no 5 – 10 minūtēm jaunākajās klasēs, līdz 15 – 20 minūtēm vecākajās klasēs.

Lai konkrētā mācību metode veiksmīgi un optimāli iekļautos mācību procesā, jāievēro vairākas sistemātiskā izklāsta pamatprasības:

- skolotāja izklāstam jābūt plānveidīgam, saturīgam, skolēnu vecumposmam atbilstošam;
- skolotāja izklāstam jābūt pārlicinošam, spilgtam, izteiksmē emocionālam;
- skolotāja stāstījumam jābalstās uz skolēnu priekšzināšanām;
- stāstījuma laikā skolotājam jāizmanto uzskate, jāpievērš uzmanība jēdzienu veidošanai, rūpējoties par to satura pareizu izpratni;
- izklāsta laikā skolotājs izceļ būtiski svarīgo informācijas plūsmā;
- izklāsta laikā skolotājam uzmanīgi jāvēro klases līdzdalības līmenis stāstījuma satura uztverē;
- skolotājam jārunā pareizā literārā valodā, jāizvairās no liekvārdības, parazītvārdiem savā runā. Runas temps jāpielāgo skolēnu uztveres spējām. (37, 74. lpp.)

Pārrunu metode. Metode ir dialogs skolotāja un skolēnu starpā mācību stundas laikā. Pārrunu būtība – skolotāja mērķtiecīgi virzīto jautājumu un skolēnu atbilžu gaitā – vadīt skolēnus uz jaunām atziņām.

Pārrunās skolotājs nesniedz atziņas gatavā veidā, bet vada sarunu tā, lai it kā paši skolēni būtu atklājuši patiesību un nonākuši līdz vajadzīgajai atziņai. Tādas pārrunas sauc par heuristikām (daļēju meklējumu) pārrunām.

Ja pārrunas tiek izmantotas mācību vielas nostiprināšanai vai atkārtošanai, tad tādas sauc par katehētiskām pārrunām. (37, 75.lpp.)

Pamatprasības pārrunām:

- plānojot pārrunu, skolotājam skaidri jāzina tās mērķis (jaunu atziņu apgūšana, mācību vielas nostiprināšana, atkārtošana);
- skolotājam rūpīgi jāpārdomā jautājumu formulējumi, to pēctecība, virzoties uz iecerētā mērķa sasniegšanu;
- jautājumiem jābūt tādiem, lai uz tiem skolēns nevarētu atbildēt ar „jā” vai „nē”;
- skolotājam jāraugās, lai skolēni savas atbildes pamatotu un argumentētu;
- skolēni jāmača izteikt savas domas skaidros un sakarīgos teikumos. (37, 75. lpp.)

Darba autores izstrādātā mācību tēma paredz tās apgūšanu praktiskā darbībā, tādēļ arī plašais mācību metožu klāsts izvēlēts atbilstoši tam, lai skolnieces mācību tēmu apgūtu praktiskā darbībā. To izvēle ļāva mācību procesu dažādot, radot iespēju pilnīgāk izprast mācību tēmu.

1.5. Vērtēšanas kritēriji

Regulācija ir katras mērķtiecīgas darbības būtiska sastāvdaļa. Tai pakļautās operācijas ir kontrole, analīze, vērtēšana un korekcija. Tā notiek arī pedagoģiskajā procesā. (32, 147. lpp.)

Lai vispusīgi, objektīvi un plānveidīgi noritētu vērtēšana, mācību procesā, pēc darba autores domām, būtu jāizmanto dažādi un daudzveidīgi vērtēšanas veidi, kuru vērtēšanas kritēriji izstrādāti atbilstoši izstrādātajai mācību tēmai un priekšmeta specifikai. Darba autore veidojot vērtēšanas kritērijus, izstrādātajai mācību tēmai, balstījās uz E. Krastiņas izteikto domu, ka: ” demokrātiskā mācību procesā vērtējumu par skolēna mācību sasniegumiem veido:

- skolotāja vērtējums;
- skolēnu pašizvērtējums;
- skolotāja veidots vērtējums, balstoties uz pamatprasmju apguves kritērijiem – „ieskaitīts” un „neieskaitīts”. (13, 17. lpp.)

Lai pārlicinātos, kādā līmenī notiek skolēnu izziņas darbība mācību procesā, skolotāja skaidroto jēdzienu, likumu, likumsakarību un mācību vielas izpratne kopumā, nepieciešama skolēnu izziņas darbības rezultātu kontrole un vērtēšana. (37, 106. lpp.)

Vērtēšana izglītības sistēmā ir procedūra, kurā nosaka skolēna zināšanu, prasmju un iemaņu atbilstību izglītības programmā noteiktajām mācību satura apguves līmenim, t.i., atbilstību standartprasībām izglītības sistēmā. (20, 187. lpp.) Tā nodrošina ārējus atgriezeniskus sakarus (kontrolē, ko veic skolotājs) un iekšējos atgriezeniskos sakarus (skolēnu paškontrolē). Atgriezeniskie sakari ir nepieciešami mācību procesa pilnveidošanai, skolotāja didaktiskās darbības korekcijai. (37, 106. lpp.) Pēc vērtēšanas rezultātu salīdzināšanas veida izšķir kriteriālo vērtēšanu un normatīvo vērtēšanu.

Pēc vērtēšanas mērķa izšķir:

- veidojošo vērtēšanu (formatīvā) – to īsteno kārtējā pārbaudē;
- apkopojošo vērtēšanu (summatīvā) – to īsteno nobeiguma pārbaudē.

Apkopojošā vērtēšana ir vērtēšana nobeiguma pārbaudē, kuras mērķis ir noskaidrot skolēna zināšanu, prasmju un iemaņu, kā arī spēju kvantitāti un kvalitāti.

Kriteriālā vērtēšana ir vērtēšana, kurā skolēna sasniegumi tiek salīdzināti ar iepriekšnoteiktiem kritērijiem. (5, 28. lpp.)

Skolēnu mācību darba rezultātu kontrolē un novērtējumā pastāv:

- kontrole kā atgriezeniskā informācija;
- kontrole kā zināšanu, prasmju un iemaņu novērtējums ar atzīmes palīdzību.

(37,107.lpp.) Skolēnu mācību sasniegumu izvērtēšanai konkrētā mācību priekšmetā ir nepieciešami konkrēti kritēriji, par pamatu ņemot Ministru kabineta noteikumus par

izglītojamā mācību sasniegumu vērtēšanu 10 ballu sistēmā. (13, 12. lpp.)

Izglītības sistēmā, vērtējums ir atzinums par izglītības programmā noteiktā mācību satura apguves līmeni. Tas ir vērtēšanas rezultāts, ko var paust ar atzīmi, citu simbolu vai aprakstošu stāstījumu. (20, 187. lpp.)

Vērtējums 10 ballu skalā, dod iespēju analizēt skolēnu mācību sasniegumu kvalitāti un līmeni:

- mācību satura apguves apjomu, kvalitāti un līmeni;
- papildus informācijas apguvi, iniciatīvu un patstāvību mācībās;
- attieksmi pret mācīšanos, sevi un apkārtējo pasauli;
- kārtību, uzticību, mērķtiecību, uzvedību, paškontroli, ieinteresētību un darba stilu;
- sadarbības un saziņas prasmes;
- mācību sasniegumu dinamiku. (48)

Mācību izziņas darbības rezultātu vērtēšana un vērtēšanas kritēriji veic 3 būtiskas funkcijas:

1. informatīvo funkciju – skolēns gūst informāciju par savu mācību apguves līmeni un mācību darba kvalitāti;
2. audzinošo funkciju – pozitīvi mācību sasniegumi mācībās paaugstina bērna pašapziņu;
3. stimulējošo funkciju – objektīvs un optimistisks vērtējums rosina skolēnu turpmākai mācību darbībai. (1, 155. lpp.)

Kā norāda profesors V. Zelmenis, „pārbaudes formas un vērtēšanas kritēriji tiek veidoti atbilstoši konkrētā mācību priekšmeta specifikai”. (32, 148. lpp.)

Skolēnu izglītības līmeņa vērtēšanai ir jāsekmē arī skolas mācību un audzināšanas darba pilnveidošana. (32, 147. lpp.) Lai šis process noritētu veiksmīgi, jāievēro skolēnu mācību sasniegumu kontroles un vērtēšanas vispārdidaktiskās prasības:

- kontrolei un vērtēšanai jābūt tiešai un individuālai;
- kontrole un vērtēšana jāveic sistemātiski un regulāri visos mācību procesa posmos;
- kontrolei un vērtēšanai jābūt objektīvai;
- kontrolē un vērtēšanā jābūt diferencētai pieejai, ievērojot katra mācību priekšmeta, un tā atsevišķu nodalījumu specifiku, skolēnu individuālās īpašības;
- skolotāja izvirzītajām prasībām un vērtēšanas kritērijiem jābūt saskaņotiem un vienotiem;
- kontrolei un vērtēšanai jābūt audzinošai – tai jāsekmē paškritikas un atbildības attīstība skolēnos;
- kontrolei un vērtēšanai jābūt skolēnam iepriekš izskaidrotai un saprotamai.

Vērtējot skolēna mācību darbību, tā tiek salīdzināta ar šādiem etaloniem:

- ar skolēna iepriekšējiem sasniegumiem (personālā vērtēšana);
- ar citu skolēnu analogiskām darbībām (salīdzinošā vērtēšana)
- ar izveidotiem šo darību normatīviem (normatīvā vērtēšana). (1, 157. lpp.)

Veidojot un izstrādājot vērtēšanas kritērijus, pēc darba autores domām, jāņem vērā ne tikai mācību satura apguves galarezultāts, bet arī skolēnu mācību darba process un skolēnu attieksme. Attieksmes palīdz izvērtēt skolēnu veidots pašvērtējums. (13, 17. lpp.)

Skolēnu iesaistīšana vērtēšanas un izvērtēšanas procesā ir līdzsvarotas izvērtēšanas būtiska daļa, ļaujot skolēniem novērtēt savas stiprās puses un attieksmes, analizēt progresu konkrētā jomā un izvirzīt mērķus turpmākajam darbam. (13, 80. lpp.) Pašvērtējums ir sevis, savu īpašību, savas darbības, rīcības, sava nozīmīguma vērtējums; atzinums par sevi, sava darba, sevis padarītā vērtību, nozīmīgumu. Pašanalīzes rezultāts. (20, 155. lpp.)

No pašvērtējuma izaug paškontrolē un rezultātā pašregulācija. Tas ir personības attīstības sekmēšanas rezultāts. (24, 178. lpp.)

Adekvāts skolēna pašizvērtējums un prasībām atbilstošs skolotāja vērtējums par skolēna mācību sasniegumiem atspoguļojas viņa mācību rezultātos. (13, 17. lpp.) Mācību rezultātu novērtēšana un pašnovērtēšana ir orientēta uz rezultātu uzlabošanu. To veido, balstoties uz iepriekš izveidotiem vērtēšanas kritērijiem, kas zināmi skolotājam un skolēniem. (36, 127. lpp.) Vērtēšanas kritērijiem, kā norāda R. Hahele „jābūt reāliem, precīziem un konkrētiem, atbilstošiem mācību priekšmeta un programmas izvirzītajām prasībām. (7, 95. lpp.)

Pašvērtējuma dominējošās funkcijas ir:

- konstatējoši izglītojošā – norāda uz sasniegtā un sasniedzamā attiecībām, konkretizē tuvākās attīstības zonu;
- audzinoši orientējošā – skolēns analizē savu darbu, palīdz apzināt prioritātes, orientē uz turpmāko mācīšanos un izziņas procesu attīstīšanu;
- prognozējošā – skolēns izvirza turpmākai darbībai mērķi, uzdevumus, plāno darbību secību.

Novērtēšana un pašvērtējums noslēdz mācību procesu vai tā nosacīti loģiski patstāvīgu daļu. Mācību posmu noslēdzot, tiek vērtēts sasniegtais rezultāts, ko skolēns var uzrādīt zināšanās un prasmēs. (36, 127. lpp.)

Darba autores izstrādātajā mācību tēmā, būtisku nozīmi iegūst skolēnu veidoto darbu, mācību procesa un attieksmes vērtēšana, kas balstās uz darba autores iepriekš izstrādātiem, mācību tēmai un priekšmeta specifikai atbilstošiem vērtēšanas kritērijiem.

Vērtēšanas kritēriji veidoti plānveidīgi un mērķtiecīgi, sevī ietverot vairāku mācību procesa posmu un attieksmes vērtēšanu. Izstrādātā mācību tēma veidota 5. – 7. klasei, arī vērtēšana un tās izvirzītie kritēriji veidoti atbilstoši katras klases izstrādātajam tematiskajam

plānam un paredzamajai darbībai.

Kontrole ir nepieciešama:

- lai iegūtu informāciju par skolēnu zināšanu, prasmju līmeni;
- lai skolēns un skolotājs varētu apzināt stiprās un vājās puses, kur nepieciešams papildus darbs;
- jo tā veido paškontroles iemaņas;
- jo pārdomāta un toleranta kontrole veido mācību motivāciju.

Mācību motivāciju sekmējošu rezultātu sniedz tikai taisnīgs vērtējums. (26, 20. lpp.)

Kā norāda D. Timofejeva, „visefektīgākā kontroles forma Dabas materiālu kompozīcijas apgūvē, ir kontrole caur praktisko darbu veidošanu. Šajā procesā ir vislielākās iespējas skolēnu zināšanu un praktisko iemaņu kontroli virzīt uz viņu paškontroli.

Analizējot praktisko darbu rezultātus, skolēnam ir iespēja gan novērtēt savu izaugsmi, gan salīdzināt to ar citu darbu. Praktiskajos darbos visskaidrāk uzrādās skolēna attieksme pret darbu. (26, 21. lpp.)

Vērtēšanas sistēma izstrādātajā mācību tēmā, paredz:

- nobeiguma vērtēšanu – tiek vērtēti skolēnu veidotie praktiskie darbi;
- kārtējo vērtēšanu – tiek vērtēti skolēnu mājas darbi, klasē veidotie darbi;
- attieksmes vērtēšanu – tiek vērtēta skolēnu attieksme pret mācību darbu un procesu kopumā;
- skolēnu pašvērtējumu – skolēns vērtē darba procesu un rezultātu.

Ikvienai kontroles formai ir jābūt vērīgai uz sava darba veiksmju un nepilnību apzināšanos, tātad - uz paškontroli. (26, 20. lpp.)

Lai vispusīgi un demokrātiski tiktu novērtēta skolēnu mācību darbība, darba autore izmanto dažādus vērtējuma atspoguļošanas veidus:

- vērtējums 10 ballu skalā;
- ieskaitīts / neieskaitīts;
- cits simbols;
- aprakstošs stāstījums.

Visi vērtējuma atspoguļošanas veidi tiek izmantoti katras klases izstrādātajā vērtēšanas sistēmā, atbilstoši izstrādātajam tematiskajam plānam.

Dabas materiālu kompozīcijas apguves procesa dinamiku sekmē regulāra zināšanu un prasmju pārbaude. Kārtējā pārbaude - ir veicama katrā stundā, lai skolotājs varētu noteikt skolēnu sagatavotību jaunu zināšanu apguvei, kā arī, lai novērtētu kā skolēni apgūst vielas saturu stundā, ko vislabāk veikt ar pārrunu palīdzību, bez vērtējuma ar atzīmi. Šajā gadījumā skolotājam uzmanība jāvērs uz visu skolēnu aktīvas līdzdalības nepieciešamību. (26, 21. lpp.)

Darba autores izstrādātā tematiskā plāna **5. klasei** vērtēšanas sistēma paredz:

1. skolēnu veidotu 2 praktisko darbu vērtēšanu – 10 ballu sistēmā;
2. mājas darba vērtēšanu – ieskaitīts / neieskaitīts;
3. klasē veidota uzdevuma vērtēšanu – ieskaitīts / neieskaitīts;
4. attieksmes vērtēšanu – izmantojot + un – simbolus;
5. skolēnu veidotu pašvērtējumu – aprakstoša stāstījuma formā.

Vērtēšanas kritēriju prasības praktisko darbu vērtēšanā veidotas atbilstoši tam, lai skolēni varētu saņemt kritēriālu vērtējumu 10 ballu skalā. Vērtēšanas kritēriji katram no paredzamajiem skolēnu praktiskajiem darbiem, izstrādāti atbilstoši to veidošanas specifikai un izvirzītajiem uzdevumiem. Praktisko darbu 5. klasei vērtēšanas kritēriji un tiem atbilstošo punktu skaits attēlots tabulās Nr. 1.1 un Nr. 1.2.

1.1.tabula

Vērtēšanas kritēriji 1, 5. klasei

Vērtēšanas kritēriji	Iegūstamo punktu skaits
Precizitāte, kārtīgums	2
Radošā ideja	2
Nosacījumu ievērošana – izmantoti izvēlētā karoga krāsu materiāli	2
Vizuālais koptēls	2
Izmantoto materiālu dažādība	2

Kopējais iegūstamais punktu skaits ir 10, kas atbilst 10 ballu vērtējuma sistēmai. Maksimālais punktu skaits par vienu kritēriju ir 2, visi izvirzītie kritēriji ir vienlīdz nozīmīgi un svarīgi.

1.2.tabula

Vērtēšanas kritēriji 2, 5. klasei

Vērtēšanas kritēriji	Iegūstamo punktu skaits
Precizitāte, kārtīgums	2
Radošā ideja	2
Nosacījumu ievērošana – izmantotas pretkrāsas	2
Vizuālais koptēls	2
Izveidotās kompozīcijas atbilstība skicei	2

Darba autores izstrādātās mācību tēmas un tematiskā plāna **6. klasei**, vērtēšanas sistēma paredz:

1. skolēnu veidotu 2 praktisko darbu vērtēšanu – 10 ballu sistēmā;
2. 3 mājas darbu vērtēšanu – ieskaitīts / neieskaitīts;
3. klasē veidota uzdevuma vērtēšanu – ieskaitīts / neieskaitīts;
4. attieksmes vērtēšanu – izmantojot + un – simbolus;
5. skolēnu veidotu pašvērtējumu – aprakstoša stāstījuma formā.

Izvirzītie vērtēšanas kritēriji 6. klases skolēnu praktisko darbu vērtēšanā veidoti atbilstoši uzdevumu specifikai un paredzamajam rezultātam. Praktisko darbu vērtēšanas kritēriji un tiem atbilstošo punktu skaitliskais vērtējums praktiskajiem darbiem, attēlots tabulā Nr. 1.3. un Nr. 1.4.

1.3.tabula

Vērtēšanas kritēriji 1, 6. klasei

Vērtēšanas kritēriji	Iegūstamo punktu skaits
Precizitāte, kārtīgums	2
Radošā ideja	2
Nosacījumu ievērošana – skaidri saprotams līniju ritma veids	2
Izvēlēto materiālu saderība	2
Kompozīcija	2

Vērtēšanas kritēriju prasības abu praktisko darbu vērtēšanā, veidotas atbilstoši tam, lai skolēni varētu saņemt kritēriālu vērtējumu 10 ballu sistēmā. Izvirzīto kritēriju skaitliskā punktu vērtība ir vienlīdzīga – 2 punkti.

1.4.tabula

Vērtēšanas kritēriji 2, 6. klasei

Vērtēšanas kritēriji	Iegūstamo punktu skaits
Precizitāte, kārtīgums	2
Radošā ideja	2
Nosacījumu ievērošana – laukumi dalīti, izmantoti 2 pretkrāsu pāri	2
Darba atbilstība izveidotajai skicei	2
Kompozīcija	2

Darba autores izstrādātās mācību tēmas un tematiskā plāna **7. klasei**, veidotā vērtēšanas sistēma paredz:

1. skolēnu veidotu 2 praktisko darbu vērtēšanu – 10 ballu sistēmā;
2. 2 mājas darbu vērtēšanu – ieskaitīts / neieskaitīts;
3. 2 klasē veidotu uzdevumu vērtēšanu – ieskaitīts / neieskaitīts;
4. attieksmes vērtēšanu – izmantojot + un – simbolus;
5. skolēnu veidotu pašvērtējumu – aprakstoša stāstījuma formā.

Vērtēšanas kritēriju prasības praktisko darbu vērtēšanā 7. klasei veidotas atbilstoši tam, lai skolēni varētu saņemt kriteriālu vērtējumu 10 ballu skalā. Vērtēšanas kritēriji katram no paredzamajiem skolēnu praktiskajiem darbiem, izstrādāti atbilstoši to veidošanas specifikai un izvirzītajiem uzdevumiem. Praktisko darbu 7. klasei vērtēšanas kritēriji un tiem atbilstošo punktu skaits attēlots tabulās Nr. 1.5. un Nr. 1.6.

1.5.tabula

Vērtēšanas kritēriji 1, 7. klasei

Vērtēšanas kritēriji	Iegūstamo punktu skaits
Precizitāte, kārtīgums	2
Radošā ideja	2
Izveidotās kompozīcijas atbilstība skicei	2
Skaidri saprotams kompozīcijas veids	2
Izvēlēto materiālu atbilstība	2

Kopējais iegūstamais punktu skaits ir 10, kas atbilst 10 ballu vērtējuma sistēmai. Maksimālais punktu skaits par vienu kritēriju ir 2, visi izvirzītie kritēriji ir vienlīdz nozīmīgi un svarīgi.

1.6.tabula

Vērtēšanas kritēriji 2, 7. klasei

Vērtēšanas kritēriji	Iegūstamo punktu skaits
Precizitāte, kārtīgums	2
Radošā ideja	2
Izveidotās kompozīcijas atbilstība skicei	2
Skaidri saprotams kompozīcijas veids	2
Izvēlēto materiālu atbilstība	2

Darba autores izstrādātās mācību tēmas 5. – 7. klasei, paredz vienotu vērtēšanas kritēriju skaitliskās vērtības nozīmi un citu vērtējuma atspoguļošanas veidu skaidrojumu.

Izvirzīto vērtēšanas kritēriju punktu iegūšanas prasības attēlotas tabulā Nr. 1.7.

1.7.tabula

Vērtēšanas kritēriju skaidrojums

	2	1,5	1	0,5	0
Precizitāte, kārtīgums	Darbs veidots precīzi, nav vērojami līmes nospiedumi, darbs ir akurāts, precīzi līmēts un veidots. Tīrs.	Darbs veidots precīzs, tomēr vērojamas darba gaitā pieļautas neprecizitātes. Darbs ir tīrs.	Vērojamas kļūdas, trūkst kārtības. Vērojamas darba veidošanas gaitā pieļautās neprecizitātes.	Vērojamas būtiskas neprecizitātes un darba gaitā pieļautas kļūdas.	Vērtēšanas kritērijs nav izpildīts.
Radošā ideja	Darbā izmantota radošā pieeja, veidojot individuālu, savdabīgu darbu.	Izmantota radošā pieeja, trūkst individuālas pieejas.	Darbs veidots pēc parauga, trūkst radošas pieejas.	Darbs veidots pēc parauga.	Vērtēšanas kritērijs nav izpildīts.
Nosacījumu ievērošana	Tiek pilnībā ievēroti izvirzītie nosacījumi, vērojama izpratne par uzdevuma nosacījumiem.	Tiek ievērots nosacījums, pieļaujama 1 neprecizitāte.	Tiek daļēji ievēroti izvirzītie nosacījumi. Pieļaujamas 2 neprecizitātes.	Nosacījumu ievērošanā pieļautas būtiskas kļūdas.	Vērtēšanas kritērijs nav izpildīts.
Vizuālais koptēls, kompozīcija	Vizuālais koptēls ir harmonisks un saskaņots, noformēts un pilnīgs.	Vizuālais koptēls ir noformēts, saskaņots, trūkst harmonijas.	Vizuālais koptēls ir noformēts, trūkst saskaņotības un harmonijas.	Vizuālais koptēls ir noformēts, trūkst saskaņotības un harmonijas.	Vērtēšanas kritērijs nav izpildīts.
Izmantoto materiālu dažādība	Tiek izmantoti dažādi, minimāli 4, pēc faktūras, nokrāsas un struktūras saskaņoti materiāli.	Izmantoti dažādi, minimāli 2, pēc faktūras, nokrāsas un struktūras saskaņoti materiāli.	Izmantoti viena veida saskaņoti materiāli.	Izmantoti tikai viena veida materiāli.	Vērtēšanas kritērijs nav izpildīts.
Izveidotās kompozīcijas atbilstība skicei	Izveidotā kompozīcija pilnībā atbilst izveidotajai skicei, sakrīt krāsu un kompozīcijas izvēle.	Izveidotā kompozīcija atbilst skicei, vērojamas nelielas atšķirības.	Izveidotā kompozīcija attāli atbilst skicei, vērojamas būtiskas izmaiņas.	Izveidotā kompozīcija nesakrīt ar skici, veidota jauna kompozīcija. Krāsas un kompozīcijas prasības ievērotas.	Vērtēšanas kritērijs nav izpildīts.

Izmantoto materiālu saderība, atbilstība	Izvēlētie materiāli lieliski sader un atbilst izveidotajai skicei. Materiāli harmonē, netraucē viens otru, papildina.	Izvēlētie , materiāli atbilst kompozīcijai, materiāli nedaudz traucē uztvert vienam otru.	Izvēlētie materiāli atbilst kompozīcijai, tomēr to kombinācijas un izvēle traucē un nepapildina viens otru.	Izvēlētie materiāli līdzinās kompozīcijai, tie būtiski traucē uztvert kopējo kompozīciju.	Vērtēšanas kritērijs nav izpildīts.
Skaidri saprotams kompozīcijas veids	Skaidri izprotams kompozīcijas veids, atbilstoši izvēlēti materiāli.	Saprotams kompozīcijas veids, materiāli. Vērojama atkāpe no veidotās kompozīcijas.	Kompozīcijas veids nav skaidri izprotams un nolasāms.	Kompozīcijas veids neatbilst kompozīcijai un nav skaidri uztverams.	Vērtēšanas kritērijs nav izpildīts.

Mājas darbu un klasē veikto uzdevumu vērtēšanai 5. – 7. klasēs, darba autore paredz izmantot vienojošu ieskaitīts / neieskaitīts sistēmu.

Kritēriji:

- ieskaitīts – uzdevuma izpildītais apjoms - vairāk par 50 %. Ievēroti izvirzītie uzdevuma nosacījumi. Pieļaujamas 2 kļūdas;
- neieskaitīts – uzdevuma izpildītais apjoms ir mazāks par 50%. Nav ievēroti izvirzītie uzdevuma nosacījumi. Pieļauto kļūdu skaits, vairāk par 2.

Skolēnu attieksmes pret mācību darbu un procesu kopumā vērtēšanai 5. – 7. klasēm, tiek izmantoti simboli + un -, kas paredz:

+ pozitīvu skolēnu attieksmi, aktīvu iesaistīšanos mācību darbā un procesā. Uzdevumu veidošana un izpratne;

-negatīvu skolēnu attieksmi, nevēlēšanos iesaistīties mācību darbā un uzdevumu veidošanā.

Skolēnu pašvērtējuma veikšanai tiek izmantots aprakstošs stāstījums, kuru sastāda vērtējoši un vienoti kritēriji: attieksme pret darbu, gatavība mācību stundām, iesaistīšanās mācību procesā, veidoto darbu vērtējums.

2.MĀCĪBU TĒMAS „DABA KĀ IEROSMES AVOTS UN MATERIĀLS KOMPOZĪCIJAS APGUVĒ” SATURS

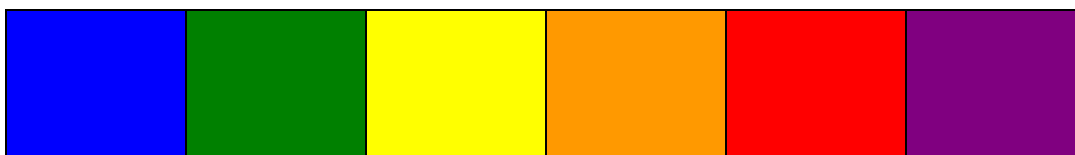
2.1. Krāsu mācība

Krāsa – viena no materiālās pasaules priekšmetu īpašībām, ko uztver kā apzinātu redzes sajūtu.

Krāsa grieķiski ir *chrōma*. Senajā Grieķijā šim vārdam radniecīgi vārdi aptvēra visdažādākos jēdzienus un parādības: ādas virsmu, krāsu un pašu ādu, skaņas tembra un emocionālās izmaiņas, krāsvielu un krāsu – visas tās apkārtējās vides izpausmes, kas iedarbojas uz emocijām. (17, 3. lpp.)

Krāsai kompozīcijā ir ne tikai optiska, bet arī emocionāla un psiholoģiska iedarbība. Krāsu mācībā tiek izšķirtas divu veidu krāsas:

1. Hromatiskās – krāsainās; (28, 16. lpp.)

2.1. att. Hromatiskās krāsas (3, 16. lpp.)

Hromatiskajām krāsām piemīt katrai sava tumšuma pakāpe. Visgaišākā ir dzeltenā krāsa (krāsu spektrā tai ir vislielākā gaismas vērtība). Nākamā pēc gaišuma ir oranžā krāsa, pēc tam – zaļā un sarkanā krāsa, kuras ir vienā tumšuma pakāpē, tad zilā, bet vistuvākā melnajai ir violetā krāsa. Hromatiskās krāsas iegūst atspoguļojumu ahromātisko krāsu (no baltas līdz melnai) rindā. (28, 90. lpp.)

2. Ahromātiskās – bezkrāsainās. (3, 16. lpp.)

2.2.att. Ahromātiskās krāsas (3, 16. lpp.)

Baltā un melnā ir neitrālas krāsas, bet tās abas sajaucot kopā dažādās attiecībās, iegūst dažāda gaišuma neitrālas pelēkās nokrāsas. (18, 80. lpp.)

Spektra krāsas jaucot ar balto krāsu, rodas balināti krāsu toņi, jeb pasteļtoņi, kuri ir vēsāki. No spektra krāsu un melnās krāsas sajaukuma iegūst tumšākus un siltākus krāsu toņus.

Izšķir:

1. siltās spektra krāsas;
2. vēsās spektra krāsas.

Pie siltajām pieskaitāmas dzeltenā, oranžā un sarkanā, bet pie vēsajām – zaļā, zilā un violetā krāsa. (28, 90. lpp.)

Pēc zinātniskās krāsu mācības, izšķir trīs **pamatkrāsas**:

- sarkanu;
- dzeltenu;
- zilu. (18, 81. lpp.)

2.3.att. **Pamatkrāsas** (3, 16. lpp.)

Sarkano, dzeltenu un zilo krāsu sauc par pamatkrāsām, jo tās savstarpēji jaucot, var iegūt citas krāsas. (3, 16. lpp.)

Sajaucot kopā divas pamatkrāsas, iegūst atvasinātās krāsas jeb **papildkrāsas**:

+

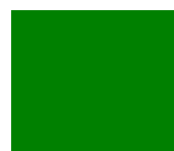
=

+

=

+

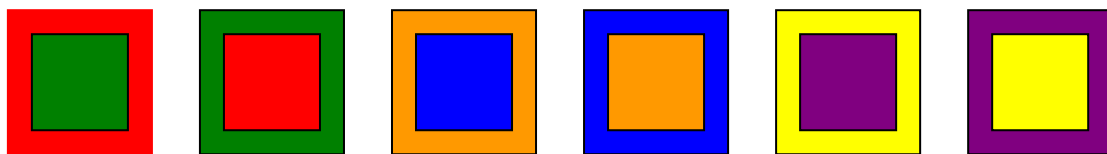

=

2.4.att. **Papildkrāsas** (3, 17. lpp.)

Pretkrāsas jeb komponentkrāsas, krāsu aplī atrodas diametrāli pretējās pusēs un ir savstarpēji viskontrastējošākās. (28, 90. lpp.) Franču valodā *contraste* nozīmē pretstats. (18, 16. lpp.)

2.5. att. **Pretkrāsas** (3, 16. lpp.)

Lietojot pretkrāsas, viena krāsa izceļ otru un arī papildina. (3, 16. lpp.) Pie pretkrāsām pieder arī neitrālo krāsu pāris: melns – balts. Divu pretkrāsu apvienojums tās neutralizē.

Tās no spektra krāsām iegūst pelēkbrūnas nokrāsas, bet no melnā un baltā – pelēku. (28, 90. lpp.)

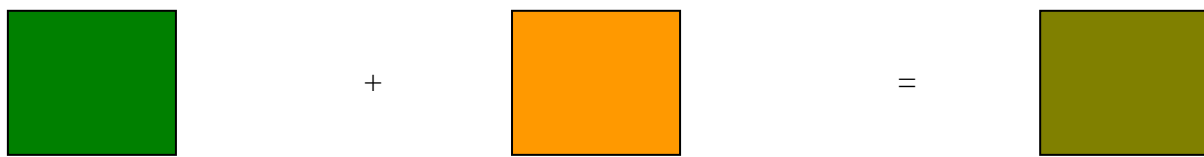
Jaucot krāsas, var iegūt toņu nianse – nianse – vienas krāsas dažādas nokrāsas.

Krāsu var gaišināt ar balto, kā arī tumšināt ar melno vai pretkrāsu.

Krāsu jaukšanas piemēri:

Sarkana + zaļa = brūna

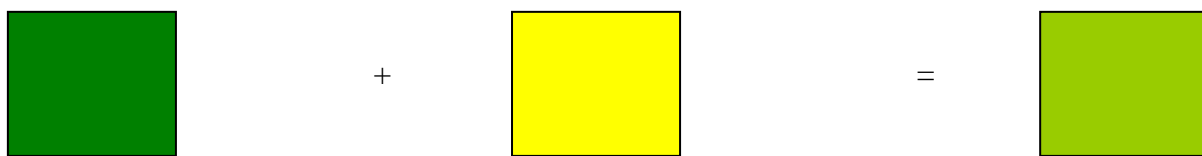
Oranža + zaļa = sūnu zaļa

Violeta + oranža = sarkanbrūna

2.6.att. **Krāsu jaukšanas piemēri** (3, 17. lpp.)

Vēso krāsu var padarīt siltāku vai vēl vēsāku.

Zaļa + dzeltena = silti zaļa

Zaļa + zila = vēsi zaļa

Violeta + zaļa = vēsi pelēka

Zila + brūna = silti pelēka. (3, 17. lpp.)

2.7. att. Krāsu jaukšanas piemēri (3, 17. lpp.)

Kompozīcijas krāsu gammas izvēli nosaka:

- mērķis, kam tiek veidota kompozīcija;
- vide (tās komponentes), kurā paredzēts kompozīciju iekļaut.

Krāsu komplektu veido:

- krāsu laukumi kompozīcijā;
- telpas krāsa, kurā kompozīcija atrodas;
- kompozīcijas krāsu laukumu attiecības pret telpu. (25, 5. lpp.)

Ievērojama nozīme darba kompozīcijā un labas mākslinieciskās izteiksmes radīšanā ir nokrāsu izvēlei un to savstarpējai saskaņošanai. Pēc darba autores domām, labu saskaņu raksturo krāsu līdzsvarojumus. (18, 83. lpp.) Kā atzīst K. Veinbahs “krāsu saskaņa ir vērtība, kas var pastāvēt arī pati par sevi”. (29, 11. lpp.)

Paškrāsa – katram priekšmetam ir sava krāsa, ko sauc par paškrāsu jeb lokālo krāsu. Paškrāsu izmaina gaismas, ēnas un atspīdumu atšķirīgi iekrāsotais apgaismojums.(29, 11. lpp) Dažādu krāsu un nokrāsu saskaņu sauc par **krāsu harmoniju**. Krāsu un nokrāsu salikums var būt arī nelīdzsvarots. Šādu nesaskaņu sauc par **krāsu disharmoniju**. (18, 83. lpp.)

Pēc darba autores domām, krāsu harmonijas izjūtu var izkopt. To palīdz veidot daba un dabas materiāli, kas sastopami visapkārt, veidojot un rādot mainīgas un dažādas nokrāsas un krāstoņus.

Izstrādātā mācību tēma paredz krāsu mācību apgūšanu, pastarpināti izmantojot Ziemeļvalstu dabu un tajā sastopamās krāsas un nokrāsas. Veidotie uzdevumi krāsu mācības apgūšanai, sevī ietver darbu ar attēliem, kuros vērojama daba, tādejādi attīstot skolnieču uztveres spējas - pamanīt, ieraudzīt, redzēt, uztvert, atpazīt.

2.8. att. Ziemeļvalstu daba (51)

2.2.Kompozīcija

Daba savā daudzveidībā nosaka bezgalīgu materiālu un to izpausmju kombinācijas iespējas, bet kompozīcijas radītājam nepieciešamo veidošanas struktūru dod kompozīcija.

Par kompozīciju (lat. *compositio* - sacerēšana, savienojums) uzskatāms mākslas darbs, kurā dažādi elementi saliedēti tematiskā, sižetiskā vai ornamentālā vienībā. (28, 7. lpp.)

Vārds “kompozīcija” nozīmē arī priekšmetu un elementu salikumu noteiktā kārtībā, veidojot ko acīm tīkamu. (3, 34. lpp.) Viens no svarīgākajiem uzdevumiem kompozīcijā ir sasniegt vizuālu līdzsvaru. Dažādu kompozīcijas elementu – līniju, krāsu, formu un faktūru kombinējumam jābūt pārdomātam. (38, 188. p.)

Kompozīcijas elementi:

- punkts;
- līnija;
- forma;
- faktūra. (25, 6. lpp.)

Šie pamatelementi ir kopums, kas raksturo darba struktūru. (16, 100. lpp.)

Punkts (lat. *punctum* – dūriens) – vismazākā izteiksmes vienība, no kuras tiek atvasināti visi pārējie izteiksmes līdzekļi:

- cieši cits citam blakus savirknēti punkti veido līniju;
- punktus grupējot, veidojas laukums;
- atsevišķu punktu konkrēts izkārtojums var veidot kādu konkrētu formu (lat. *forma* – veids; ārējais apveids). (28, 9. lpp.)

Punkti veido līniju – no attāluma skatīti punkti, kuri cieši savirknēti cits citam blakus, saplūst un veido līniju. Punktu veidojas jeb punktētas līnijas ir ļoti izplatīts rotājuma veids; tas lietots jau akmens laikmetā un saglabājies līdz pat mūsdienām. Punktētas līnijas var būt ļoti dažādas – taisnas, liektas, laužas vai kombinētas (taisna līnija pāriet liektā).

Punkti veido laukumu – punktus grupējot, veidojas laukums.

Grafiski to var aizpildīt:

1. ritmiski (*rhythmikos* – vienmērīgs, vienmērīgi secīgs);
2. aritmiski (*aritmisks* – tāds, kas neiekļaujas ritmā).

Jebkurā ritmiski aizpildītā laukumā var saskatīt raportu (fr. *rapport* – pamatlielums, kas atkārtojas): tajā atkārtojas kāds noteikts punktu grupējums.

Ritmiski aizpildīts laukums var veidoties no:

- vienas formas vai viena lieluma punktiem;

- vienas formas, bet dažāda lieluma punktiem;
- dažādas formas, bet viena lieluma punktiem;
- dažādas formas un dažāda lieluma punktiem.

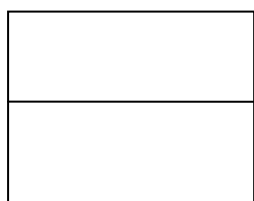
Būtisks ir sistemātisks izkārtojums, kas rada savdabīgu efektu. Aritmiski aizpildīts laukums var veidoties no šīm četrām punktu kombinācijām. Aritmiski aizpildītā laukumā nav iespējams atrast nekādu izkārtojuma sistēmu vai raportu.

Punkti veido formu – atsevišķi punkti palīdz veidot konkrētu formu. Šis princips izmantots arī latviešu etnogrāfijā. Punkti, kas veido formu var būt gan dabiski, gan mākslīgi radīti. Punkti var veidot jebkuru vienkāršu vai sarežģītu formu. (28, 14 – 21. lpp.)

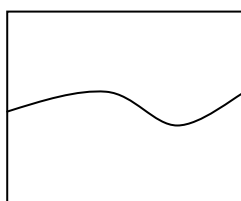
Līnija – veidojas no cieši savirnētiem punktiem. Līniju ritmi (lat. *rhythmos* – jebkura vienmērīga secība) veidojas, grupējot līnijas gan brīvi, gan noteiktā secībā. (28, 26. lpp.)

Līnija ir izteiksmes līdzeklis radošajā darbā. (3, 7. lpp.) Līnijas raksturu nosaka tās virziens, veids un uzbūve. Līnija var būt patstāvīga, veidot konkrētu formu vai aizpildīt laukumu. (28, 26. lpp.) Pēc darba autores domām, tās dažādie veidi spēj izteikt noskaņojumu, emocijas, izjūtas un asociācijas. Atkarībā no novietojuma, līnija var darbu sadalīt, apvienot, līdzsvarot vai izjaukt līdzsvaru un radīt kustības iespaidu. (16, 101. lpp.)

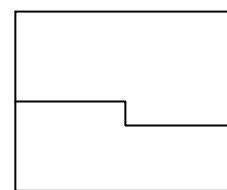
Līniju pamatveidi:

taisna

liekta

lauzta

2.9.att. Līniju ritmu veidi (4, 12. lpp.)

Iespējamas arī kombinētas līnijas, kas sastāv no taisnas, liektas vai lauztas līnijas daļām.

Liektas un lauztas līnijas var būt gan ritmiskas, gan aritmiskas.

Taisna līnija iet tikai vienā no virzieniem – horizontāli, vertikāli vai slīpi.

Liektā līnija iesāktu virzienu maina, pakāpeniski pārejot citā.

Liektas līnijas veidi ir:

- viļņveida līnija - viegla un ritmiska;
- spirāle – atspoguļo sevišķi dinamisku kustību;
- cilpveida līnija.

Lauzta līnija iezīmīga ar asu virziena maiņu. Šāda līnija izsaka precīzu ritmu, bet var radīt arī nemiera, satraukuma iespaidu. Lauzta līnija var veidot meandru, krustot pati sevi un krustoties

ar otru līniju. (28, 26. lpp.)

Būtiska nozīme kompozīcijas elementa – līnijas virzībā un ietekmē ir virzienam. Virziens eksistē neatkarīgi no līnijas veida un uzbūves.

Līniju pamatvirzieni:

- horizontāla - mierīga, stāstoša, pauž klusumu un darbības aprimumu;
- vertikāla - rada garīgā spēka, stingrības un noteiktības iespaidu;
- slīpa - rada nemiera, kustības un darbības iespaidu.

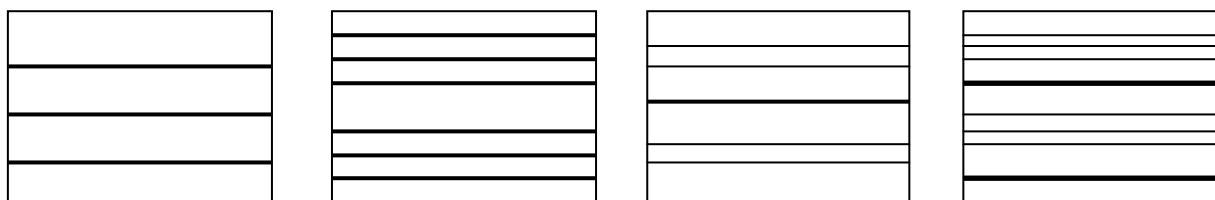
Līnija veido formu un laukumu. Grafiski ar līniju iespējams gan attēlot formu, gan aizpildīt laukumu. Formu ar līniju var attēlot:

- apvelkot priekšmeta kontūru;
- velkot paralēlas līnijas, kas izliecas un optiski attēlo formu.

Laukumu var izveidot:

- savienojot liektas vai laužas līnijas galus;
- aizpildot to ar koncentriskām līnijām;
- no izejas punkta velkot liektu vai lauztu līniju spirāles veidā;
- fonu aizklājot ar smalkāku līniju, bet siluetā to sabiezinot vai otrādi.

Līniju ritmi grafiski veidojas, grupējot dažādu virzienu, veidu un dažādas uzbūves līnijas gan brīvi, gan noteiktā secībā.

2.10.att. Līniju ritmu veidi (28, 34. lpp.)

Vienkāršākais līniju ritms veidojas, ja vienādos attālumos atkārtojas vienāda platuma līnijas. Mainoties līniju platumam, mainās ritma noskaņa. Šaurāku līniju ritms rada viegluma iespaidu, platāku – smaguma. Nedaudz sarežģītāks ritms veidojas, ja divas vai vairākas līnijas tiek apvienotas grupās, kuras atkārtojas. Līniju grupām var būt simetrisks vai asimetrisks raksturs. Interesantāks ritms veidojas, ja līniju grupas mijas ar atsevišķām līnijām vai citu līniju grupu. Bagātāku ritmu iegūst, ja grupē dažāda platuma līnijas. Augošu asimetrisku līniju grupu var iegūt, katru nākamo līniju veidojot platāku par iepriekšējo.

Krāšņāks ritms veidojas, ja līnijas ir ar atšķirīgu uzbūvi, arī, ja posmus veido liels un sarežģīts raports. (28, 34 – 35. lpp.)

Līnija kompozīcijā veic šādas funkcijas - izsaka kustību, veido kontūru vai apveidu, norobežo

kompozīcijas daļas, veido formu, veido kompozīcijas iekšējo zīmējumu. (25, 6. lpp.)

Faktūra (lat. *factura* nozīmē uzbūve, apstrāde) raksturo priekšmeta virsmas īpatnības (rupja – smalka, gluda – raupja). Faktūra akcentē priekšmeta raksturu. To var attēlot grafiski (plaknē) vai ar reljefu (telpiski). (3, 12. lpp.) Faktūra ir virsmas īpašību kopums, ko nosaka ar tausti. (44, 25. lpp.)

Forma ir reālās pasaules objektu redzamās izpausmes veids. Forma var būt:

1. 2 dimensiju (plaknē)
2. 3 dimensiju (telpiska).

Kompozīcijā pastāv ģeometriskas formas – lode, kubs, daudzstūris, konuss, piramīda. Plaknē – aplis, kvadrāts, trijstūris. Šīs pamatformas bieži tiek kombinētas vienā kompozīcijā. (16, 101. lpp.)

Kompozīcijas izteiksmes līdzekļi:

- krāsa;
- virsma;
- lielums (plaknē);
- apjoms (telpā). (25, 6. lpp.)

Visi izteiksmes līdzekļi ir savstarpēji cieši saistīti, un tie var būt apvienoti kompozīcijā pēc dažādiem likumiem. (8, 18. lpp.) Lai kompozīcijā visi iepriekšminētie elementi būtu vienoti, jāievēro kompozīcijas elementu kārtošanas pamatprincipi. (16, 102. lpp.)

Kompozīcijas principi ir noteikumi, sistēma, pēc kuriem ir veidota kompozīcija. Principi ir uztverami vizuāli, tie var būt izvēlēti gan apzināti, gan arī neapzināti.

Kompozīcijas principi piemīt katrai kompozīcijai, tos var dažādi kombinēt, un visi šie principi ir vienlīdz svarīgi. (4, 9. lpp.)

Lai veiksmīgi tiktu izveidota kompozīcija, jāievēro kompozīcijas kārtošanas likumības:

- ritms;
- simetrija;
- asimetrija;
- harmonija;
- kontrasts;
- proporcijas. (29, 12. lpp.)

Šie principi palīdz kompozīcijā izcelt galvenos ieceres tēlus.

Ritms ir kāda elementa – krāsu laukuma, līnijas veida, virziena, apveida u.c. – atkārtojums. Ritmi var būt regulāri un neregulāri, plūstoši, plastiski un lauzti, rotējoši un šaudīgi, mierīgi un dinamiski. (4, 17. lpp.) Tas darbojas gan laikā, gan telpā. (16, 103. lpp.) Ritmus kārtu gan atsevišķās dekoratīvās grupās, gan vienā veselā nedalāmā vienībā –

kompozīcijā. Rotājuma elementus kārtot ritmā pēc formas, lieluma, garuma, pagrieziena un krāsas.

Izšķir divus ritma veidus – metrisko un brīvo ritmu.

Metrisko ritmu raksturo:

1. vienādu dekora elementu vienmērīgs atkārtojums. Tie atrodas viens no otra noteiktā attālumā;
2. atšķirīgu rotājuma elementu grupu savstarpēja mija.

Brīvajam ritmam raksturīgs tas, ka rotājuma elementi kompozīcijā nav izkārtoti simetriski, bet ir izvietoti brīvi. Brīvā ritma kompozīcija ir asimetriska. Visām metriskā ritma kompozīcijām ir kopīga parādība – simetrija.

Simetrija ir kompozīcijas likums, saskaņā ar kuru abpus simetrijas asij jābūt vienādiem rotājuma elementiem. Simetrijā rotājuma kompozīcijas viena puse ir otras puses spoguļattēls. (8, 19. lpp.) Simetriskas figūras un formas iespējams sadalīt vienādās daļās pret centru. (40, 138. сtp.)

Asimetrija ir pretēja simetrijai. Tā ir simetrijas trūkums vai tās neievērošana. Asimetrija ir jebkurā brīvā ritma kompozīcijā.

Harmonija dekora kompozīcijā ir dažādu dekora elementu atšķirīgo formu, lielumu, garumu, pagriezienu, krāsu un nokrāsu saskaņojums, saskanīgs sakopojums.

Kontrasts ir krasi izteikts harmonijas pretstats. Kontrasts piešķir lielu izteiksmīgumu. Ir zināmi vairāki dekora elementu galvenie kontrasta veidi: krāsu un nokrāsu kontrasts, formu kontrasts, lielumu kontrasts, dekora elementu izkārtojuma virzienu kontrasts un kontrasts starp metrisko un brīvo ritmu kompozīcijā. Krāsu kontrasts izpaužas krāsas akcentā. Var būt tumšo un gaišo nokrāsu kontrasts, tumši dekora elementi uz gaiša fona vai gaiši elementi uz tumša fona. Lielumu kontrasts rodas, ja kompozīcijā līdzās lielu izmēru dekora elementiem vai to grupām ir mazu izmēru dekoratīvas formas vai to grupas.

Formu kontrasts kompozīcijā rodas, ja dekora veidošanai izmanto pretēja rakstura formas: apaļas un citas ar liektu līniju attēlojamās formas savieno ar stūrainām formām.

Kompozīcijā virzienu kontrasts rodas, ja rotājuma elementus kārtot pretējos virzienos: dekora elementi sakārtoti vertikāli un horizontāli; dekora elementi sakārtoti uz pretējā virzienā vilktām diagonālēm. (8, 19. lpp.)

Proporcijas jeb samēri ir lielumu kvantitatīvās attiecības. (4, 18. lpp.) Vārds „proporcija” nāk no latīņu – *proportio* – proporcionāls un nozīmē proporcionālu savstarpējo priekšmeta daļu sadalījumu. (39, 134. сtp.)

2.3.Dabas materiālu kompozīcija

Ikvienu dzīvību dabā ir vienreizēja un neatkārtojama. Tās daudzveidībā nav sastopamu divu vienādu koku, augu, pat katra viena zieda ziedlapiņas ir tikai līdzīgas. Dāsnā saules spožuma un zemes mitruma ietekmē katrs augs un tā daļas iegūst savu īpašo izteiksmi.

Dabas materiālu kompozīcija ir māksla – cilvēka un dabas radoša sadarbība, kuras rezultātā tiek radītas dažādas kompozīciju formas. Kompozīcijas veidotājam Daba dod radošas idejas un nodrošina materiālu. Tas, kā norāda darba autore, ir būtiska atšķirība starp klasisko kompozīciju un dabas materiālu kompozīciju – dabas materiālu krāsu, formu un citas īpašības mainīt nav iespējams.

Dabas materiālu kompozīcija – mācība, izglītības apguves veids, kuru iespējams pēc nepieciešamības iekļaut ikvienā mācību priekšmetā. (26, 1. lpp.)

Dabas materiāli ir viss, ko var iegūt dabā. Materiāli – kas atrodas ap mums. (25, 2. lpp.)

Dabas materiāls ir jebkurš organisks vai neorganisks materiāls:

1. organiskie – dzīvnieki, kukaiņi;
2. neorganiskie – ūdens, zeme, grunts.

Dabas materiāli iedalās:

- jūras materiāli – oļi, smiltis;
- zemes produkti – ziedi, sūnas, lapas;
- dzīvnieki, daba;
- graudaugu produkti;
- sausie produkti. (52)

Dabas materiālu kompozīcijas izteiksme ir atšķirīga, tomēr pastāv kopīgas un vienojošas īpašības, caur kurām tā tiek uztverta:

- krāsa;
- forma;
- lielums;
- virsma;
- smarža;
- kustība;
- virziens;
- struktūra.

Šīs īpašības tiek sauktas par izteiksmes līdzekļiem un veido katra materiāla īpašo (zieda, auga, sēklotnes, mizas) izteismīgumu, gan augot dabā, gan esot kompozīcijā un mijiedarbojoties ar

citiem materiāliem. (25, 3. lpp.) Visi šie faktori kopumā veido harmonisku dabas materiālu kompozīciju. (44, 19. lpp.) Dabas materiālu kompozīcijas elementu izteiksmīguma pamatnes mainīt ir maz iespējams.

Krāsa - ir būtiska augu kompozīcijas sastāvdaļa, jo katram augam un dabas materiālam ir konkrēts tonis. (44, 22. lpp.) Priekšmetiem un dabas materiāliem piemīt īpašības uzsūkt, atstarot vai laist cauri gaismas starus. Lai uztvertu krāsu, gaismas stariem no tā jāatstarojas cilvēka acī. (47) Līdzīgi skaņai un kustībai, tai piemīt psiholoģiska un emocionāla iedarbība. Dabas materiālu kompozīcijas krāsu komplektējums virzīts uz:

- estētisku;
- vizuālu;
- emocionālu sajūtu radīšanu.

Krāsu kontrasti pastiprina rosīgumu un dod papildus enerģiju, taču pārlieks raibums var radīt satraukumu, nemieru. (25, 2. lpp.) Kontrasts nozīmē atšķirību. Krāsu īpašības atšķiras. Kontrastu atšķirības var radīt spriegu vai smalki niansētu izstrādājumu. (30, 30. lpp.)

Katram augam, ziedam Dabā ir iedalīta sava īpaša un neatkārtojama krāsa. Savā pastāvīgajā mainībā Daba ar krāsu palīdzību padara emocionālāki iespaidīgākas savas izpausmes. Tā palīdz izcelt un akcentēt dabas daudzveidīgās izpausmes. (25, 2. lpp.)

Krāsām tiek piedēvētas objektīvas un subjektīvas uztveršanas pazīmes.

Objektīvi pastāv šādas krāsu īpašības: krāsas tonis, krāsas intensitāte, krāsas gaišums, krāsas kvantitāte.

Subjektīvās uztveršanas krāsu īpašības – krāsas aktivitāte, krāsas temperatūra, krāsas svars. (30, 31. lpp.)

Arī Dabas materiālu kompozīcijas veidotājs krāsu izmanto kā izteiksmes līdzekli, tomēr atšķirībā no glezniecības, tam ir jārikojas ar jau Dabas sagatavotu „krāsu toņu paleti”. (25, 3. lpp.)

Forma – ir kontūras ietverta vienība. Dabas materiālu kompozīcijā, galvenokārt strādā ar brīvas formas dabas materiāliem, kam piemīt brīvo formu individualitāte. (30, 11. lpp.)

Dabas formu dažādība ir bezgalīga.

Dabas materiālu formas iedalās:

- 1 dimensiju – līnija (smilgas, stīgas, tievas un lancetriskās lapas);
- 2 dimensiju – plakne (lapas, mizas);
- 3 dimensiju – forma (ziedi, apjomīgas sēklotnes);

Dabas materiālu un augu formas veido kompozīcijas kopējo formu. Kompozīcijas ārēja forma ir izteiksmes veids, kas vistiešāk attaisno kompozīcijas veidotāja nodomu.

Dabā ir sastopama liela augu un materiālu formu dažādība un ir iespējama variatīva

kārtošana kompozīciju formās:

- formās, kas atbilst konkrētai dabas formai;
- ģeometriskās formās – trijstūris, lode, puslode;
- apzināti deformētās ģeometriskās formās;
- neregulārās, brīvās formās.

Katrs no dabas materiāliem nosaka savu iekļaušanos noteiktā formā. (25, 2. lpp.)

Lielums – būtisks konkrēti dabas materiālu vai tās daļas parametrs. Īpaši kompozīciju veidošanā svarīgas ir kompozīcijas līmeņu savstarpējās proporcijas.

Daba maina savu lielumu plaukšanas un novīšanas procesā. Vairums dzīvo ziedu maina savu lielumu nepārtraukti. Ziedu, augu lielums palielinās, tiem izplaukstot, un samazinās, vīstot. Interesantas izmaiņas notiek ar daudziedu augiem, piemēram, gladiolām, zvaniem, kuriem, atkarībā no izplaukušajiem un novītušajiem ziediem, mainās auga forma un lielums.

Virsmas – bez krāsas, formas un lieluma katrs dabas materiāls ir raksturīgs ar savu īpašu atšķirīgu virsmu. Virsmas kvalitāti var noteikt, to aplūkojot, tomēr īstu priekšstatu par to iespējams gūt, pieskaroties ar roku. Virsmas kompozīcijā veidojas no daudzu atsevišķu dabas materiālu virsmu kopuma. (25, 7. lpp.)

Dabas materiālu virsmas īpašības nosacīti tiek dalītas faktūru grupās:

1. rustikāla – skarba, raupja, neasa, robusta, vienkārša;
2. pūkaina – mīksta, filca, vilnaina, matota, samtaina, pieglaudīga;
3. zīdaina – liega, krāšņa, krokota, viļņota, gaisīga, smalka, plāna, caurspīdīga;
4. porcelānveida – gluda, trausla, mirdzoša, vaskota, stiklveida, porcelānveida;
5. metāliska – cieta, stipra, gluda, spīdīga.

Rustikālas virsmas dabas materiāli dabā sastopami visbiežāk. Raupji ir akmens, zeme, smiltis, ar mizu pārklāta koksne, sausi augi, sēklotne un sēklas cietos apvalkos. Augu pasaulē pūkainas pārsvarā ir lapas, arī ziedlapas, ko pret mitruma iztvaikošanu blīvi aizsargā apmatojums.

Zīda virsmas vieglā spīduma un vieglā rakstura piemēri dabā ir ziedi, lapas, sēklas un lentes. Porcelāna virsmām piemīt raksturīgs glazūras spīdums. Dabas materiāliem porcelānveida efekts piemīt lielākoties ziediem. Metāliskā virsmas dabā sastopamas samērā reti. (30, 43. lpp.) Pareizi izmantojot šo virsmas īpatnību saskaņu vai kontrastus, iegūst interesantas un daudzveidīgas kompozīcijas. (44, 24. lpp.)

Veidojot kompozīciju, var izmantot:

- vienveidīgas vai līdzīgas viena materiāla virsmas;
- atšķirīgas vai dažādas virsmas. (25, 7. lpp.)

Smarža – katram augam, ziedam ir sava īpaša smarža. Jau 5000 gadu pirms mūsu ēras senie cilvēki bija novērojuši augu, ziedu smaržas ietekmi uz cilvēka noskaņojumu un veselību. Par to liecina izrakumi Ēģiptē, Indijā, Ķīnā un Grieķijā, kur atrasti ne tikai rituālos izmantotie augi, ziedi vai tikai ziedlapiņas, bet arī trauciņi ar smaržvielām. Tādēļ, pēc darba autores domām, būtiska nozīme veidojot kompozīciju no dabas materiāliem, ievērot kādu smaržu buketi veidos savstarpēji kombinētie dabas materiāli.

Kusība – līdzīgi kā ikvienā cilvēkā pulsē dzīvība, arī katrs dzīvs augs ietver savu potenciālo iekšējo dzīvības kustību.

Iekšējās kustības spēks izpaužas zieda izplaukšanā, ziedēšanā un novīšanā.

Kompozīcijas veidotājam jāzina augu kustības īpatnības, jo tās veido kompozīcijas dzīvīgumu jeb dinamiku.

Virziens – dabas mākslā dzīvību kustība izpaužas augšanas virzienā. Vairums augu aug, ved uz augšu. Taču citi ar laiku savu augšanas virzienu maina. Katram augam vai tā daļai augšanas virziens ir nosakāms pēc auga dzīslējuma izvietojuma, pēc augšanas struktūras virziena, pēc formas izteiksmīguma.

Dabas materiālu kustība kompozīcijā veido noteiktu virzienu. Konkrētā dabas materiāla izpausme ļauj kompozīcijas veidotājam to izmantot kompozīcijas domas izteikšanai.

Dabas materiālu virziens ir īpaši nozīmīgs, veidojot rituālas kompozīcijas:

1. vainagā – īpaši gadskārtu svētku vainagā pulksteņa rādītāja virzienā vērsts materiālu izvietojums izsaka un akcentē dzīvības rituma un izaugsmes spēku;
2. vēsturiskie līgavas pušķi līdz šai dienai saglabājuši lejup vērstu virzienu, kas simbolizē padevību.

Ir augi, kuru forma pati par sevi ir virzienu nosakoša. Tie pārsvarā ir līniju materiāli – smilgas, stīgas, garas, lancetriskas lapas. Ar formas materiāla palīdzību kompozīcijā virzienu izteikt grūtāk. Formas materiālus grupējot, var panākt līnijas kustības efektu. Ziedu un augu virzienu kompozīcijā var izmantot konkrētu simbolu raksturošanai.

Struktūra – ir sastāvdaļu savstarpējais izvietojums, sakarība kādā veselumā, sistēmā. Katram dabas materiālam piemīt tam raksturīgā struktūra. Struktūra ir svarīgs faktors, kam ir liela nozīme, lai kompozīcija būtu pietiekami izteiksmīga. Ja kompozīcijas daļas ir atšķirīgas no formālā un funkcionālā viedokļa, struktūru līdzība var kļūt par vienojošo faktoru. Struktūrkontrasti kompozīcijā ir tikpat svarīgi kā formu vai krāsu kontrasti. Arī atsevišķa dabas materiāla daļām var būt dažāda struktūra, kas kopā veido tā raksturīgo izskatu un izteiksmīgumu. (30, 43 – 45. lpp.)

Veidojot dabas materiālu kompozīciju, ir jāievēro kompozīcijas kārtošanas likumības jeb principi. Daba kā liela kompozīcija pastāv šajās likumībās.

Tādēļ līdzsvarotu un acij tīkamu dabas materiālu kompozīciju var izveidot, ievērojot sekojošās likumības:

1. kustība jeb dzīvīgums;
2. vienotība;
3. līdzsvars;
4. kontrasts;
5. simetrija / asimetrija;
6. grupēšana;
7. proporcijas;
8. dominante;
9. ritms.

Kustība (dinamika) – kompozīcijā ir gan kompozīcijas kustīgums telpā, gan kompozīcijas materiālu izvietojums, kas rada optisko kustības sajūtu, kuru var panākt ar:

- augu formu;
- kompozīcijas formas izvēli;
- materiālu krāsu;
- augu izvietojuma virzienu;
- augu grupēšanu;
- smaržu vai dzīvīviem elementiem.

Vienotība – ir atsevišķu kompozīcijas elementu sakārtotība un saskaņotība vienā veselumā. Prasmīgi veidota kompozīcija nav atsevišķu elementu mehāniskā summa, bet gan apzināti veidota vienība. Katrai kompozīcijai ir sava raksturīga ārējā forma (plaknes kompozīcijai apveids) un saturs (dabas materiāli, stiprinājumi, papildmateriāli).

Līdzsvars – nepieciešams, lai kompozīcija būtu stabila. Veidojot kompozīciju, nepieciešams nodrošinājums diviem līdzsvara veidiem:

- fiziskajam;
- optiskajam.

Fiziskais līdzsvars nepieciešams, lai kompozīcija būtu stabila, t.i., kompozīcijas elementiem jābūt stingri sastiprinātiem savā starpā vai stabili iestarpinātiem kompozīcijas pamatnē, kā arī kompozīcijai jāieņem stabila vieta telpā vai uz attiecīgās virsmas.

Optisko līdzsvaru kompozīcijā iespējams panākt ar diviem paņēmieniem:

1. veidojot simetrisku kompozīciju;
2. veidojot kompozīciju ar šķietamu līdzsvaru, kuru panākt ar noteiktas krāsas, formas un lieluma elementu izvietojumu.

Ar šķietamo līdzsvaru var panākt lielāku kompozīcijas dzīvīgumu un ekspresiju. Līdzsvaroti veidota kompozīcija rada harmonijas un pabeigtības iespaidu.

Optiskā līdzsvara iegūšanai izmanto:

- ja vienā kompozīcijas daļā ir liels viena toņa materiāla daudzums, tad līdzsvaru ar spilgtāku, aktīvākas krāsas materiālu. Līdzīgi var rīkoties ar pretkrāsu;
- kompozīcijas laukumu ar līdzenu virsmu līdzsvaru ar struktūras materiālu ar lielāku “optisko” svaru.
- ja kompozīcijā daudz izmantotas līgas, noslēgtas formas materiāli, kompozicionālo līdzsvaru var panākt ar aktīvas un oriģinālas formas materiālu;
- ja kompozīciju veido daudz dažādu materiālu, optiskā līdzsvara iegūšanai var izmantot materiālu grupēšanu;
- ja kompozīcija sastāv no daudz sīkiem elementiem, ieteicams, to papildināt ar līnijām vai oriģinālām telpiskām vai plaknes formām.

Kontrasta princips uzsver atšķirību dažādu kompozīcijas elementu starpā. Līdzās nostādīti tie izceļ viens otru. Daba pastāv kontrastos (diena – nakts, ziema – vasara). Šīs likumības eksistence Dabā palīdz izcelties, būt nozīmīgai.

Kompozīcijas veidotājs izmanto:

- krāsas;
- formas;
- lielumu (kompozīcijas materiālu un vairāku kompozīciju savstarpējo lielumu kontrasts);
- virsmas;
- virzienu (materiālu virzienu kontrasts kompozīcijas iekšienē un vairāku kompozīciju savstarpējo virzienu kontrasts) kontrastus.

Kontrasts var būt gan izteikts, gan niansēts. Kontrastus dzēš – apgaismojums, kompozīcijas materiāla matējums, kompozīcijas attālums līdz vērotājam.

Simetrija - raksturojas ar sakārtotību un līdzsvarotību, dodot pabeigtības sajūtu. (25, 5 – 9. lpp.) Simetriskam elementam vai darbam var atrast vienu vai vairākas simetrijas. (44, 26. lpp.) Kompozīcijās un dabas materiālos var būt simetrija attiecībā pret:

1. punktu;
2. līniju. (25, 9. lpp.)

Pret taisni simetriskas ir vairums dabas materiālu un lapu (viena lapas puse no dzīslējuma centrālās dzīslas ir tieši tāda pati kā otra lapas puse). Pret punktu simetriski ir saules formas ziedi, arī lodes formas ziedi.

Kompozīcijās simetrija rada absolūta līdzsvara efektu, vienotību un stabilitāti. Simetriskas

kompozīcijas var raksturot arī kā statiskas, smagnējas, nopietnas un pasīvas. (44, 26. lpp.)

Asimetrija – ir simetrijas trūkums. Asimetriskā kompozīcijā līdzsvaru palīdz veidot izmērs, lielums, novietojums, krāsa, virziens un dabas materiālu neparastums. Lielāks dabas materiāls rada lielāku smaguma efektu, bet vairāki neliela izmēra materiāli var būt līdzsvarā ar vienu lielu formu. Svarīga nozīme ir arī krāsai. Neliels siltas krāsas zieds vai dabas materiāls līdzsvaro lielu, vēsi zaļas krāsas lapu. (44, 28. lpp.)

Asimetrija var būt:

- iekšēja;
- ārēja.

Asimetriskā kompozīcijā optisko līdzsvaru var panākt ar kontrastu palīdzību, kā arī ar materiālu grupēšanu.

Grupēšana – materiālu grupēšana palīdz veidot kompozīcijas kustīgumu un panākt optisko līdzsvaru, uzsvērt dominējošo materiālu, tādejādi skaidrāk izsakot kompozīcijas veidotāja domu. Grupējot materiālus, ir jābūt galvenajai un pakārtotajām grupām. Materiālus var grupēt lielākās vai mazākās grupās, kā arī atstatumi starp tām ir izteikti dažādi.

Proporcija – tā ir izsvērtība, līdzsvars starp kompozīcijas elementiem, to daudzumu un izvietojumu. Dabas materiālu kompozīciju veidošanā lietderīgi ir izmantot „zelta griezuma principu” – $1:3 = 3:5 = 5:8 = 8:13$.

Dabas materiālu kompozīcijā to var izmantot:

- trauku un kompozīcijas attiecībās;
- dabas materiālu krāsas attiecībās;
- ziedu pušķa un kātu daļas attiecībās;

Proporcijas jāievēro arī kompozīcijas lieluma noteikšanai attiecībā pret virsmu, uz kuras tā atradīsies, un pret telpu kurā tā tiks izvietota.

Dominante – (no latīņu val. – valdošais) ir princips, kas var izpausties krāsas, materiāla, faktūras, dabas materiāla, ritma vai tēla pārsvarā.

Kompozīcijā var dominēt:

- krāsu kontrasts vai niansētība;
- kompozīcijas formas oriģinalitāte vai augu formu kontrasts;
- virsmas struktūru atšķirība vai niansētība;
- augu izvietojuma virziens. (25, 9. lpp.)

Lai akcentētu konkrētu kompozīcijas daļu, no tās attālina citus elementus, radot atslodzes laukumus. Fons ir svarīgs, lai izceltu katru augu, kā arī kompozīciju kopumā. Lai akcentētu īpašu vietu kompozīcijā, to satuvina ar citiem materiāliem, tādejādi veidojot optisko centru. Par optisko centru var noderēt arī īpaši atšķirīgs augs vai dabas materiāls. (44, 25. lpp.)

Ritms – kompozīcijā ir vienādu vai līdzīgu elementu vairākkārtēja atkārtotāšanās noteiktos laika vai telpas intervālos. Dabā ritms ir sastopams laika, telpas un skaņu pēctecībā. Kārtojot dabas materiālus, ritms kompozīcijai piešķir līdzsvarotību un sakārtotību. Tas var kļūt viegli samanažs vai kļūt par kompozīcijas dominējošo principu. Tas var izpausties kompozīcijas iekšējā saturā vai formas izpausmēs.

Kompozīcijas iekšienē ritmiski var kārtoties:

- ziedi, augi vai to grupas;
- kompozīcijas elementi;
- dažādu krāsu materiāli;
- atšķirīga augstuma augi un dabas materiāli;
- ritms var izcelt materiālu faktūru.

Kompozīcijas veidošanā var izmantot metrisko ritmu, kas ir regulārs un noteikt un brīvo ritmu, kurš ir nenoteikts un kurā elementi neatkārtojas. (25, 9. lpp.)

Daba kā materiāls savā būtībā ir dzīvais materiāls, kurš ar to ienes dzīvību arī veidotajā kompozīcijā.

Dabas materiālu kompozīcijā, tāpat kā citā nozarē, visaugstākā māksla ir veidot kompozīciju, balstoties uz visiem šiem elementiem un principiem, tomēr galvenais – maksimāli vienkāršu un līdz ar to – elegantu.

2.4.Dabas materiālu izmantošanas kultūrvēsturiskie aspekti

Daba un dabas sniegtie materiāli allaž bijuši mums visapkārt – ikdienā, svētkos, telpā un ārpus tās. Kā uzskata V. Kalva, „daba ir cilvēka garīgo spēju atraisītāja un iedvesmotāja. Tā rada cilvēka dzīvei nepieciešamos apstākļus”. (9, 5. lpp.)

Cilvēku uzskati, domas un attieksme pret dabu un dabas materiāliem veikuši dziļu un secīgu kultūrvēsturisku attīstības ceļu, sākot ar dabu kā neapgūtu un nezināmu vidi, dabu kā pielūgsmes avotu un spēku, dabu kā vajadzību apmierinātāju un dzīvības devēju līdz dabai kā audzinātājai un skolotājai.

Gan senie latvieši, gan citu tautu kultūras vienmēr pratuši novērtēt dabas materiālu daudzveidīgās un universālās izmantošanas iespējas, dabas sniegto materiālu plašo klāstu, kā arī tiem piemītošās harmoniskās un nomierinošās īpašības. To apliecina mūsu senču telpu dekorēšanas tradīcijas, seno ēģiptiešu, japāņu un citu kultūru dabas materiālu izmantojums mākslā, ārstniecībā un sadzīvē.

Izstrādājot konkrēto mācību tēmu, darba autores mērķis – atjaunot interesi un apliecināt dabas materiālu universālās īpašības un izmantošanas iespējas izauga un balstījās, izvērtējot

kultūrvēsturiskos aspektus, kas apliecina dabas materiālu būtisko nozīmi un vietu kultūru attīstībā.

Jau senos laikos latvieši telpu un vietu svinību un godu reizēs izgreznoja ar dabas materiāliem. Par seniem pušķošanas materiāliem uzskatāmi spīdzekļi (salmu segmenti), putnu spalvas un lupatiņas. (43, 2. lpp.)

Latvieši pušķojumus lietojuši dažādās gadskārtu svinībās un mūža godos, tos īpaši piemērojot gadalaiku apstākļiem un svinību raksturam. (6, 14. lpp.)

Telpu rotājumi un izmantotie materiāli seno latviešu un līvu dzīvēs ieguva dziļāku jēgu:

- spēju atvairīt ļauno spēku iedarbi uz cilvēkiem un lietām, kam kalpoja dabas materiāli kā pīlādzis, dadzis, nātres, usnes;
- spēju koncentrēt kosmisko enerģiju. (34, 20. lpp.)

Katrās gadskārtās tika veidoti rotājumi, kuri savā ārējā formā slēpa dziļi filozofisko jēgu.

Gadskārtas ir svētbrīdis, kuram jānobriest un šo nobriešanas procesu padziļina rotājumu gatavošana – filozofisku pārdomu, cerību ietilpināšana fiziskā formā.

Rotājumu veidošanas rituāls piešķir filozofijai konkrētu formu, noved to līdz vispārējai sapratnei, izpratnei.

Tauta savos rituālajos simbolos izsaka, pamato sev raksturīgās filozofiskās domas. Latviešu izpratnē rotājums ir simbols, zīme, kura runā bez skaņas. (27, 12. lpp.)

Pušķošanas iespējas ziemā un vasarā ir atšķirīgas. Atšķirība sakņojas pieejamo materiālu dažādībā. Vasaras pušķojumi bija vītnes, vainagi, meijas un pakaisījumi, nebija sarežģītu veidojumu. Pušķošanai lietoja koku zarus, lapas, ziedus un augļus.

Ziemas pušķojumi ir materiāli no augu valsts, kas jau iepriekš savākti un sagatavoti – izkaltēti, dažreiz krāsoti, arī balināti. Ziemā lietoti kaltēti augi un koksne: kaķpēdiņas, baltās sūnas, lāčauzas, smilgas, niedres, rudzu un kviešu salmi, apšu koksne. (6, 14. lpp.) Pušķošanai lietoja niedres, rudzu un kviešu salmus, zosu spalvu stiebrus. (15, 202. lpp.) Dzijas un diegus lietoja kā palīglīdzekļus, kas dažādos veidojumus saturēja kopā. (6, 14. lpp.)

Svarīgi latviešu gadskārtu svētki, kas apliecina dabas un dabas materiālu nozīmīgumu kultūras attīstībā, ir Jāņi. Jāņu rituāli dod iespēju pārdzīvot dabas tuvumu, uzņemt dabas dzīvības un auglības spēkus. (10, 58. lpp.) Šiem svētkiem raksturīga zāļu lasīšana, vainagu vīšana, sētas pušķošana. Pušķošanas nozīme ir auglības veicināšana, svētības gādāšana, aizsargāšanās pret ļaunumu, skauģiem. Jāņos pušķo ēkas, vārtus, durvis, logus, jumtus, istabu, galdus, krēslus, izmantojot ozola, kļavu, ošu zarus un lapas, ziedus un zāļu pušķus.

Jāņu zāles nes auglību un svētību, dod veiksmi un veselību. Tās ir it visi zaļumi, īpaši iecienīts ir buldurjānis, baltais un sarkanais āboliņš, madaras, vībotnes, papardes, kumelītes un augi ar ārstnieciskām īpašībām. (10, 57. lpp.)

Latviešu kultūras attīstībā daba ieņem būtisku nozīmi ne tikai kā izejmateriāls, bet arī kā iedvesmas un skaistuma avots. Latviešu tautas vēsturiskajās liecībās varam vērot latviskās dzīvesziņas ciešo, apzināto saistību ar Dabu. No paaudzes paaudzē tika nodota šī dzīvesziņa par cilvēka iespēju dzīvot saskaņā ar Dabas likumiem.

Tautas ziņa par Dabu ir apziņu radoša informācija, kura slēpjas tautas gudrību krātuvēs, dainās, teikās, pasakās. (27, 11. lpp.)

Dabas nozīmīgums, kā arī dabas materiālu un augu izmantošanas tradīcijas latviešu kultūrai iet cauri gadsimtu griežiem, tomēr šī iezīme ir raksturīga arī citām kultūrām.

Audzēt un kopt puķes cilvēki sāka apmēram 3000 gadu p.m.ē. Ēģiptē, Ķīnā un Indijā. Lotosi, lilijas, hiacintes un mirtes bija vienas no pirmajām audzētajām puķēm. (16, 99. lpp.) Japānā augu kompozīcijas parādījās apmēram 6. gs sākumā. (33, 1. lpp.)

Ikebana – tā japāņu valodā sauc ziedu kārtošanas mākslu un tulkojumā tas nozīmē – dzīvi ziedi. (33, 10. lpp.) Šīs mākslas nosaukums veidojies saplūstot diviem vārdiem *ike* un *hana*. Hana – nozīmē ziedi. Savienojumos tas kļūst par *bana*. Ike – ir sākums vārdam *ikere*, kas dažādās izteismēs pauž jēdzienu būt dzīvam, dzīvot. Tāpēc ikebana pieņemts tulkot kā dzīvie ziedi, bet tā dziļākā jēga ir dot ziedam otro dzīvi. (41, 58. lpp.)

Tomēr ikebana nenozīmē tikai ziedu kārtošanu, jo tiek izmantoti visdažādākie dabas materiāli – lapas, zari, saknes, augļi, oļi, gliemežvāki. (9, 25. lpp.) Japāņu mākslai raksturīga atturība un neuzbāzība – rustikāla raupja keramika. Nozīmīgs ir arī aizejošā skaistums – žūstošs zars, zieds un rudenīgas lapas. Tos izmanto tikai rudenī. (41, 58. lpp.)

Japāņu ziedu mākslai „ikebana” ir savi ziedu kārtošanas likumi un principi. Kārtojuma pamatā ir trīs galvenie elementi – stieбри (garākais simbolizē debesis, vidējais – cilvēku, īsākais – zemi). (33, 10. lpp.) Trīs galvenos elementus papildina ar citiem zariem vai ziediem. Kompozīcijās tiek izmantoti visi dabā esošie augi, augļi, sēklas, mizas gabaliņi, sausi zari un saknes. (33, 11. lpp.) Japāņu ziedu sakārtojumi un kompozīcijas ir bagātas un simboliskas. Katram augam ir noteikta simboliska nozīme. Šī simbolika japāņu ziedu kompozīcijās ir vēsturiski izveidojusies. (9, 26. lpp.)

Ikebanas sākums meklējams budistu grāmatā, kas datēta ar 735. gadu, kurā atrastas skices un apraksti par ziedu sakārtojumiem, kas domāti svētnīcām. Ikebanas sistēmu pamatojis Japānas imperators Saga. Imperatora un aristokrātijas, kā arī priesteru ietekmē, ziedu kārtošana kļuva par gaumes un kultūras līmeņa pazīmi. Strauji progresējot ziedu kārtošanas tehnikai, ziedi vairs nerotāja tikai svētnīcas, tie tika ienesti arī mājās, telpu greznošanai.

Ar laiku ziedu kārtošana attīstījās kā pilnīgi patstāvīga māksla. (9, 22. lpp.)

2.11.att. Ikebana (46)

Ziedu kārtošanas mākslas apgūšanā, izveidojušās daudzas skolas, no kurām vispopulārākās ir Ikebono, Sogetsu un Ohara. (46)

Ikebanā liela nozīme ir katra auga līnijai, krāsai, formai, faktūrai, kā arī kopējam kompozīcijas līdzsvaram, šeit autori augus cenšas attēlot to dabiskajās izpausmēs, saglabājot augu vienkāršību un maksimāli saudzīgi izturoties pret dabu. (45, 48. lpp.)

Ikebanas galvenie principi šodien:

1. darbu drīkst novietot, kur vien vēlas;
2. darbu var veidot no jebkura materiāla;
3. darba veidošanā izmantojamas visas iespējamās metodes un tehnoloģijas. (41,59. lpp.)

Arī Senajā Ēģiptē (2100. – 1700. g. p.m.ē) akmens reljefos un sienu gleznojumos saskatāmi lotosa ziedi, palmu lapu, papirusa, vītņu, vainaga un īpatnēji sietu pušķu attēlojumi. Arī terakotas darbu gleznojumos parādās ziedu simboli. (45, 49. lpp.) Ēģiptē lielā cieņā bija lotosi, lilijas un rezēdas. No lilijām tika iegūtas smaržīgas eļļas. (9, 8. lpp.) Seno ēģiptiešu galvas rotāja pureņu un neaizmirstulīšu vainagi. Kompozīcijās augi stiprināti ar citu augu daļām – palmu šķiedrām, vītenaugiem, stublājiem. Par to liecina Tēbās seno valdnieku kapenēs atrastās ziedu atliekas. Sarkofāgos līdzās mūmijām novietoti puķu pušķi, kuros var saskatīt alveju, rudzupuķu, pīpeņu, papirusa un lotosa atliekas. (45, 49. lpp.)

Indijā ziediem un dabas materiāliem bijusi liela nozīme. Rigvēdās – vissenākajā indiešu literatūrā (ap 1000.g. p.m.ē.) – saglabājušās atsauksmes par ziedu lietošanu sadzīvē.

Senie indieši ziedus vēruši virtenēs, vijuši vainagos. Ar tām greznojušās sievietes, bet svētkos – arī vīrieši. Ar ziediem rotātas istabas un sadzīves priekšmeti. Bagātīgi ziedi lietoti kāzu ceremonijās – kā līgavas un līgavaīņa dekorī un ornamentāli ziedu paklāji. (45, 50. lpp.)

Grieztie ziedi bija labi zināmi arī antīkajā Grieķijā. Olīvu zars bija neatņemama kāzu ceremonijas sastāvdaļa. Ziedus Grieķijā izmantoja kā dekorējumu vainagiem, vītnēm. Kopā tika kārtoti dažādi ziedi – narcises un rozes, anemones un lilijas, un, protams, arī vijolītes. (45, 50. lpp.) Priekšroka tika dota aromātiskām zālēm – mirtēm, safrānam, timiānam. (16, 99. lpp.) Stilizētās akantu lapas arhitektūrā noturas līdz pat baroka laikam. Ziedi lietoti sadzīves rituālos – kāzās ziedi kaisīti jaunlaulāto ceļā, tā novēlot tiem laimi. Jaunlaulātām sievietēm likti galvā vainadziņi, kas gatavoti no narcisēm un citrusa ziediem. Par ziedu un dabas materiālu nozīmību liecina arī to izmantošana diplomātisko attiecību kārtošanā. To apliecina Persijas karaļa sūtīts rožu un krokusu vainags grieķu diplomātam miera sarunu sakarā. Vainagi plaši lietoti arī varoņu godināšanai. (45, 50. lpp.)

Arī Senajā Romā dabas materiāli un augi bija plaši pazīstami, īpaši dominēja rozes. Tās bija mīlestības un svētku simbols. (16, 99. lpp.) Ar tām dekorēja vainagus, lietoja galdu un telpu rotāšanai. Rozes lietoja ēdienā un izmantoja ziežu un smaržu gatavošanai.

Ziedi tika audzēti arī viduslaikos, gan skaistumam, gan florāliem noformējumiem. Augu sortiments saglabājās galvenokārt klosteru dārzos, kur audzēja ārstniecības augus.(45,50.lpp.)

Ļoti bagāts laiks ar ziediem ir renesanse. (16, 99. lpp.) Šajā laikā ziedu audzēšana kļuva par atsevišķu puķkopības nozari. Skaistums kļuva populārs, tā stimulējot puķu audzēšanu, izmantošanu, kārtošanu. Renesanse ir arī rožu un to lietošanas atdzimšanas laiks. Tās izmantoja baznīcās, to simbolos un kāzu rituālos. (45, 51. lpp.)

Pasaules uztvere un attieksme pret dzīvo pasauli cilvēkā veidojusies gadu tūkstošos. Nozīmīgi bijuši iztikas ieguves veidi, nodarbošanās, sadzīves kultūra un reliģija. Ikvienas kultūras pārstāvis pratis priecāties par dabas skaistumu. (41, 12. lpp.)

Šīs vēsturiskās liecības, pēc darba autores domām, ir apliecinājums dabas materiālu izmantošanas būtiskajai nozīmei dažādu un nozīmīgu kultūru attīstībā.

Pēc darba autores domām, dabas materiālu izmantošana mājturības un tehnoloģiju stundās ir viena no iespējām kā attīstīt skolēnu estētiskās izjūtas un veidot izpratni par dabas materiāliem kā vērtību.

3.MĀCĪBU TEMATISKO PLĀNU IZVEIDE UN REALIZĀCIJA MĀJTURĪBAS UN
TEHNOLOĢIJU STUNDĀS, 5. – 7. KLASĒ ZIEMEĻVALSTU ĢIMNĀZIJĀ

3.1.tabula

3.1. MĀCĪBU TEMATISKAIS PLĀNS 5. KLASEI

1. mācību stundu pāris

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšanas kritēriji
Ievadstunda Krāsu mācība – pamatkrāsas	1. Veicināt jaunu teorētisku zināšanu apguvi par krāsu mācību un pamatkrāsām. 2. Apgūt sietā gobelēna veidošanas tehniku.	1.Radīt motivāciju apgūt teorētiskās zināšanas par krāsu mācību. 2.Radīt motivāciju apgūt sietā gobelēna veidošanas tehniku. 3. Sekmēt savstarpējo sadarbību klasē. 4. Radīt motivāciju apgūt Skandināvijas valstu kultūru un dabu.	1.Attīstīt radošo un loģisko domāšanu apgūstot krāsu mācības teoriju. 2.Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru un veiklību, kas nepieciešama apgūstot sienas dekora veidošanas tehniku. 3.Attīstīt koncentrēšanās spēju.	1. Pierakstu kladēs pierakstīt teoriju par krāsu mācību - pamatkrāsām. 2. Pierakstu kladēs izveidot krāsu apli. 3.Piedalīties pārrunā – „Pamatkrāsas dabā”. 4. Atrast un atzīmēt atrastās pamatkrāsas attēlos. Pastāstīt par tām. 5.Izveidot sienas gleznu-gobelēnu, izmantojot tekstilpavedienus.	1. Interaktīva iepazīšanās spēle; 2.Sistemātiskā izklāsta metode; 3. Prāta vētra 4. Priekšstatu noskaidrošanas metode; 5.Demonstrēšana; 6. Informācijas sniegšanas metode; 7. Praktiskā darba metode; 8. Domu karte; 9. Grupu darbs.	1.Planšete – Krāsu aplis; 2.Attēli ar Skandināvijas valstu dabu, karogiem; 3.Tāfele; 4.Grāmata – „Pasaules valstu karogi”, Zvaigzne ABC; 5.Pierakstu klades; 6.Darba lapas; 7.Šabloni; 8.Spēles kartīšu komplekts.	1.Pierakstu klades; 2. Rakstām-piederumi; 3. Krāsainie zīmuļi; 4. Lineāls ; 5. Kartoni; 6. Līme; 7.Tekstilpavedieni.	1. Attieksme pret mācību darbu; 2. Sadarbība klasē; 3.Iesaistīšanās pārrunās; 4.Iesaistīšanās praktiskajos darbos.

2. mācību stundu pāris 5. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Smilšu krāsošanas tehnikas apguve	<p>1.Veicināt jaunu teorētisku zināšanu apguvi smilšu krāsošanā.</p> <p>2.Veicināt jaunu praktisku iemaņu apgūšanu smilšu krāsošanā, apstrādē un izmantošanā.</p>	<p>1.Radīt motivāciju apgūt smilšu krāsošanas tehniku un to izmantošanas iespējas.</p> <p>2.Veicināt pozitīvu attieksmi pret kārtības uzturēšanu darba vietā un pēc darba beigšanas.</p> <p>3.Sekmēt pozitīvu savstarpējo sadarbību klasē.</p> <p>4.Veicināt pozitīvu attieksmi pret dabas materiāliem, to izmantošanas iespējām.</p>	<p>1.Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru.</p> <p>2.Attīstīt radošo un loģisko domāšanu.</p> <p>3.Attīstīt koncentrēšanās spēju un precizitāti.</p>	<p>1. Pierakstu kladēs veikt pierakstus par smilšu krāsošanas gaitu, secību, nepieciešamajiem materiāliem un darba rīkiem.</p> <p>2. Sagatavot darba vietu smilšu krāsošanai.</p> <p>3. Krāsot smiltis.</p> <p>4. Sagatavot smiltis pēc apstrādei.</p>	<p>1. Demonstrēšana;</p> <p>2.Sistemātiskā izklāsta metode;</p> <p>3. Informācijas sniegšanas metode;</p> <p>4. Jautājumu metode;</p> <p>5. Praktiskā darba metode;</p> <p>6. Priekšstatu noskaidrošanas metode;</p> <p>7. Pārrunu metode.</p>	<p>1.Darba rīki;</p> <p>2.Izmantojamie materiāli;</p> <p>3.Pierakstu klades;</p> <p>4.Krāsotu smilšu paraugi;</p> <p>5.Tāfele.</p>	<p>1. Pierakstu klades;</p> <p>2.Rakstāmpiederumi ;</p> <p>3. Trauki;</p> <p>4. Avīzes;</p> <p>5. Priekšauti;</p> <p>6. Guašu krāsas;</p> <p>7. Smiltis;</p> <p>8. Plēves;</p>	<p>1.Attieksme pret mācību darbu;</p> <p>2. Sadarbība klasē;</p> <p>3.Iesaistīšanās praktiskajā darbā;</p> <p>4.Kārtības uzturēšana darba procesa laikā un beidzot darbu;</p> <p>5.Gatavība mācību stundai, sagatavoti visi nepieciešamie materiāli.</p>

3. mācību stundu pāris 5. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Praktiskā nodarbība Krāsoto smilšu dekora veidošana	1. Apgūt praktiskas iemaņas veidojot kompozīciju, izmantojot dabas materiālus. 2. Iegūt praktiskas zināšanas un iemaņas krāsotu smilšu pēcapstrādē. 3. Veicināt jaunu praktisku iemaņu apgūšanu sienas dekora – gleznu veidošanā, izmantojot krāsotas smiltis.	1. Radīt motivāciju apgūt dabas materiālu kompozīciju un tās pielietošanas iespējas mājturības un tehnoloģiju stundās. 2. Radīt motivāciju apgūt teorētiskas zināšanas un praktiskas iemaņas krāsotu smilšu pēcapstrādē. 3. Sekmēt un veicināt pozitīvu atmosfēru un skolnieču sadarbību klasē.	1. Attīstīt radošo domāšanu. 2. Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru. 3. Attīstīt precizitātes un acu mēra izjūtu. 4. Attīstīt spēju teorētiskās zināšanas pielietot praktiskā darbībā. 5. Attīstīt koncentrēšanās spēju.	1. Veikt krāsoto smilšu pēcapstrādi. 2. Pēc iepriekš izveidotas kompozīcijas, izveidot glezniņu, izmantojot krāsotās smiltis. Ievērojot noteikumu - izmantot pamatkrāsas.	1. Informācijas sniegšanas metode; 2. Sistemātiskā izklāsta metode; 3. Praktiskā darba metode; 4. Demonstrēšana; 5. Radošais darbs.	1. Izveidotās kompozīcijas; 2. Darba rīki; 3. Materiāli; 4. Tāfele.	1. Pierakstu klades ; 2. Rakstāmpiederumi; 3. Izveidotās kompozīcijas; 4. Krāsotās smiltis; 5. Līme; 6. Kartoni; 7. Sieti; 8. Avīzes.	1. Attieksme pret mācību darbu; 2. Sadarbība klasē; 3. Kārtības uzturēšana darba vietā; 4. Darba noteikumu ievērošana – kārtīgums, kārtība darba vietā, izmanto tikai pamatkrāsas; 5. Radošā pieeja; 6. Izveidotās kompozīcijas atbilstība darbam; 7. Precizitāte, kārtīgums.

4. mācību stundu pāris 5. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Nobeiguma stunda Izveidoto darbu skate	1.Veicināt apgūt jaunas prasmes un iemaņas izveidoto darbu skates iekārtošanā un izvietojumā. 2.Veidot priekšstatu par vērtēšanas kritērijiem, to nozīmi. 3. Apgūt jaunas zināšanas pašvērtējuma veidošanā.	1.Radīt motivāciju apgūt izveidoto darbu skates iekārtošanas iespējas un variācijas. 2.Sekmēt pozitīvu un objektīvu attieksmi pret pašvērtējuma veidošanu. 3.Sekmēt savstarpējo sadarbību un kontaktu klasē.	1.Attīstīt loģisko domāšanu. 2.Attīstīt radošo domāšanu. 3. Attīstīt precizitāti un acu mēru.	1.Izveidotos darbus pilnveidot un papildināt. 2. Izveidotos darbus izstādīt un iekārtot. 2.Pārrunāt vērtēšanas kritērijus. 3.Piedalīties kopīgā pārrunā par paveikto, izveidotajiem darbiem. 4. Veikt savas darbības un attieksmes pašvērtējumu.	1. Praktiskā darba metode; 2. Pārrunu metode; 3. Informācijas sniegšanas metode; 4. Sistemātiskā izklāsta metode; 5. Priekšstatu noskaidrošanas metode; 6. Praktiskā darba metode; 7. Domu karte.	1.Tāfele; 2.Skolēnu izveidotie darbi.	1. Pierakstu klades; 2.Rakstāmpiederumi, līme; 3.Izveidotie darbi; 4.Šķēres; 5. Līme.	1.Attieksme pret mācību darbu; 2. Sadarbība klasē; 3.Iesaistīšanās mācību skates iekārtošanā; 4.Izveidoto darbu kvalitāte, precizitāte,gatavošanas secīgums, kompozīcija, atbilstība izveidotajai skicei,oriģinalitāte, kārtīgums, radošā pieeja; Vērtējums tiek veidots 10 baļļu sistēmā.

3.2. Mācību tematiskais plāns 6. klasei

1. mācību stundu pāris

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Ievadstunda Kompozīcija	1.Veicināt jaunu teorētisku zināšanu apguvi par krāsu mācību. 2.Veicināt jaunu teorētisku zināšanu apguvi par kompozīciju un faktūru.	1.Radīt interesi par dabas materiālu kompozīciju un tās iespējamo pielietojumu mājturības un tehnoloģiju stundās. 2.Veidot pozitīvu attieksmi pret pastāvīgu un radošu darbību. 3.Sekmēt pozitīvu savstarpējo sadarbību klasē.	1.Attīstīt radošo un loģisko domāšanu. 2.Attīstīt spēju teorētiskās zināšanas realizēt un pielietot praktiskā darbībā. 3. Attīstīt precizitāti un akurātumu 4. Attīstīt koncentrēšanās spēju.	1.Pierakstu burtnīcās pierakstīt skolotāja sniegto informāciju. 2. Pierakstu kladēs iezīmēt krāsu apli. 3. Atrast un atzīmēt pretkrāsas, kas saskatāmas attēlos, uzrakstīt tās. 4.Pierakstu kladēs uzzīmēt 4 līniju ritmu veidus. 5. Pildīt darba lapu.	1.Interaktīva iepazīšanās spēle; 2.Priekšstatu noskaidrošanas metode; 3.Sistemātiskā izklāsta metode; 4.Informācijas sniegšanas metode; 5.Demonstrēšana; 6.Praktiskā darba metode; 7. Pārrunu metode.	1.Planšete – Krāsu aplis; 2. Planšete – Līniju ritmi; 3.Attēli ar Skandināvijas valstu dabas ainavām; 4. Dabas materiāli; 5.Pierakstu burtnīca; 6. Tāfele; 7. Darba lapas; 8.Spēles kartīšu komplekts; 9.Šabloni.	1.Pierakstu klades; 2.Rakstāmpiederumi; 3.Krāsainie zīmuļi; 4. Lineāls.	1.Attieksme pret mācību darbu; 2.Sadarbība klasē; 3.Iesaistīšanās pārrunās; 4.Uzdevumu izpilde.

2. mācību stundu pāris 6. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Praktiskā nodarbība Smilšu krāsošanas tehnikas apguve	1.Apgūt teorētiskas un praktiskas zināšanas smilšu krāsošanas tehnikā. 2.Veicināt apgūt praktiskas iemaņas kompozīcijas veidošanā.	1.Radīt interesi par jaunu prasmju un iemaņu apgūšanu. 2.Veicināt pozitīvu attieksmi pret dabas materiālu izmantošanu mājturības un tehnoloģiju stundās. 3.Sekmēt savstarpējo sadarbību klasē. 4.Motivēt praktisku un radošu darbu veidošanai, izmantojot dabas materiālus.	1.Attīstīt loģisko domāšanu. 2.Attīstīt radošo domāšanu. 3.Attīstīt spēju teorētiskas zināšanas pielietot praksē. 4.Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru. 5.Attīstīt koncentrēšanās spēju.	1.Pierakstu kladēs pierakstīt skolotāja sniegto informāciju par smilšu krāsošanas gaitu, materiāliem. 2.Sagatavot darba vietas smilšu krāsošanai. 3.Krāsot smiltis, sagatavot tās pēcparādei. 4.Izveidot 2 kompozīcijas, izmantojot līniju ritmus.	1.Informācijas sniegšanas metode; 2.Praktiskā darba metode; 3.Radošais darbs; 4.Demonstrēšana; 5. Darbs grupās; 6.Sistemātiskā izklāsta metode; 7.Prāta vētra.	1.Izmantoja-mie materiāli; 2. Izman-tojamie darba rīki; 3.Darba lapas; 4.Pierakstu klades.	1.Pierakstu klade; 2.Rakstāmpiederumi; 3. Trauki; 4. Avīzes; 5. Priekšauti; 6. Guašu krāsas; 7. Smiltis; 8. Plēves;	1.Attieksme pret mācību darbu; 2.Sadarbība klasē; 3.Gatavība mācību darbam,visi nepieciešamie materiāli; 4.Darba gaitā un pēc tās ievērotā kārtība; 5.Kompozīcijas izveides noteikumu ievērošana un radošā pieeja.

3. mācību stundu pāris 6. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates līdzekļi	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Praktiskā nodarbība Apsveikuma kartīšu veidošana	1.Apgūt praktiskas iemaņas krāsotu smilšu pēcapstrādē. 2.Apgūt praktiskas iemaņas veidojot kompozīciju, izmantojot dabas materiālus. 3.Veicināt apgūt jaunas prasmes un zināšanas apsveikuma kartīšu veidošanā.	1.Radīt motivāciju apgūt dabas materiālu kompozīciju un tās pielietošanas iespējas mājturības un tehnoloģiju stundās. 2.Sekmēt pozitīvu savstarpējo kontaktu un atmosfēru klasē. 3.Veicināt pozitīvu attieksmi pret patstāvīgu, radošu un individuālu darbu.	1.Attīstīt radošo domāšanu. 2. Attīstīt loģisko domāšanu. 3.Attīstīt pirkstu veiklību, acumēru un precizitāti. 4.Attīstīt koncentrēšanās spēju. 5.Attīstīt krāsu gaumes izjūtu.	1.Veikt smilšu pēcapstrādi. 2.Izveidot 2 apsveikuma kartītes, izmantojot krāsotās smiltis. Izstrādājums jāveido balstoties uz iepriekš izveidotajām kompozīcijām, pretkrāsu toņos.	1.Priekšstatu noskaidrošanas metode; 2.Informācijas sniegšanas metode; 3.Demonstrēšana; 4.Praktiskā darba metode; 5.Radošais darbs.	1.Kompozīcijas lapas; 2.Darba rīki un materiāli; 3.Krāsotās smiltis.	1.Pierakstu klade; 2.Rakstāmpiederumi; 3.Sieti; 4. Avīzes; 5.Šķēres, lineāls; 6.Līme; 7. Kartoni; 8.Krāsotas smiltis.	1.Attieksme pret mācību darbu; 2.Sadarbība klasē; 3.Kārtības uzturēšana darba laikā un pēc tā; 4.Izveidotās kompozīcijas atbilstība izveidotajai apsveikuma kartītei.

4. mācību stundu pāris 6. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Praktiskā nodarbība Sienas dekoru veidošana	1.Veicināt jaunu praktisku iemaņu apgūšanu sienas dekoru veidošanā, izmantojot dabas materiālus.	1.Radīt motivāciju apgūt dabas materiālu kompozīciju un tās pielietošanas iespējas mājturības un tehnoloģiju stundās. 2.Sekmēt un veicināt pozitīvu atmosfēru un skolnieču savstarpējo sadarbību klasē.	1.Attīstīt spēju teorētiskās zināšanas pielietot praktiskā darbībā. 2.Attīstīt precizitāti, acumēru. 3.Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru. 4.Attīstīt radošo domāšanu.	1.Izmantojot iepriekš izveidotās kompozīcijas un dabas materiālus, veidot sienas dekoru – glezniņu.	1.Demonstrēšana; 2.Sistemātiskā izklāsta metode; 3.Informācijas sniegšanas metode; 4.Praktiskā darba metode; 5.Radošais darbs.	1.Planšete – Līniju ritmu veidi; 2.Kompozīcijas; 3.Darba rīki un materiāli.	1.Dabas materiāli; 2.Līme, šķēres; 3.Kompozīcijas lapas; 4.Kartoni; 5.Pierakstu klades; 6.Rakstāmpiederumi.	1.Attieksme pret mācību darbu; 2.Sadarbība klasē; 3.Prasme izveidoto kompozīciju realizēt praktiskā darbā; 4.Kārtības uzturēšana darba vietā; 5.Noteikumu ievērošana – skaidri uztverams kompozīcijas veids, tiek izmantoti dabas materiāli; 6.Materiālu saskaņotība.

5. mācību stundu pāris 6. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Nobeiguma nodarbība Izveidoto darbu skate	1.Veicināt apgūt jaunas prasmes pašvērtējuma veidošanā. 2.Apgūt jaunas praktiskas iemaņas kopīga sienas dekora veidošanā, izmantojot krāsotas smiltis.	1.Radīt motivāciju apzināt krāsotu smilšu un citu dabas materiālu izmantošanas iespējas. 2.Veicināt pozitīvu attieksmi pret Skandināvijas valstu kultūrām. 3.Sekmēt pozitīvu savstarpējo sadarbību un kontaktu klasē. 4. Veidot pozitīvas un objektīvas iemaņas pašvērtējuma veidošanā.	1.Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru. 2.Attīstīt radošo domāšanu. 3.Attīstīt loģisko domāšanu. 4.Attīstīt acu mēru, kārtīgumu. 5.Attīstīt koncentrēšanās spēju.	1.Izveidot kopīgu sienas dekoru, izmantojot krāsotas smiltis. 2. Iekārtot izveidoto darbu skates vietu. 3. Piedalīties kopīgā pārrunā par darbu vērtēšanu un vērtēšanas kritērijiem. 4. Veikt sava ieguldītā darba pašvērtējumu.	1.Pārrunu metode; 2.Demonstrēšana; 3. Informācijas sniegšanas metode; 4.Praktiskā darba metode; 5.Grupu darbs; 6.Radošais darbs.	1.Tāfele; 2.Skolnieču veidotie darbi; 3.Darba rīki un materiāli.	1.Dabas materiāli; 2.Tekstilpavedieni; 3.Līme, šķēres; 4.Pierakstu klades; 5.Rakstāmpiederumi; 6.Kartons; 7. Papīrs.	1.Attieksme pret mācību darbu; 2.Iesaištīšanās grupu darbā; 3.Sadarbība ar klasi; 4.Sietā gobelēna noteikumu ievērošana – drīkst izmantot tikai pretkrāsu pārus; Vērtēšana notiek pēc iepriekš izstrādātiem vērtēšanas kritērijiem.

3.3. Mācību tematiskais plāns 7. klasei

1. mācību stundu pāris

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Ievadnodarbība Kompozīcija	1.Veicināt jaunu teorētisko zināšanu apguvi kompozīcijā. 2.Apgūt jaunus jēdzienus kompozīcijā.	1.Radīt motivāciju apgūt teorētiskās zināšanas par kompozīciju. 2.Sekmēt pozitīvu atmosfēru un sadarbību klasē. 3.Veicināt izpratni par patstāvīga un radoša darba nozīmību. 4.Veidot pozitīvu attieksmi pret dabas materiālu izmantošanu mājturības un tehnoloģiju stundās.	1.Attīstīt radošo domāšanu. 2.Attīstīt loģisko domāšanu. 3.Attīstīt spēju teorētiskas zināšanas pielietot praktiskā darbībā. 4.Attīstīt spēju saskaņot sakarību starp teoriju un dabu.	1.Pierakstu kladēs pierakstīt skolotāja sniegto informāciju. 2. Pierakstu kladēs iezīmēt krāsu apli. 3. Iesaistīties pārrunā – „Daba kā ierosmes avots un materiāls”. 4. Pierakstu kladēs iezīmēt kompozīcijas veidus. 5. Pildīt darba lapu.	1.Priekšstatu noskaidrošanas metode; 2.Demonstrēšana; 3.Sistemātiskā izklāsta metode; 4.Informācijas sniegšanas metode; 6.Pārrunu metode; 7.Interaktīvā spēle; 8.Praktiskā darba metode; 9.Domu karte.	1.Planšete – Krāsu aplis; 2.Planšete – Kompozīcijas veidi; 3.Tāfele; 4.Darba lapas; 5.Spēles kartīšu komplekts; 6.Pierakstu klade; 7.Darba lapa; 8.Šablioni.	1.Pierakstu klades; 2.Rakstāmpiederumi; 3.Cirkulis; 4.Krāsainie zīmuļi; 5.Darba lapas; 6.Līme; 7.Lineāls.	1.Attieksme pret mācību darbu; 2.Sadarbība klasē; 3.Iesaistīšanās pārrunā; 4.Darba lapas aizpildīšana; 5.Uzdevumu pildīšana.

2. mācību stundu pāris 7. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Kompozīcijas veidošanas stunda	1.Veicināt apgūt kompozīcijas veidošanas prasmes. 2.Apgūt un apzināt jaunas zināšanas par Skandināvijas valstu kultūru un dabu.	1.Radīt motivāciju apgūt kompozīcijas veidošanas paņēmienus un iespējas. 2.Sekmēt izpratni par kompozīcijas veidošanas nozīmi un iespējām. 3.Sekmēt savstarpēju sadarbību klasē. 4.Veicināt pozitīvu attieksmi pret dabu kā ierosmes avotu un materiālu.	1.Attīstīt radošo domāšanu. 2.Attīstīt precizitāti, acumēru. 3.Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru. 4.Attīstīt spēju teorētiskas zināšanas pielietot praktiskā darbībā.	1. Aizpildīt darba lapas. 2.Izvēlēties vienu kompozīcijas veidu, kas tiks realizēts sienas dekora izveidē. Izveidot 2 skices. 3. Aizpildīt darba lapu, izveidojot kompozīciju gala darbam.	1.Informācijas sniegšanas metode; 2.Radošais darbs; 3.Praktiskā darba metode; 5.Demonstrēšana; 6.Sistemātiskā izklāsta metode.	1.Planšete – Kompozīcijas veidi; 2.Planšete – Līniju ritmi; 3.Skolotāja veidots paraugs; 4.Kompozīcija; 5.Pierakstu klades; 6.Tāfele.	1.Pierakstu klades; 2.Rakstāmpiederumi; 3.Līme, šķēres; 4.Kartons; 5.Aplikāciju papīrs, žurnāls, avīzes; 6.Krāsu zīmuļi.	1.Attieksme pret mācību darbu; 2.Gatavība mācību darbam – visi nepieciešamie darba rīki un materiāli; 3.Sadarbība klasē; 4.Izveidotās kompozīcijas atbilstība līniju ritmam; 5.Izveidotās kompozīcijas kārtīgums, precizitāte, radošā pieeja; 6.Kārtības uzturēšana mācību darba laikā.

3. mācību stundu pāris 7. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates līdzekļi	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Praktiskā nodarbība Smilšu krāsošanas tehnikas apguve	1.Veicināt apgūt jaunas praktiskas iemaņas smilšu krāsošanā. 2.Veicināt apgūt prasmes kompozīcijas veidošanā, izmantojot dabas materiālus.	1.Radīt interesi par jaunu iemaņu apgūšanu. 2.Veicināt pozitīvu attieksmi pret dabas materiālu izmantošanu mājturības un tehnoloģiju stundās. 3.Sekmēt savstarpējo sadarbību klasē.	1.Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru. 2.Attīstīt radošo domāšanu. 3.Attīstīt loģisko domāšanu. 4.Attīstīt precizitāti un akurātumu. 5.Attīstīt koncentrēšanās spējas. 6.Attīstīt krāsu gaumes izjūtu.	1.Pierakstu kladēs pierakstīt skolotāja sniegto informāciju. 2.Sagatavot darba vietas un materiālus smilšu krāsošanas procesam. 3. Krāsot smiltis, sagatavot tās apstrādes procesam. 4. Veidot sienas gleznu, balstoties uz iepriekš izveidoto kompozīciju, izmantojot dabas materiālus.	1.Praktiskā darba metode; 2.Informācijas sniegšanas metode; 3.Radošā darba metode; 4.Demonstrēšana; 5.Sistemātiskā izklāsta metode.	1.Pierakstu klades; 2.Dabas materiāli, darba rīki; 3.Kompozīcijas lapas; 4.Planšete – Kompozīcijas veidi;	1.Pierakstu klades; 2.Rakstāmpiederumi; 3.Līme, šķēres; 4.Kartons; 5.Smiltis; 6.Guašu krāsa; 7.Avīzes; 8. Plēves; 9.Dabas materiāli.	1.Attieksme pret mācību darbu; 2.Sadarbība klasē; 3.Darba vietas kārtības ievērošana; 4.Darba atbilstība iepriekš izveidotajai kompozīcijai; 5.Kompozīcijas radošā pieeja, oriģinalitāte, materiālu saskaņošana, kārtīgums; 6.Gatavība mācību stundai – sagatvoti nepieciešamie materiāli.

4. mācību stundu pāris 7. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates materiāli	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Praktiskā nodarbība Sienas dekoru veidošana	<p>1. Iegūt praktiskas zināšanas un prasmes krāsotu smilšu pēcapstrādē.</p> <p>2. Iegūt praktiskas zināšanas par krāsotu smilšu pielietošanas un izmantošanas iespējām.</p> <p>3. Veicināt apgūt praktiskas iemaņas sienas dekoru veidošanā, izmantojot dabas materiālus.</p>	<p>1. Radīt motivāciju apgūt teorētiskas zināšanas un praktiskas iemaņas krāsotu smilšu pēcapstrādē.</p> <p>2. Sekmēt pozitīvu atmosfēru un sadarbību klasē.</p> <p>3. Veidot pozitīvu attieksmi pret dabas materiālu kompozīciju un dabas materiālu izmantošanu.</p> <p>4. Radīt motivāciju apgūt praktiskas zināšanas sienas dekoru veidošanā.</p>	<p>1. Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru.</p> <p>2. Attīstīt loģisko domāšanu.</p> <p>3. Attīstīt radošo domāšanu.</p> <p>4. Attīstīt precizitāti, akurātumu.</p> <p>5. Attīstīt koncentrēšanās spējas.</p> <p>6. Attīstīt spēju teorētiskās zināšanas pielietot praktiskā darbībā.</p>	<p>1. Veikt krāsoto smilšu pēcapstrādi.</p> <p>2. Veidot sienas dekoru, izmantojot dabas materiālus un izveidoto kompozīciju.</p> <p>3. Veidot sienas dekoru, izmantojot krāsotas smiltis.</p>	<p>1. Informācijas sniegšanas metode;</p> <p>2. Sistemātiskā izklāsta metode;</p> <p>3. Praktiskā darba metode;</p> <p>4. Radošais darbs;</p> <p>5. Darbs grupās;</p> <p>6. Demonstrēšana.</p>	<p>1. Izmantojamie darba rīki un materiāli;</p> <p>2. Izveidotās kompozīcijas.</p>	<p>1. Kartons;</p> <p>2. Līme;</p> <p>3. Dabas materiāli;</p> <p>4. Lineāls;</p> <p>5. Šķēres;</p> <p>6. Izveidotās kompozīcijas;</p> <p>7. Sieti;</p> <p>8. Avīzes;</p> <p>9. Rakstāmrīki;</p> <p>10. Pierakstu klades;</p> <p>11. Smiltis.</p>	<p>1. Attieksme pret mācību darbu;</p> <p>2. Sadarbība klasē;</p> <p>3. Darba vietas kārtības uzturēšana darba laikā un pēc tā;</p> <p>4. Iepriekš izveidotās kompozīcijas realizācija praktiskajā darbā;</p> <p>5. Gatavība mācību darbam – sagatavoti visi nepieciešamie materiāli un darba rīki.</p>

5. mācību stundu pāris 7. klasei

Tēma	Izglītojošais mērķis	Audzinošais mērķis	Attīstošais mērķis	Uzdevumi	Mācību metodes	Uzskates līdzekļi	Darba rīki, materiāli	Vērtēšana
Nobeiguma nodarbība Izveidoto darbu skate	1.Iegūt praktiskas zināšanas izveidoto darbu skates iekārtošanā. 2.Veicināt apgūt prasmi pašvērtējuma veidošanā.	1.Sekmēt pozitīvu savstarpējo sadarbību un kontaktu klasē. 2.Veidot pozitīvas un objektīvas iemaņas pašvērtējuma veidošanā.	1.Attīstīt sīko pirkstu muskulatūru. 2.Attīstīt spēju teorētiskās zināšanas pielietot praktiskā darbībā. 3.Attīstīt radošo domāšanu. 4.Attīstīt loģisko domāšanu. 5.Attīstīt precizitāti.	1. Iekārtot darbu izstādīšanas vietu. 2.Izstādīt darba gaitā izveidotos darbus. 3. Piedalīties skatē. 4. Uzrakstīt pašvērtējumu.	1. Informācijas sniegšanas metode; 2. Sistemātiskā izklāsta metode; 3. Radošais darbs; 4. Praktiskā darba metode; 5. Demonstrēšanas metode.	1. Skolnieču veidotie darbi; 2. Darba lapas.	1. Rakstāmrīki; 2. Līmlenta; 3. Šķēres, līme; 4. Izveidotie darbi; 5. Papīrs.	1. Attieksme pret mācību darbu; 2. Sadarbība klasē; 3. Darba vietas kārtības uzturēšana; 4. Gatavība skatei – visi gatavotie darbi; Vērtēšana notiek pēc iepriekš izstrādātiem vērtēšanas kritērijiem un 10 ballu sistēmas.

3.4.Mācību tematisko plānu realizācijas gaita

Darba autores izstrādātās mācību tēmas „Daba kā ierosmes avots un materiāls kompozīcijas apgūvē mājturībā un tehnoloģijās Ziemeļvalstu ģimnāzijas 5. – 7. klasē” aprobācija tika veikta Ziemeļvalstu ģimnāzijā.

Mācību tematiskie plāni veidoti 5. – 7. klases skolniecēm, sevī ietverot jaunu praktisku un teorētisku zināšanu un jēdzienu apguvi, kā arī praktisku un teorētisku uzdevumu veikšanu. Izstrādātie mācību tematiskie plāni piemēroti atbilstoši skolēnu vecumposmam, ņemot vērā katram vecumposmam raksturīgās īpatnības un to ietekmi uz mācību darbu. Iepazīstoties un analizējot pedagogu un psihologu atziņas un pētījumus par skolēnu vecumposma īpatnībām, var secināt, ka skolēniem pusaudžu vecumā piemēroti ir uzdevumi, kuros paredzēta praktiska darbošanās un radošo ideju realizēšana, tādejādi, dodot iespēju apliecināt savas spējas un dotības.

Izstrādātā mācību tēma un ideja par „dabu kā fenomenu”, ir aktuāla un būtiska mūsdienu sabiedrības uzskatos un attīstībā, tādejādi, ir saistoša un interesanta arī skolēniem. Šis apgalvojums pierādījās mācību darba gaitā, vērojot skolnieču aktīvu darbošanos un pozitīvo attieksmi pret mācību darbu. Pētot un analizējot pedagoģisko literatūru, var secināt, ka būtisku nozīmi pedagoģiskajā darbībā iegūst vides un ekoloģijas mācība, kas sevī ietver pedagoģisko procesu norisi, izmantojot dabu kā paraugu un līdzekli vispusīgas un harmoniskas personības attīstībā.

Būtiska nozīme darba autores izstrādātajos mācību tematiskajos plānos paredzēta mācību metodēm. Izvēlētās mācību metodes veicināja skolnieču praktisku darbošanos, jaunu zināšanu apgūšanu un savstarpēju sadarbību. Kā arī radīja papildus interesi par dabas materiālu kompozīciju un dabas materiālu izmantošanu mājturības un tehnoloģiju mācību stundās. Lai pilnvērtīgi noritētu mācību process un skolnieces apgūtu dabas materiālu kompozīcijas izmantošanas iespējas, darba autore lielu nozīmi piešķīra uzskates līdzekļu un praktiskā darba izmantošanai mācību procesa laikā. Izvēlētās mācību metodes attaisnoja to izvēli, mācību procesu veidojot vispusīgu, radošu un informatīvu.

Darba autores izstrādātās mācību tēmas 5. – 7. klasei, paredz kompozīcijas apguvi, izmantojot dabu kā ierosmes avotu un materiālu, atbilstoši katrai mācību klasei. Veidotie uzdevumi ir atšķirīgi savās apgūstamajās tēmās un paredzamajos gala darbos.

Katrai mācību klasei mācību tematiskie plāni sevī ietver vairākus praktiskus un teorētiskus uzdevumus un 2 praktisku darbu veidošanu, izmantojot iepriekš sagatavotus dabas materiālus, tai skaitā smiltis. Daļa no darba autores izstrādātajiem uzdevumiem, veidoti saistībā ar

Ziemeļvalstu kultūru, balstoties uz skolas specifiku un tās sadarbību ar šīm valstīm. Tādejādi, veidojot skolniecēs dziļāku izpratni un interesi par kultūru un valstu sadarbību un to nozīmi.

Darba autores izstrādātā tematiskā plāna **5. klasei** realizācijas gaitā, galvenā uzmanība tika vērsta uz praktisku darbošanos, apgūstot kompozīciju, izmantojot dabas materiālus.

Izstrādātais tematiskais plāns 5. klasei, paredz veidot sienas dekoru, izmantojot iepriekš sagatavotus materiālus – tekstilpavedienus, koka irbulīšus un kartonu, saistībā ar Ziemeļvalstīm – Zviedriju un Norvēģiju un sienas dekoru, izmantojot krāsotas smiltis. Lai skolnieces spētu izpildīt izvirzītos uzdevumus, nepieciešama iepriekšēja materiālu un kompozīciju sagatavošana un izstrādāšana. Kā arī kompozīcijas un krāsu mācības apgūšana. Viena no praktisko uzdevumu galvenajām sastāvdaļām ir izvēlētās Skandināvijas valsts karogs un tā papildinājums, izmantojot iepriekšminētos materiālus. Sākotnēji uzdevuma veidošanas nosacījumi un paredzamais rezultāts skolniecēs izraisīja izbrīnu, tomēr darbs ar skolniecēm pierādīja, ka uzdevumu saistīšana ar citu valstu kultūru pastarpinātu apguvi, piešķir zināmu nozīmīgumu un skolēnos rada papildus ieinteresētību un motivāciju. Teorētisko zināšanu par krāsu mācību apgūšanā, būtisku nozīmi ieguva uzskates līdzekļu un dažādu mācību metožu izmantošana mācību procesa laikā. Skolnieces ļoti pozitīvi akceptēja interaktīvās spēles un radošu uzdevumu izmantošanu, tādejādi mācību vielu padarot interesantāku un vieglāk uztveramu. Šādās mācību nodarbībās, neskatoties uz radošu un aktīvu darbību, saglabājama mērķtiecība uz izvirzīto uzdevumu sasniegšanu.

Lai skolnieces spētu realizēt otru praktisko uzdevumu – sienas dekora veidošanu, izmantojot krāsotas smiltis un pamatkrāsas, nepieciešama smilšu iepriekšēja sagatavošana un apstrāde. Smilšu krāsošanas tehnikas apguve skolniecēs radīja lielu interesi un tās laikā skolnieces pauda pozitīvu attieksmi. Lielu atsaucību skolnieces izrādīja jau pirms mācību stundas, kā arī paša procesa laikā. Šo mācību stundu laikā skolnieces atklāja darba procesa un smilšu relaksējošo nozīmi un labprāt darbojās ar smiltīm.

Darba autores izstrādātais uzdevums – sienas dekora veidošana, izmantojot krāsotās smiltis, iepriekš izveidotu kompozīciju un pamatkrāsas, izvērtās par radošu procesu, kurā skolnieces aktīvi un ar interesi darbojās. Grūtības šī uzdevuma veikšanā skolniecēm sagādāja kārtības uzturēšana darba procesa laikā. Šāda radošā darbošanās, izmantojot dabas materiālus, bagātina un attīsta skolnieču emocionālo pasaules uztveri.

Noslēguma mācību stundu pāris, kas paredzēja skolnieču izveidoto darbu izstādīšanu, tika realizēts veiksmīgi un sasniedza iepriekš izvirzītos mērķus un uzdevumus. Skolnieces darbošanos uztvēra ļoti nopietni un aktīvi gatavojās tai. Būtisku nozīmi šajā mācību stundu pārī ieguva skolnieču pašvērtējuma veidošana un veidoto darbu vērtēšana.

Kopumā, darba autores izstrādātais tematiskais plāns 5. klasei tika realizēts veiksmīgi,

apstiprinot dabas materiālu izmantošanu mājturības un tehnoloģiju stundās. To apstiprināja skolnieču veidotie pašvērtējumi un aktīvā darbošanās mācību procesa laikā.

Darba autores izstrādātais tematiskais plāns **6. klasei**, paredz kompozīcijas apguvi, izmantojot dabas materiālus, tādejādi, apgūstot arī dabas materiālu kompozīciju. Lai skolnieces vispusīgi un ar interesi apgūtu konkrēto mācību tēmu, darba autore paredz mācību procesā izmantot praktiskā darba un uzskates līdzekļu metodi, tādejādi aktīvi iesaistot skolnieces mācību procesa veidošanā. Izstrādātā tematiskā plāna uzdevumi veidoti plānveidīgā secībā, pakārtoti skolnieču teorētiskās un praktiskās darbības norisei.

Izstrādātā uzdevumu kopa 6. klasei sevī ietvēra sienas dekora un apsveikuma kartīšu veidošanu, jaunu teorētisku zināšanu un jēdzienu apgūšanu un radošu uzdevumu veikšanu. Lai veiksmīgi skolnieces spētu veidot un izstrādāt darba autores paredzētos uzdevumus, bija nepieciešama iepriekšēja dabas materiālu sagatavošana un kompozīciju veidošana, kas sastādīja lielu daļu no kopējā mācību procesa.

Teorētisko zināšanu kompozīcijas apgūvē, būtisku nozīmi ieguva praktisks skolnieču darbs, kura laikā skolnieces pildīja daudzveidīgus uzdevumus. Lielu atsaucību skolnieču vidū guva interaktīvā spēle, kas veicināja daba autores un skolnieču savstarpējo attiecību veiksmīgu veidošanos.

Smilšu krāsošanas tehnikas apguve noritēja veiksmīgi, skolniecēs radot ieinteresētību un lielu atsaucību, pamatojot to ar darba interesanto un nomierinošo procesu. Tehnikas apguve nepieciešama, lai skolnieces spētu realizēt praktisko uzdevumu – apsveikuma kartīšu veidošanu, izmantojot krāsotas smiltis. Pozitīvs pārsteigums skolniecēm, kas turpmākajā mācību procesā kalpoja par zināmu motivāciju, bija krāsošanas procesā iegūtās daudzveidīgās un krāsaini košās smiltis.

Darba autores paredzētais uzdevums – apsveikuma kartīšu veidošana, izvērtās par radoši aktīvu procesu, kurā skolnieces bija ļoti ieinteresētas un aktīvi darbojās, izmantojot sagatavotās smiltis un iepriekš izveidotās kompozīcijas. Smilšu kā dabas materiālu izmantošana mācību procesā ļauj skolniecēm justies brīvāk un attīstīt uztveres spējas.

Dabas materiālu izmantošana kompozīcijas apgūvē, pastarpināti apgūstot dabas materiālu kompozīciju, ļauj mācību procesu padarīt vieglāk izprotamu un radošāku. Uzdevuma – sienas dekora veidošana, izmantojot dabas materiālus, realizācijas gaita ļāva secināt, ka skolnieces labprātāk kompozīciju apgūst praktiskā darbībā, nevis teorētiski. Sienas dekoru veidošanā skolnieces balstījās uz iepriekš izveidotajām kompozīcijām un iepriekš apgūtajiem līniju ritma veidiem. Kompozīciju veidošana, izmantojot dabas materiālus, skolniecēs radīja vieslielāko aizrautību un atbalstu.

Mācību stundu pāris, kas paredzēts skolnieču izveidoto darbu izstādīšanai un vērtēšanai,

izdevās labi. Skolnieču attieksme pret pašvērtējuma veidošanu bija pozitīva. Kopumā mācību stunda izvērtās par dabisku noslēgumu kopīgajam mācību procesam. Izstrādāto tematisko plānu realizācija 6. klasei pierādīja, ka dabas materiālu izmantošana mājturības un tehnoloģiju stundās uzlabo un sekmē tādu mācību tēmu kā kompozīcija uztveri un dziļāku izpratni.

7.klasē realizējot darba autores izstrādāto tematisko plānu, galvenā uzmanība tika vērsta uz kompozīcijas apguvi, organizējot skolnieču praktisku darbošanos ar dabas materiāliem. Dabas materiālu, tai skaitā smilšu izmantošana mācību procesā, ļāva izpildīt visus izvirzītos mērķus un uzdevumus. Veidotais plāns 7. klasei paredz 2 atšķirīgu sienas dekoru veidošanu, izmantojot dabas materiālus un apstrādātas smiltis, teorētisku zināšanu par kompozīciju apgūšanu un radošu uzdevumu veikšanu.

Darba autores veidotie uzdevumi, veidoti plānveidīgi un secīgi, paredzot veidot sienas dekorus, izmantojot krāsotas smiltis un dažādus dabas materiālus. Veiksmīgai uzdevumu realizācijai, nepieciešama materiālu sagatavošana.

Mācību stundu pārī, kas paredzēts teorētisko zināšanu apguvei par kompozīciju, darba autore izmantoja uzskates līdzekļu metodi un dažāda veida uzdevumus. Lielu atsaukumi skolnieču vidū guva spēle un dažādie uzdevumi, kas paredz dabas materiālu iepazīšanu. Mācību procesā izmantotās metodes un paņēmieni veicināja skolnieču sadarbības veidošanos. Analizējot novadīto mācību stundu, darba autore secina, ka kompozīcijas elementu, tai skaitā faktūras, apgūšanu palīdz dabas materiālu izmantošana mācību procesā. Tas ļauj skolniecēm labāk izprast un izmantojot sajūtas, izjust apgūstamā jēdziena īpašības.

Kompozīciju veidošanas praktiskajiem darbiem mācību stundas norise bija veiksmīga, jo darba autores izvēlētā kompozīcijas veidošanas metode un izvēlētie materiāli, pozitīvi iespaidoja mācību darbu kopumā. Skolnieces aktīvi iesaistījās kompozīciju veidošanā, izmantojot avīzes un līmi, veidojot 3 dimensiālas kompozīcijas. Tādejādi turpmāk atvieglot dabas materiālu atbilstības izvēli, veidojot praktisko darbu. Skolnieces uzdevumu veica ar prieku un aizrautību. Šāda veida uzdevumi ļauj skolniecēm attīstīt sīko pirkstu muskulatūru un radošo domāšanu, kā arī kļūst par prieka gūšanas procesu.

Smilšu krāsošanas tehnikas apguve skolniecēs sākotnēji radīja neizpratni un skeptisku attieksmi, tomēr uzsākot krāsošanas procesu, skolniecēs radās izpratne un attieksme būtiski mainījās. Pozitīvu stimulu skolniecēm sniedza smilšu košie toņi, kas iegūti darba procesā. Tas kalpoja kā papildus stimuls turpmākai darbībai un uzdevumu veikšanai, izmantojot krāsotās smiltis.

Sienas dekoru veidošana, izmantojot dabas materiālus, krāsotās smiltis un iepriekš veidotās kompozīcijas izvērtās par radošu un pozitīvu emociju piesātinātu procesu. Mācību procesa laikā skolnieces bija motivētas darboties, jo varēja radoši paust savas idejas,

izmantojot dabas materiālus. Par īpaši aizrautīgu procesu izvērtās atbilstošu materiālu meklēšana kompozīcijas veidošanai. Arī krāsoto smilšu izmantošana sienas dekoru veidošanā skolniecēs radīja pozitīvu attieksmi un interesi.

Noslēguma mācību stundu pāris, kas paredz skolnieču izveidoto darbu izstādīšanu un vērtēšanu, izdevās labi, tomēr būtiski atšķīrās skolnieču attieksme pret šādas nodarbības nozīmīgumu. No tā var secināt, ka skolniecēm praktisku uzdevumu veidošana un savas radošās domāšanas attīstīšana šķiet būtiskāka un aizraujošāka.

Kopumā, darba autores izstrādātais tematiskais mācību plāns 7. klasei tika realizēts veiksmīgi, pierādot dabas materiālu izmantošanas pozitīvās iespējas.

Tematisko plānu realizācijas gaitā iegūtie novērojumi ļauj secināt, ka dabas materiālu izmantošana mājturības un tehnoloģiju stundās, būtiski uzlabo mācību procesu un skolnieču motivāciju darboties un apmeklēt mājturības un tehnoloģiju stundas. Darbs ar skolniecēm pierādīja, ka praktisku uzdevumu un uzskates materiālu izmantošana, ļauj skolēniem pilnīgāk izprast mācību vielu. Tādejādi, par dabas materiālu kompozīcijas apgūšanas mērķi kļūst prieka un pozitīvu emociju gūšana, kas mācību procesam piešķir īpašu nozīmi.

3.4.Pētniecisko datu apkopojums, analīze un secinājumi

Darba autores izstrādātā mācību tēma „Daba kā ierosmes avots un materiāls kompozīcijas apgūvē mājturībā un tehnoloģijās Ziemeļvalstu ģimnāzijas 5. – 7. klasē”, kas realizēta Ziemeļvalstu ģimnāzijā, sevī ietver plašu informācijas spektru, kas veidots atbilstoši skolēnu vecumposmam un ietekmējoties no mūsdienu sabiedrības vadošajām attīstības tendencēm.

Izstrādātās uzdevumu kopas veidotas katras mācību klases ietvaros tā, lai skolnieces mācību procesa laikā apgūtu teorētiskas zināšanas kompozīcijā, praktiskas iemaņas dabas materiālu izmantošanas iespējās un dabas materiālu kompozīcijā un apzinātu Ziemeļvalstu kultūras.

Pētot un analizējot pedagoģisko un speciālo literatūru, var secināt, ka informācijas trūkums par dabas materiālu kompozīciju, iespējams ir būtisks iemesls, kādēļ pedagoģiskajā praksē mājturības un tehnoloģiju ietvaros, netiek plaši izmantota dabas materiālu kompozīcija.

Tādejādi, maz tiek piedāvāts teorētiskais materiāls un sniegti praktiski padomi attiecībā uz pētāmo tēmu.

Musdienīga pieeja kompozīcijas mācīšanai paredz dabas materiālu izmantošanu un aplūkošanu no pedagoģiskā un kultūrvēsturiskā aspekta. Šādā sintēzē tiek apzināta „dabas kā fenomena” vērtība un dabas materiālu izmantošanas iespējas.

Darba autore analizējot novadītās stundas, secina, ka būtisku lomu mācību darba norisē iegūst skolēnu vecumposmam raksturīgās īpatnības, kuru atšķirības spilgti vērojamas mācību klašu ietvaros.

5.klases skolēnu vecumposmam vēl joprojām raksturīga iezīme ir pozitīva, apzinīga un cieņas pilna attieksme gan pret mācību darbu, skolotājiem un veicamajiem uzdevumiem.

Ļoti apzinīgi tiek pildīti mājasdarbi, uz katru mācību stundu tiek sagatavoti nepieciešamie materiāli, neskatoties uz iespējamajām grūtībām to sagatavošanā vai iegūšanā. Gadījumos, kad nepieciešamie materiāli, darba rīki vai uzdevums nav sagatavots, skolnieki pieklājīgi un apzinīgi par to paziņo skolotājam. Cenšas risināt problēmu. Veicot praktisku darbu, raksturīga nepacietība un ātri zūd koncentrēšanās spējas, tādejādi, ietekmējot arī veidoto darbu kvalitāti.

Atšķirībā no 5. klases skolēnu vecumposma, 6. klasē attieksme pret mācībām ir pozitīva, tomēr lielākoties ir jābūt papildus motivācijai, lai ieinteresētu skolniekus. Skolēni kļūst brīvāki, nav tik saspringti. Tas ietekmē mācību darbu, pieaug troksnis un kārtības problēmas.

Mācību darba laikā, skolēni vairāk spējīgi koncentrēties, veikt darbu akurāti. Tomēr ir skolēni, kas savu darbu cenšas izpildīt pēc iespējas ātrāk, neieguldot īpašas pūles.

Darbu vērtēšanā ir objektīvāki, spēj saskatīt kļūdas, novērtēt to.

Fizioloģiski skolēni 7. klasē ir daudz attīstītāki, salīdzinot ar 6. klasi, tomēr, sociālās attīstības līmenis nav paaugstinājies.

Attieksme pret mācībām vairs nav tik apzinīga un ir zudusi motivācija mācīties. Šī vecumposma skolēni ir īpaši jāmotivē, lai iesaistītos mācību darbā.

Veidojot un plānojot uzdevumus 7. klases skolniecēm, jācenšas prognozēt iespējamo galarezultātu un attieksmi pret to. Uzdevumi jāveido ar iespēju radoši izpausties, realizēt savu ideju, nevis kopēt iepriekš izveidotu etalonu. Lai veidotu pozitīvu un uz savstarpēju cieņu balstītu sadarbību ar šāda vecumposma skolēniem, jāprot iejusties skolēnu vietā, izprast to domāšanas veidu un prioritātes. Jāpielāgojas šī vecumposma līmenim un uzdevumi jāveido ar inovatīvu ievirzi un oriģinālu pieeju.

Darba autores izstrādātās mācību tēmas apguvei izvēlētais daudzveidīgais un plašais mācību metožu klāsts, mācību procesa laikā sevi attaisnoja, mācību darbam piešķirot radošu, brīvu un viegli uztveramu raksturu. Visās mācību klasēs realizētā interaktīvā spēle tika veiksmīgi un pozitīvi akceptēta. Skolnieces ļoti labprāt iesaistījās dažādu jautājumu atbildēšanā un prāta vētrā, tādejādi aktīvi iesaistoties mācību procesa veidošanā.

Mācību tematiskais plāns, kas tika realizēts 5. klasē, attaisnoja darba autores izvirzītos mērķus. Darba procesā veiktie novērojumi ļāva secināt, ka darbs ar smiltīm, to krāsošana, pēcapstrāde un izmantošana praktisku uzdevumu veidošanā, skolnieces ļoti interesēja.

Skolniecēs lielu izbrīnu radīja pats smilšu krāsošanas process un arī galarezultāts, tomēr analizējot skolnieču pašvērtējumus, darba autore secina, ka darbs ar dabas materiāliem un smiltīm, ir spēcīga skolēnu motivācija arī turpmāk darboties patstāvīgi un pilnveidot savas prasmes un iemaņas.

Tāpat kā uzdevumu sasaiste ar Ziemeļvalstu kultūrām. Veicot pārrunas ar skolniecēm, noskaidrojās, ka šāda saikne netiek izmantota mājturībā un tehnoloģijās, kā arī citos mācību priekšmetos. Šāda veida uzdevumi attīsta un papildina skolnieču izpratni par starpkultūru attiecībām un veido par vispusīgi attīstītām personībām.

Skolnieču veidotie darbi ir labs apliecinājums tam, ka dabas materiālu izmantošana kompozīcijas apgūvē ir realizēta veiksmīgi.

Tematiskā plāna realizācijas gaitā 6. klasē, iegūtie skolnieču darbi un vērtējums ir lielisks apliecinājums izvirzītā mērķa sasniegšanā. Skolnieču attieksme darba procesa laikā pret dabas materiālu kompozīciju un dabas materiāliem bija pozitīva. Šīs klases ietvaros saistošāka šķita darbošanās ar dabas materiāliem, tomēr arī smilšu krāsošana vairumam skolnieču bija interesanta. Vislielāko prieku skolniecēm sagādāja galarezultāts, kad smiltis tika nokrāsotas. Iegūtie košie toņi bija papildus motivācija vēlmei turpmāk darboties. Skolnieces ar saviem izveidotajiem darbiem ļoti lepojās un bija apmierinātas.

Attieksme, ko pauda 7. klases skolnieces darba autores izstrādātā tematiskā plāna realizācijas gaitā, bija visemocionālākā. Skolnieces ļoti interesēja darbs ar dabas materiāliem un praktisko darbu veikšana.

Grūtības radīja tikai nepieciešamo materiālu sagādāšana, tomēr darba procesa laikā skolnieces bija ļoti aktīvas un savus darbus centās veidot pēc iespējas labāk. Ļoti saistoša šķita smilšu krāsošana, jo šāda veida uzdevums tika realizēts pirmo reizi. Arī kompozīciju veidošana, izmantojot dabas materiālus radīja pozitīvu atsaucību. Kā apliecinājums tam, kalpo skolnieču veidotie darbi un citu klašu skolnieču izrādītā apbrīna un atzinība par izveidotajiem darbiem.

Iegūtie vērtējumi par skolnieču veidotajiem darbiem un attieksmi pret mācību darbu kopumā, pierāda, ka izvirzītie vērtēšanas kritēriji izstrādāti atbilstoši un spēj vispusīgi novērtēt skolnieču ieguldījumu mācību darbā.

Uzsākot tematiskā plāna realizāciju, visu klašu skolnieces tika iepazīstinātas ar vērtēšanas kritērijiem un nosacījumiem, kas jāievēro mācību darba laikā. Tas disciplinēja skolnieces un atviegloja turpmāko mācību darbu.

Analizējot skolnieču iegūtos vērtējumus, var secināt, ka darbi veidoti ar lielu atdevi un centību. Tas apliecina arī to, ka skolniecēm šāda veida uzdevumi šķita saistoši.

Diplomdarba izstrādes un tematisko plānu realizācijas gaitā, darba autore nonāca pie sekojošiem secinājumiem:

1. izstrādātie tematiskie plāni un tajos paredzētie uzdevumi savā daudzveidībā ir tikpat nozīmīgi un līdzvērtīgi skolnieču radošās, loģiskās un dažādu prasmju un iemaņu attīstīšanas veids kā jebkura cita veida uzdevumi;
2. dabas materiālu izmantošana kompozīcijas apgūvē būtiski spēj uzlabot un pilnveidot skolnieču izpratni par konkrēto mācību tēmu;
3. dabas materiālu izmantošana mājturības un tehnoloģiju stundās ir lielisks skolnieču motivēšanas veids, mācību stundu apmeklēšanā un savu prasmju un iemaņu attīstīšanā;
4. uzdevumi, kuru veidošanā skolēni pastarpināti apgūst citu valstu kultūras, piešķir mācību procesam zināmu nozīmīgumu un rada skolēnos papildus motivāciju un ieinteresētību.

Ziemeļvalstu ģimnāzija ir skola ar īpašu ievirzi, veidojot sadarbību ar Skandināvijas valstīm. Tādēļ, darba autores izstrādātā mācību tēma un uzdevumi 5. – 7. klasēm ir veidoti atbilstoši skolas specifikai. Pētniecisko datu analīze un secinājumi apliecina, ka mācību tēma un paredzētie uzdevumi ir atbilstoši un veiksmīgi iekļaujas kopējā skolas virzībā un atmosfērā.

NOBEIGUMS

Kā rāda pašas autore pieredze, daba un dabas sniegtie materiāli savā unikālajā izpausmē kopš neatminamiem laikiem bijusi visgudrākā skolotāja. Tā mācījusi redzēt, domāt, sajūst un ar izpratni priecāties par tās skaistumu un saudzēt to.

Darba autore diplomdarba mērķa – izzināt, kā darbs ar dabas materiāliem palīdz pilnveidot kompozīcijas apguves procesu mājturības un tehnoloģiju stundā realizācijai, tika aplūkota atbilstoša pedagoģiskā, psiholoģiskā un speciālā literatūra, veikts Normatīvo dokumentu apskats, atlasīts mācību saturs, izveidoti mācību tematiskie plāni un izstrādāti tiem atbilstoši vērtēšanas kritēriji.

Veicot Normatīvo dokumentu apskatu, kas nosaka izglītības galvenos virzienus un veic regulējošu funkciju, tika noskaidrots, ka tos veidojošie nosacījumi, atbalsta praktiskā darbībā veidot un radoši lietot dažādu materiālu apstrādes un izstrādājumu darināšanas prasmes, vienlaikus gūstot izpratni par tehnoloģiskā procesa norisi. Tādejādi, atbalstot darba procesā izmantot dažāda veida materiālus, tai skaitā dabas materiālus.

Analizējot Ziemeļvalstu ģimnāzijas mājturības un tehnoloģiju mācību priekšmeta programmu, tika secināts, ka izveidotā mācību programma sevī neietver dabas materiālu kompozīciju un dabas materiālu izmantošanu mācību procesā, tomēr paredz tajā iekļaut darba autore izstrādāto mācību tēmu.

Autore vispusīgi aplūkojusi 5. – 7. klašu skolēnu vecumposmam raksturīgākās īpatnības, fizioloģisko un psiholoģisko attīstību. Analizējot, gūtas atziņas, ka konkrētā vecumposma skolēniem piemēroti radoša un praktiska rakstura uzdevumi, kas ļauj skolēniem pašapliecināties un realizēt savas ieceres, kā arī mūsdienās vecumposmu klasifikācija ir mainījies un neatbilst iepriekš izvirzītajiem kritērijiem, ko ietekmējusi paātrinātā jaunās paaudzes attīstība mūsdienās – akcelerācija.

Pētot mācību metodiku, tika apzināts plašs mācību metožu klāsts. Par atbilstošām un piemērotām konkrētās mācību tēmas apguvei, darba autore izvēlējusies metodes, kas paredz skolēnu praktisku darbošanos mācību tēmas apgūvē. Izvēlētās mācību metodes atbilst izvirzītajiem darba mērķiem, izstrādātajai uzdevumu kopai un skolnieču vecumposmam, veicinot skolnieču darbības nepārtrauktu aktivitāti.

Izstrādājot uzdevumu kopas vērtēšanas kritērijus, autore balstījās uz izvēlēto mācību saturu, mācību tēmas un paredzēto uzdevumu specifiku. Vērtēšanas kritēriji veidoti, tiecoties pēc objektīva un vispusīga mācību procesa un skolnieču ieguldītās attieksmes vērtējuma, izmantojot daudzveidīgas vērtēšanas formas.

Izpētot speciālo literatūru par kompozīciju un krāsu mācību, tika noskaidroti kompozīcijas sistēmu veidojošie elementi, izteiksmes līdzekļi un kārtošanas likumības.

Apskatot speciālo literatūru par dabas materiālu kompozīciju, tika atklātas dabas materiālu daudzveidīgās izmantošanas un pielietošanas iespējas mācību procesā. Tika noskaidrotas dabas materiālu vienojošās īpašības un kompozīciju veidojošie principi.

Iepazīstoties ar dabas materiālu izmantošanas vēsturi un kultūrvēsturiskajiem aspektiem, secināts, ka līdzīgi kā mūsdienās, dabai un dabas sniegtajiem materiāliem ir būtiska nozīme daudzu kultūru, tai skaitā latviešu, attīstībā. To apliecina seno latviešu telpu un apkārtējās vides dekorēšanas tradīcijas, seno japāņu, ēģiptiešu un citu kultūru dabas materiālu plašais izmantojums mākslā, sadzīvē un ārstniecībā.

Veidojot tematiskos plānus konkrētās mācību tēmas apgūvē 5. – 7. klasēm, autore balstījās uz Normatīvo dokumentu prasībām, mācību tēmas specifiku un skolēnu vecumposma raksturīgākajām īpatnībām. Tematisko plānu un uzdevumu kopas veidošanā ievērota Ziemeļvalstu ģimnāzijas specifika un tās iespējamā ietekme uz mācību procesu.

Pētnieciskajā darbībā iegūto rezultātu apkopojums un analīze ļāvusi izdarīt secinājumus, ka darba autores izstrādātais darbs atbilst skolas specifikai, konkrētajam skolēnu vecumposmam un uzdevumi piemēroti skolēnu iespējām, attīstot sensitīvo uztveri, loģisko un radošo domāšanu, kā arī veidojot izpratni par Skandināvijas valstu kultūrām.

Balstoties uz pētnieciskajā darbībā iegūtajiem rezultātiem, darba autore secina – darbs ar dabas materiāliem palīdz pilnveidot kompozīcijas apguves procesu mājturības un tehnoloģiju stundās.

Diplomdarba uzdevumi ir izpildīti un izvirzītais mērķis ir sasniegts.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **Albrehta Dz.** *Didaktika*. R : Raka, 2001. 168 lpp.
2. **Andersone R.** *Pusaudžu sociālo prasmju veidošanās*. R : RaKa, 2001. 80 lpp.
3. **Blīgzna K.** *Vizuālās mākslas ABC*. R : Lielvārds ABC, 1999. 63 lpp.
4. **Briška I.** *Kompozīcija. Vizuālā māksla pamatskolā*. R : Zvaigzne ABC. 52 lpp.
5. **Broks A., Buligina I., Koķe T., Špona A., Šūmane M., Upmane M.** *Izglītības terminu skaidrojošā vārdnīca*. R : Latvijas Pašvaldību mācību centrs, 1998. 30 lpp.
6. **Dirnēna V.** *Dabas materiāli pamatskolai*. R : Raka, 2000. 142 lpp.
7. **Hahele R.** *Pašnovērtējums mācību procesā*. R : Raka, 2006. 222 lpp.
8. **Kagane J., Skujiņa E.** *Batika*. R : Zvaigzne, 1979. 48 lpp.
9. **Kalva V.** *Ziedu poēzija*. R : Liesma, 1975. 83 lpp.
10. **Kārklīņa V.** *Florista gads: kalendārs: mācību līdzeklis studentiem*, Liepāja : Liepājas Pedagoģijas akadēmija, Pieaugušo izglītības centrs, 1996. 124 lpp.
11. **Koķe T., Rupmeja E.** *K.G.Jungs mūsdienu skolai*. R : RaKa, 2001. 106 lpp.
12. **Komenskis J.A.** *Lielā didaktika*. R : Zvaigzne, 1992. 232 lpp.
13. **Krastiņa E., Pipere A.** *Mācību sasniegumu pašizvērtēšana*. R : Raka, 2004. 216 lpp.
14. **Markova A.** *Mācīšanās motivācijas veidošana skolēniem. Palīg līdzeklis skolotājiem*. R : Zvaigzne, 1986. 92 lpp.
15. **Mellēna M., Muktupāvels V., Spīčs E.** *Gadskārtu grāmata*. R : Rīga, 2004. 496 lpp.
16. **Meluškāne L.** *Mājturība un tehnoloģijas 1.- 4. klase*. R : Raka, 2007. 147 lpp.
17. **Mihailova T.** *Krāsu mācība*. Daugavpils Pedagoģiskā Universitāte. Saule, 1995. 12 lpp.
18. **Nadziņa V.** *Mājturība. Etnogrāfiskie izšuvumi. Kompozīcija*. R : Zvaigzne ABC, 1997. 124 lpp.
19. **Rubana I. M.** *Mācīties darot*. R : RaKa, 2000. 238 lpp.
20. **Sast. autoru kolektīvs Skujiņas V. vadībā.** *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. R : Zvaigzne ABC, 2000. 248 lpp.
21. **Stola I.** *Vides izglītība pamatskolā. Mazā pedagoģiskā bibliotēka*. R : Raka, 2001. 196 lpp.
22. **Students J. A.** *Vispārīgā paidagoģija I daļa. Zinātne un māksla sevis un citu audzināšanā*. R : RaKa, 1998. 329 lpp.
23. **Svence G.** *Attīstības psiholoģija*. R : Zvaigzne ABC, 1999. 160 lpp.
24. **Špona A.** *Audzināšanas process teorijā un praksē*. R : RaKa, 2006. 211 lpp.
25. **Timofējeva D.** *Dabas materiālu kompozīcija*. Npublicēts materiāls. 10 lpp.

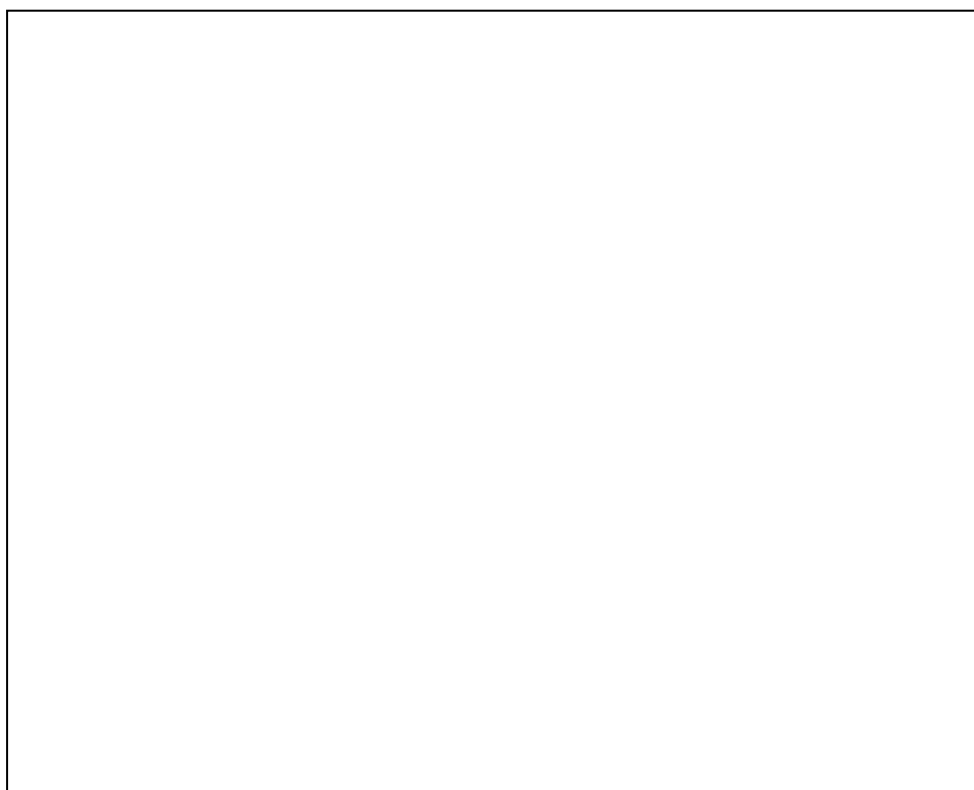
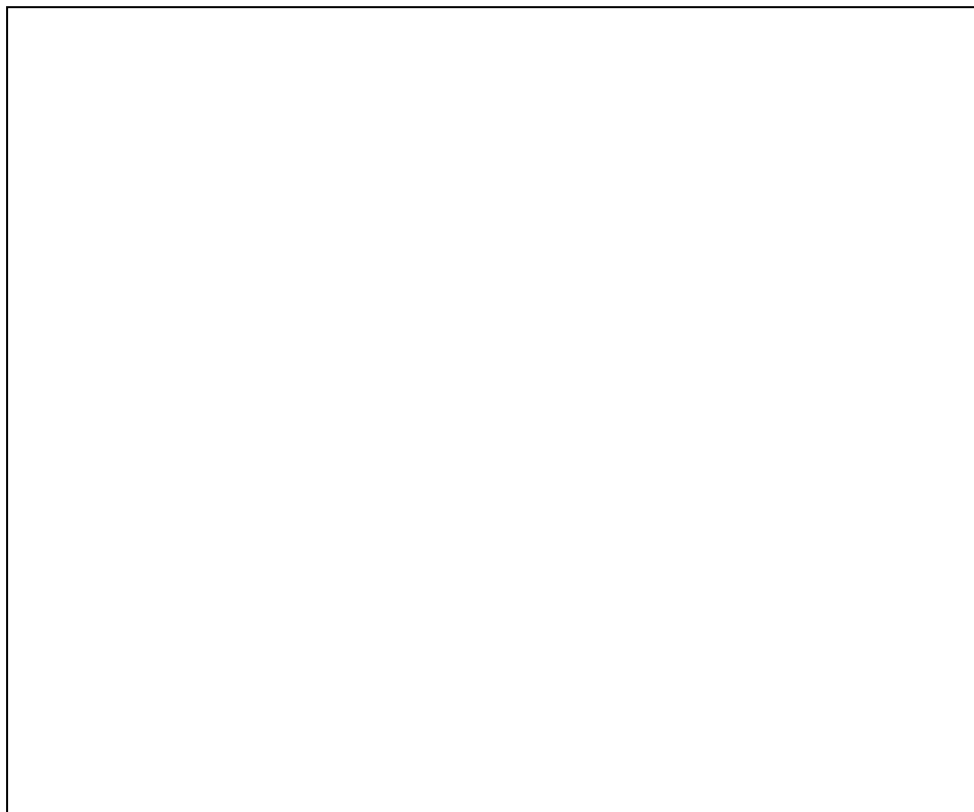
26. **Timofējeva D.** *DMK metodika*. Npublicēts materiāls. 27 lpp.
27. **Timofējeva D.** *DMK process*. Npublicēts materiāls. 41 lpp
28. **Vaivare B., Urdziņa M., Kokina M., Pudāne D.** *Mājturība. Tekstils. Kompozīcija*. R : Zvaigzne ABC, 1998. 110 lpp.
29. **Veinbahs K.** *Krāsu pasaule. Vizuālā māksla skolā*. R : Zvaigzne ABC, 1998. 30 lpp.
30. **Vundermane I., Štobe –Rozenštoka F.** *Florists*. SIA „Lapa H”, 2003. 272 lpp.
31. **Vuorinens R., Tūnala E.** *Psiholoģijas pamati. Cilvēka attīstības posmi*. R : Zvaigzne ABC, 1999. 146 lpp.
32. **Zelmenis V.** *Pedagoģijas pamati*. R : RaKa, 2000. 291 lpp.
33. *Ziedu un augu kārtošana: Metodiski norādījumi*. Rīga, 1969. 30 lpp.
34. *Ziemassvētki. Gadskārtu ieražas*. Rīga : E. Melngaiļa Tautas mākslas centrs, 1989. 47 lpp.
35. **Zvirbule A.** *Kultūrvides izglītība*. R : RaKa, 2004. 122 lpp.
36. **Žogla I.** *Didaktikas teorētiskie pamati*. R : Raka, 2001. 275 lpp.
37. **Žukovs. L.** *Ievads Pedagoģijā*. R : RaKa, 1997. 234 lpp.
38. *Artist Manual, A complete guide to Painting and Drawing materials and techniques*. San Francisko : Chronicle book, 1995. 165. p
39. **Каменева Е.** *Какого цвета радугаю* Москва : Детская литература, 1975. 165 стр.
40. **Претте М. К., Капальдо А.** *Творчество и выражение 2*. Москва : Советский художник, 1985. 168 стр.
41. **Krastiņa G.** *Ikebanas vēsture. Ziedi kompozīcijās. Lauku Avīzes tematiskā avīze*, 2004, Nr. 1 (92). 7 – 59 lpp.
42. **Maslo I.** *Mācību metodes izglītības iestādē. Skolotājs*, 1998, Nr.6., 6 – 10 lpp.
43. **Miķelsone I.** *Kreativitātes sekmēšana pirmsskolas vecuma bērnu patstāvīgajā mākslinieciskajā darbībā. Skolotājs*, 1997, Nr. 1. 2 – 22 lpp.
44. **Ozoliņa I.** *Kompozīcijas kārtošanas likumības. Floristikas avīze. Lauku Avīzes tematiskā avīze*, 1999. gads Nr. 12 (36). 20 – 30 lpp.
45. **Ozoliņa I.** *Ziedu kārtošanas vēsturiskie stili. Floristikas avīze II. Lauku Avīzes tematiskā avīze*, 2000 Nr.3 (41), 49 – 54 lpp.
46. *Ikebana*. [atsauce 24.03.2008.]. Pieejams – www.japan-zone.com/culture/ikebana.
47. *Krāsa*. [atsauce 14.04.2008.]. Pieejams – www.liis.lv/majtur/darbmackompozicija/siltas.
48. Ministru kabineta 2006.gada 19.decembra Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem 18.pielikums Ministru kabineta 2006. gada 19.decembra noteikumiem Nr.1027 „Mājturība un

- tehnoloģijas. Mācību priekšmeta standarts 1. – 9. klasei”. Grozījumi: MK 15.05.2007. not. nr.329 (L.V., 24.maijs, nr.83);MK 03.03.2008. not.nr.141 (L.V., 05.03.2008, nr. 36).Rīga : IZM ISEC [atsauce 15.05.2008.]. Pieejams: <http://www.isec.gov.lv>
49. Ministru kabineta 2006. gada 19. decembra Noteikumi par valsts standartu pamatizglītībā un pamatizglītības mācību priekšmetu standartiem. „Mācību priekšmetu programma pamatskolai. Mājturība un tehnoloģijas 5. – 9. klasei ar izvēli tekstila tehnoloģijās”. Rīga : IZM ISEC [atsauce 03.03.2008.]. Pieejams – <http://isec.gov.lv>
50. Vispārējās izglītības likums. Rīga : IZM ISEC [atsauce 14.14.2008.]. Pieejams - <http://www.isec.gov.lv/normdok/vizglik.htm>
51. *Populārāko valstu informācija – Norvēģija*. [atsauce 24. 01. 2008.]. Pieejams – www.traveltime.lv
52. Studiju kurss Dabas materiālu kompozīcijā. Lekciju pieraksti

Kompozīcijas veidošanas lapa 5. klasei

KOMPOZĪCIJAS VEIDOŠANAS LAPA

Dotajos laukumos izveido kompozīciju, izmantojot pamatkrāsas!

DARBA LAPA

Aizpildi! Apraksti doto dabas materiālu!

Forma.....

Krāsa.....

Kur to var atrast dabā.....

Faktūra (nosauc vismaz 5 īpašības).....

Uzzīmē to!

Izvēlies vienu no kompozīcijas veidiem un uzzīmē kādu no tiem, par pamatu ņemot konkrēto dabas materiālu! Norādi, kas tas ir par kompozīcijas veidu!

.....
.....

Mājas darbs 6. klasei – Palūkojies dabā!

Vārds, Uzvārds.....

**DARBA LAPA
PALŪKOJIES DABĀ!**

1. Uzzīmē koku! Uzraksti kāda ir koka forma un līnija.

.....
.....
.....
.....

2. Uzzīmē koku tuvumā! Uzraksti, kāda ir dominējošā krāsa. Kādas krāsas vēl tajā redzamas?

.....
.....
.....
.....

3. Uzzīmē šī koka lapu, augli un sēklu! Uzraksti, kādas ir šīs lapas, sēklas un augļa virsmas īpašības (faktūra)!

.....
.....
.....
.....

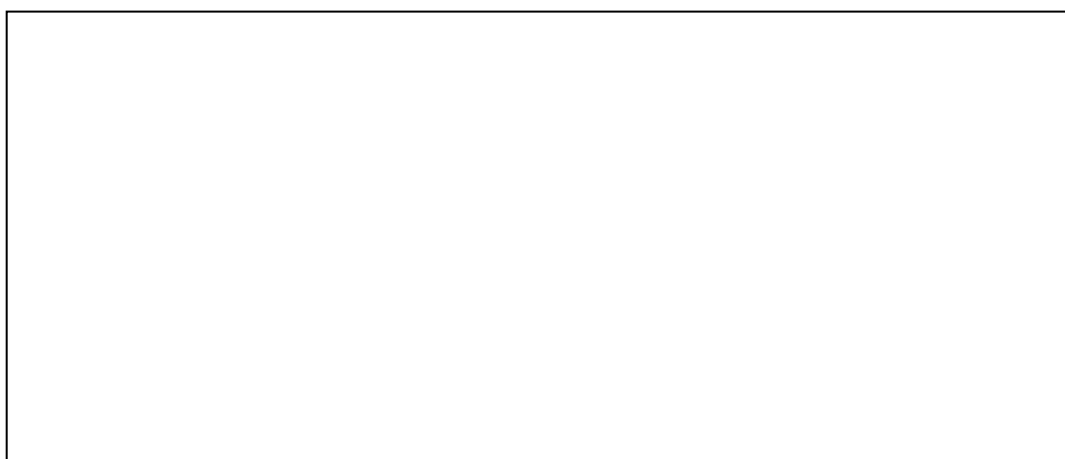
4. Uzraksti vēstuli kokam!

.....
.....
.....
.....
.....

Kompozīcijas veidošanas lapa 6. klasei

KOMPOZĪCIJAS VEIDOŠANAS LAPA

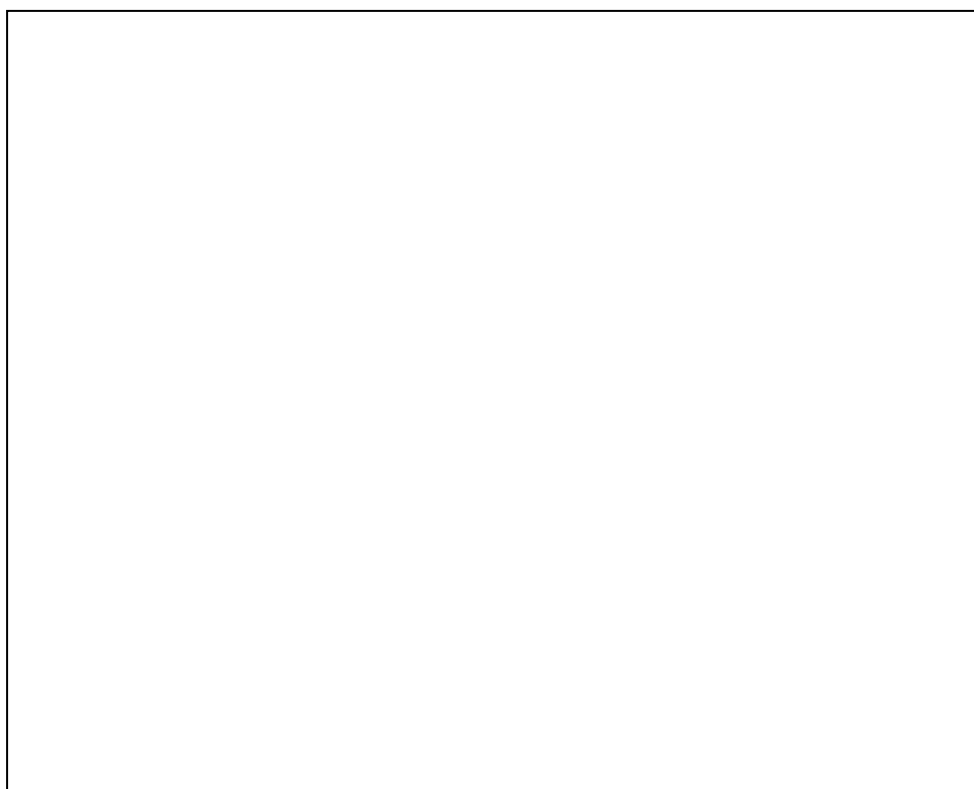
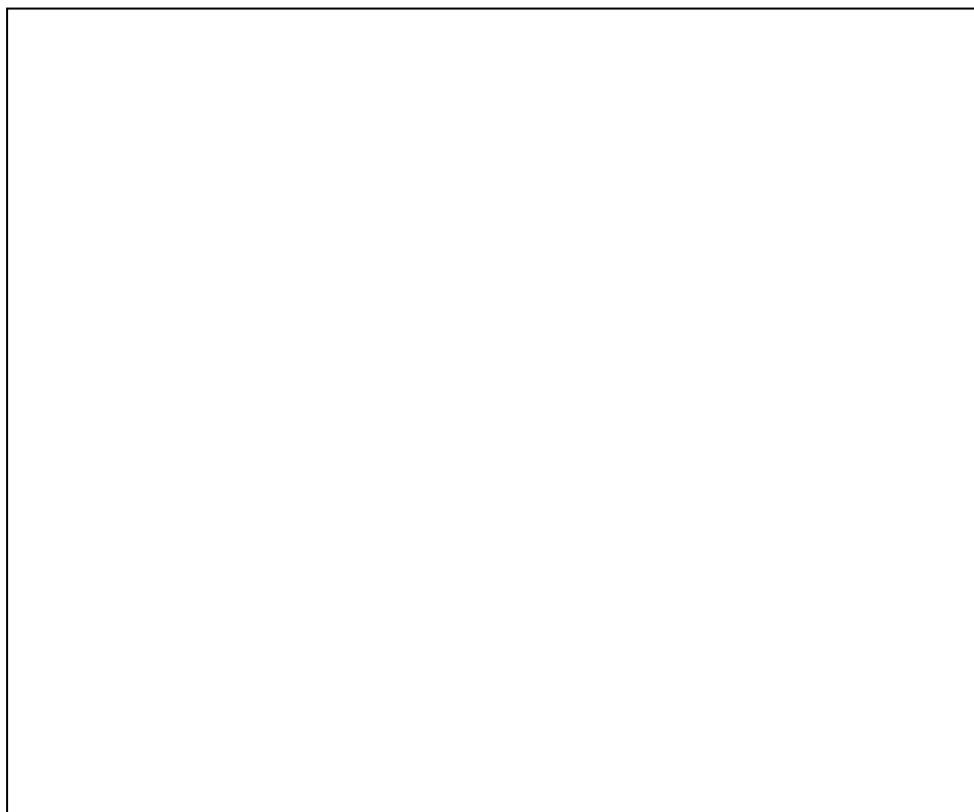
Dotajos laukumos, izmantojot 2 pretkrāsu pārus, izveido kompozīciju apsveikuma kartītei!

Kompozīcijas veidošanas lapa 6. klasei – līniju ritmi

KOMPOZĪCIJAS VEIDOŠANAS LAPA

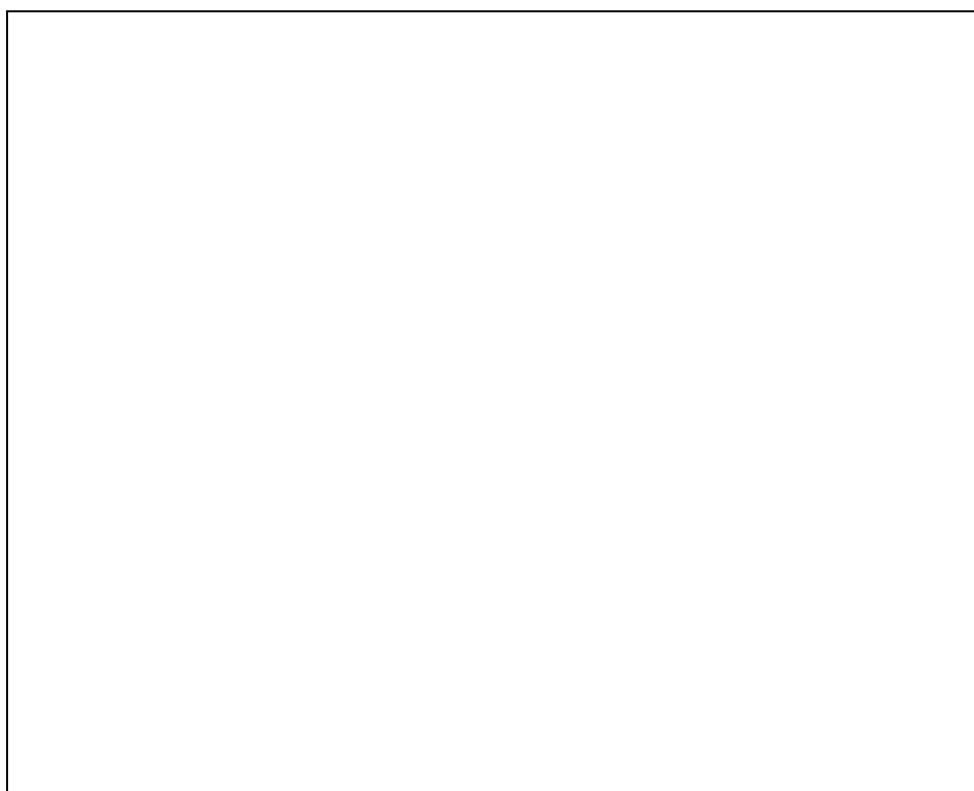
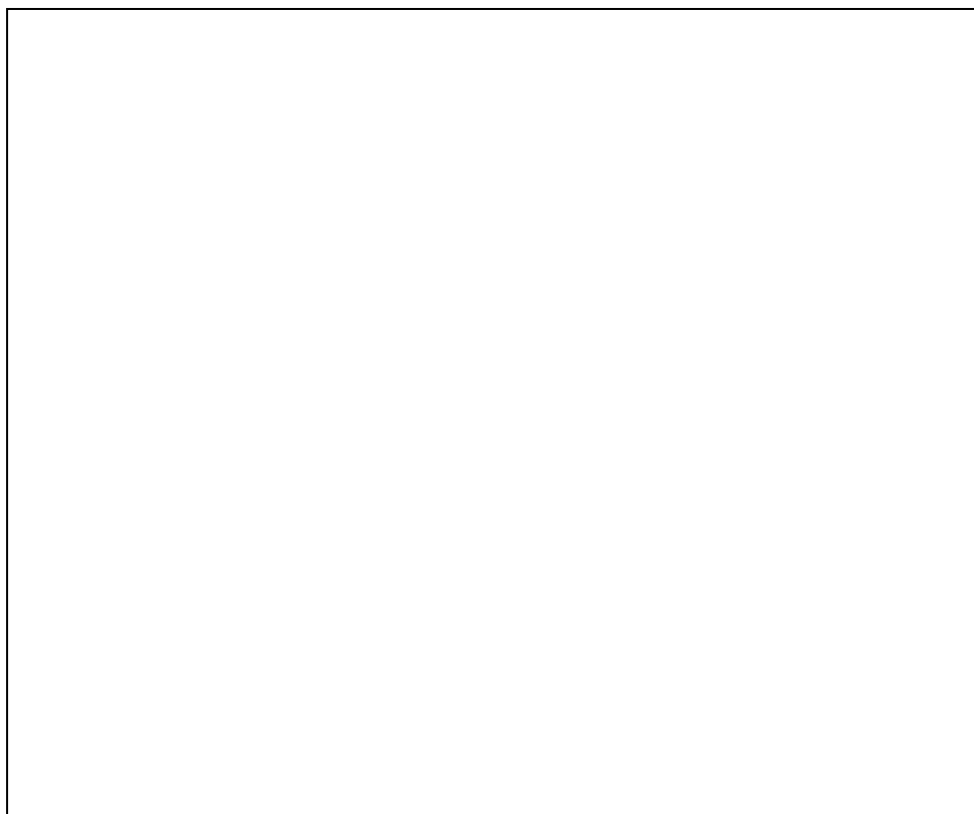
Dotajos laukumos izveido līniju ritmus!

Kompozīcijas veidošanas lapa 7. klasei

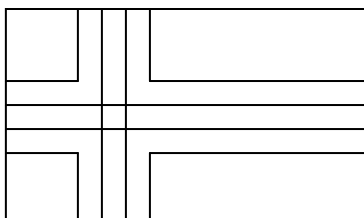
KOMPOZĪCIJAS VEIDOŠANAS LAPA

Dotajos laukumos izveido kompozīciju, izvēloties vienu no kompozīcijas veidiem!

KOMPOZĪCIJAS VEIDOŠANAS LAPA

4. Izkrāso karogu!

5. Izdomā kādas ir pretkrāsas šim karoga krāsām! Uzraksti tās!

.....

6. Dotajā laukumā izveido kompozīciju, izmantojot karoga krāsas un tā pretkrāsas!

KOMPOZĪCIJAS VEIDOŠANAS LAPA

7. Izkrāso karogu!

8. Izdomā kādas ir pretkrāsas šim karoga krāsām! Uzraksti tās!

.....

9. Dotajā laukumā izveido kompozīciju, izmantojot karoga krāsas un tā pretkrāsas!

4.pielikums
Mācību process 5. klasē

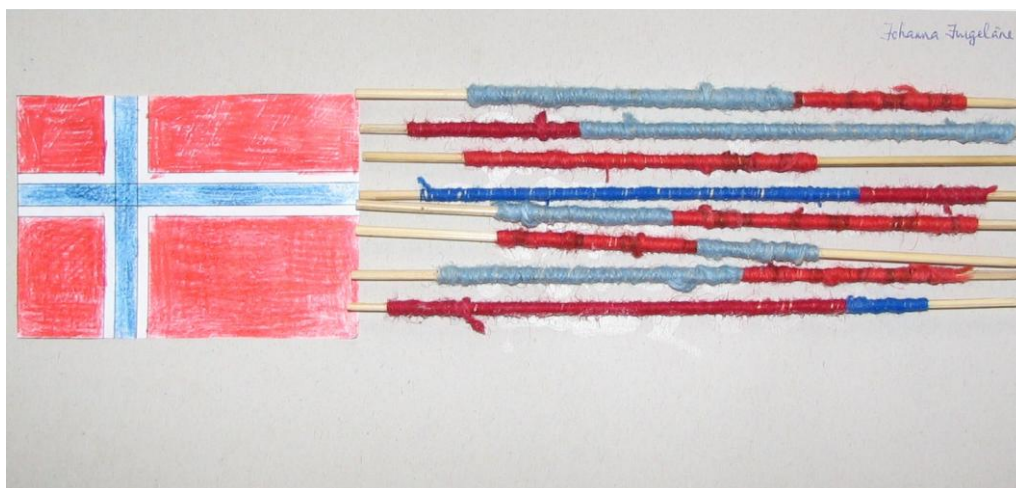
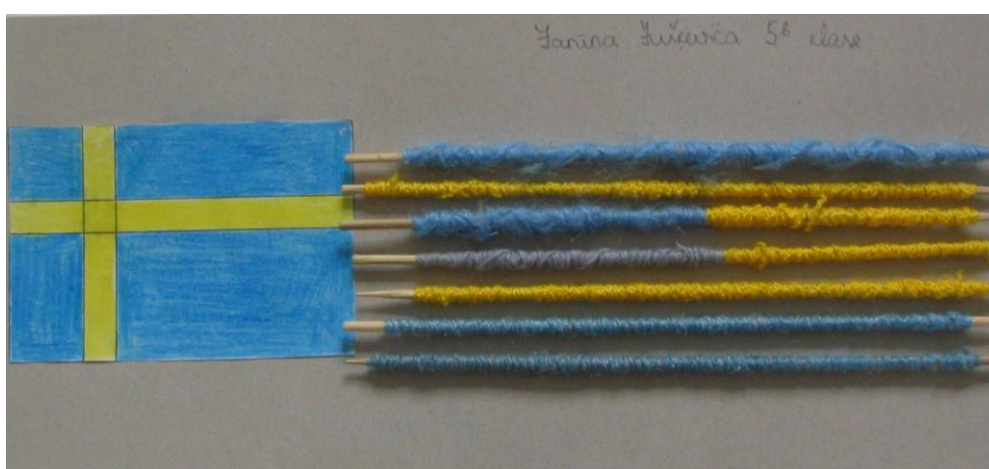
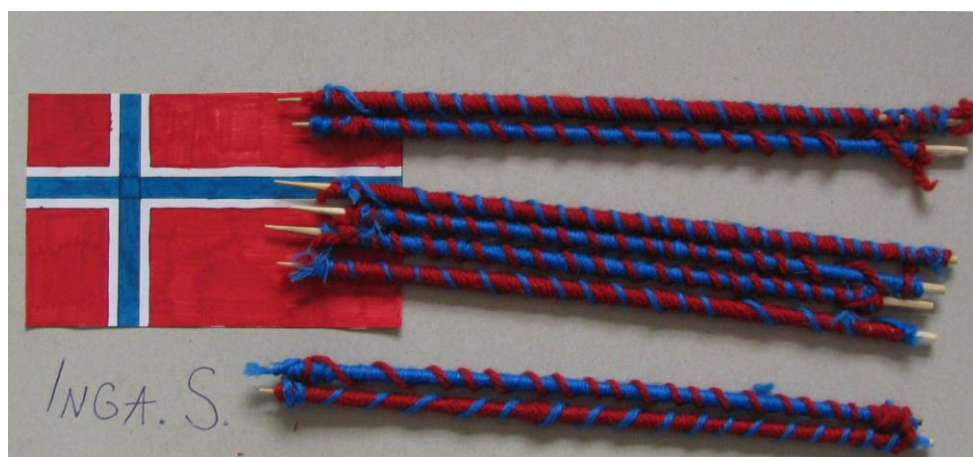
5.pielikums
Mācību process 6. klasē

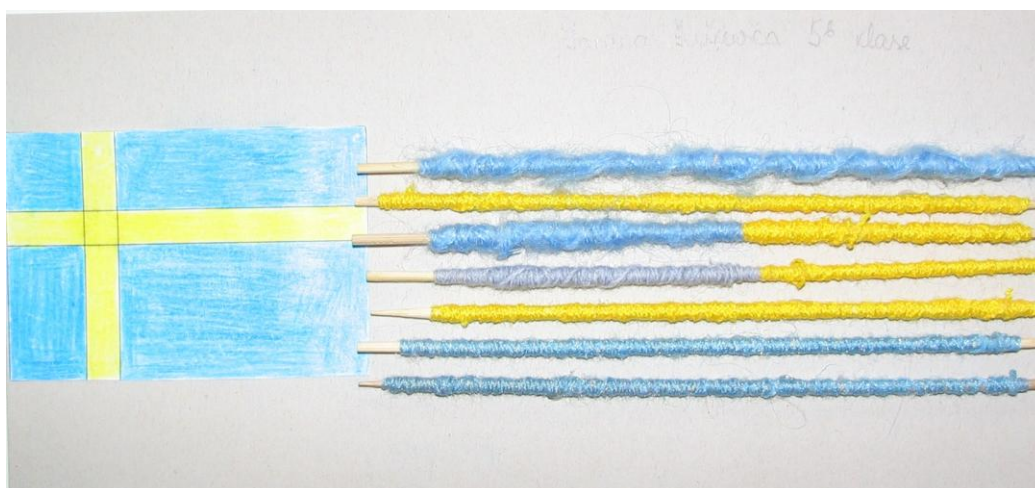
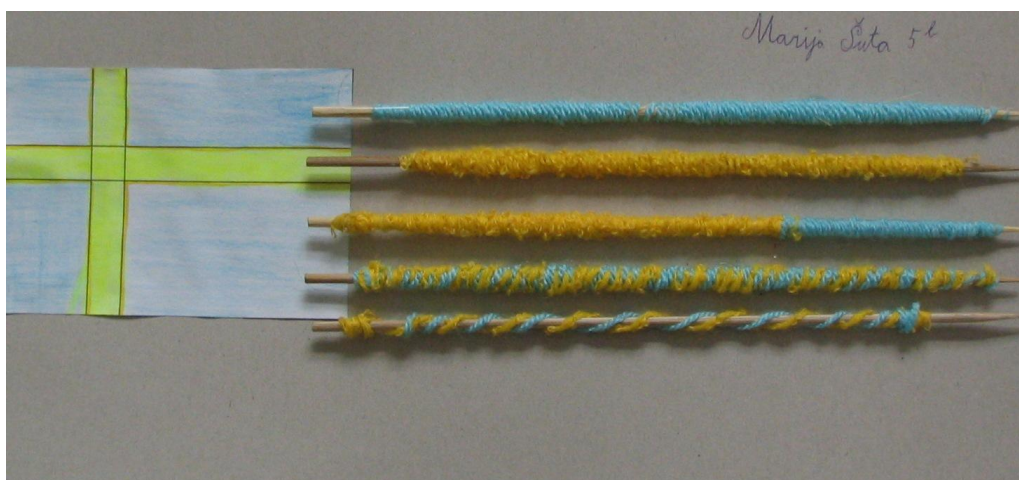
6.pielikums
Mācību process 7. klasē

7.pielikums
Karogu glezniņas, 5. klase

7. pielikums
Karogu glezniņas, 5. klase

7.pielikums
Sienas dekori, 5. klase

8.pielikums
Sienas dekori, 6. klase

8.pielikums
Apsveikuma kartītes, 6. klase

8.pielikums
Kopīgi veidots sienas dekors, 6. klase

9.pielikums
Sienas dekors, 7. klase

9.pielikums
Smilšu sienas dekori, 7. klase

9.pielikums
Smilšu sienas dekori, 7. klase

Johanna Jungelāne 5te

Stundās man patika interesantie darbi, ko varēja veidot. Darbi bija nāpīgi, bet rezultāts - skaists. Indotāja man ļoti patika viņas attieksmes dēļ. Šīs stundas bija neaizmirstamas, idejas izmantot nākotnē.

Pašvērtējums:

lielais karogs - 6 glezniņa - 6/5 masais karogs - 7/8

hinda Vēma 7b

Man patika strādāt ar dabamateriāliem. Man veicas ar sienas dekoru veidošanu, bet nepārkāp veicas ar glezniecību. Man ļoti, ļoti gribētos strādāt ar dabas materiāliem arī turpmāk. Beigas es vēlētos saņemt 8.

Man ļoti patik šīs interesantās mājtunības stundas. Es es lielāko prieku taisītu vēl šādas darbības, nekā adītu. Vislabāk man patika taisīt glezniecības darbiņus, ka tas bija visinteresantākais darbs. Man ļoti patika tas, kā ar mums strādāja skolotāja.

Jana Līdane 8c

8/7

Diplomdarbs „Daba kā ierosmes avots un materiāls kompozīcijas apgūvē mājturībā un tehnoloģijās Ziemeļvalstu ģimnāzijā 5. – 7. klasē” izstrādāts LU Pedagoģijas un psiholoģijas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: Laura Dzene

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Mg. Diāna Timofējeva

Recenzents: asistente Mārīte Kokina - Lilo

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā 28.05.2008.

Metodiķe: Zane Kārklīņa

Darbs aizstāvēts diplomdarba gala pārbaudījuma komisijas sēdē

07.06.2008. prot. Nr. , vērtējums

Komisijas sekretāre: asistente Mārīte Kokina - Lilo